

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nic. Clenardi Epistolarvm Libri Dvo

Clénard, Nicolas

Antwerpen, 1566

Nicolai Clenardi Epistolarvm Lib. I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70781](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70781)

3

NICOLAI CLENARDI

EPISTOLARVM LIB. I.

5 NICOLAUS CLENARDVS DOMINO
IACOBO LATOMO PRAECEPTORI
OBSERVANDO, S. D.

10 **N**ON dubito, charissime praëceptor, quin
sepius discipulum accusaueris, quòd toto
quadriennio vix binas literas miserit. Si fa-
ctum id putas obliuione tui, audacter ipse
vicissim iudicium tuum damnabo, qui ló-
ginitate loci amicitiam dirimi putaueris. Cur ergo
15 alios, inquires, crebrò salutasti, me vix vnquam? Cur
etiam anno superiore, cùm fratrem germanum dimit-
teres, Latomi tui non meministi? Hic enim iam omnem
praëcidit causationē, de inopia vel perfidia tabellario-
rum. Accipe ergo excusationem non peccati, sed silen-
20 tij. Cùm primùm veni Salmanticam, & futurum vide-
bam, vt ibi aliquandiu subsisterem, nihil magis erat in
votis, quàm vt te præcipuè de rebus meis certio-
rem facerem. Verùm homo, vt scis ipse, domesticis parietibus
magis delectatus, quàm luce publica, nullam prorsus
25 reperiēbam nunciorum commoditatem. Aberat aula
Cæsaris Methymnæ, vnde propter veredarios spes ali-
qua nobis affulserat, in ipsa verò Academia fermè solus
eram è nostratibus, & quotquot amicos nactus eram,
Hispani erant, nec desiderio meo conducebant. Quid
30 igitur facerem stupidissimus homuncio, qui tanquam
plumbeus semper vixerim in huiusmodi humanis ne-
gotijs, scilicet expectabam dum felix aliquis incideret
casus, quando consilio viam inuenire non poteram. Et
ecce subitò Minorita quidam me nihil tale suspicātem,
35 vltro adiit, iuberque literas expediam: se enim intra
biduum abiturum in Flandriam. At vide quàm sinistrè
fuerim vsus tam bona occasione: dum studio plurimis
A 2 sedulus

sedulus satisfacere, viles modò schedas effudi, quòd
 tam multis amicis iustis literis salutandis, ne octo qui-
 dem dies satis fuerant. Retaliaſti tu feſtiuiter ſanè, &
 per eundem tabellarium chartulam remiſiſti, abiectam
 alioqui niſi fuiſſet tua, & honore ac titulo præceptoris 5
 cõmendaretur. Agnoſcebam protinus culpam meam,
 & exprobratam ridebam contractiorem epiſtolam. Di-
 ſtuli tamé placare offenſum fortè animum tuum, quòd
 iam tum cõperant res meæ vtcunque nutare, & modò
 videbar ſedem ſtabilem habiturus Salmanticæ, propter 10
 linguarum trium profeſſionem: nũc contrà de adeun-
 da quidam ſomniarant Italia, quò propediem abiturus
 erat diſcipulus meus, filius Proregis Neapolitani, &
 animus erat tibi omnem vitæ meæ fabulam conſcribere.
 Dum ſic ſuſpenſus aliquandiu ceſſaſſem, & iam pa- 15
 rum de tabellariis cogitarem, meſes aliquot labuntur,
 depoſito penitus ſcribendi animo, donec certiùs qui-
 piam de ſtatu meo contingeret. Quid ergo tandem fa-
ctum eſt? Amicorum precibus dedi, vt profeſſionem
 publico ſalario ſuſciperem, cùm longè alia mecum 20
 agitarem. Vix duodecim credo abierant dies, cùm ecce
 mihi adeſt legatus è Luſitania, propoſita conditione
 Regis, & ocio copioſiſſimo. Quod ego vlnis obuiis ar-
 ripui, mirante vniuerſa Salmantica, quæ tamen abeun-
 tem honeſto proſecuta eſt viatico. Hic ruruſum exclu- 25
 ditur propoſitum meum, & profeſſio Luſitanica lite-
 ras iſthuc proſciſci vetuit: nimirum vt ſimul atque huc
 veniſſem, omnia ad plenum tibi per ocium ſcriberem.
 Vbi Eboram perueni, dedi aliquid literarum ad amicos,
 ſed in præſens non memini, niſi quòd deinde laboraue- 30
 rim eadem inopia tabellionum: & ſi quid ſcripſi, in ca-
 ſum potiùs miſi, quàm ſpe certa futurum vt literæ red-
 derentur. Sed hæc omnia, inquires, penſare poterat tuus
 frater. Audi quæſo & hanc infelicitatem. Putabam ho-
 minem hic permanſurum, nam ex meorum literis ſuſpi- 35
 cabar ea gratia miſſum à parentibus, vt apud mercato-
 rem quempiam negotiorum rationem perſpiceret, ef-
 feci

feci hîc facilè, vt meus hospes D. Iohannes Paruus, fratrem commendaret Carolo Correo mercatori Gallo, qui agit Vlyssipone. Verùm ego imprudens, confectis epistolis, disco fratri in totum displicere Lusitaniam, de quo certè non magnopere dolui, tum propter adolescentem ipsum, quem videbam in perditissima iuuenum colluione versaturum: adeò perditè viuit iuuentus Hispanica, aut vt veriùs dicā nostras iuuentus, postquam huc sese contulerit, tanta est flagitiosæ vitæ licentia, maximè Vlyssipone, vbi fratri viuendum fuerat: tum ergo ipsius nomine, tum mei quoque gratia sic satis gaudebam, qui turbam alioqui metuere debebam, & aliquantisper deuorare molestias fraternas. Ad hunc modum spe retinendi hominis præcisa, consilium fuit, vt tametsi redire statuisset, potius tamen interim dum aliqua solueret nauis, inter mercatores viueret, & vel obiter quid disceret, quàm hîc in ocio & tædio sine fructu hæreret. Vnus credo exactus iam erat dies, cum audimus appulsas naues, & quasdam adornare abitum. Ibi verò nihil prius fuit, quàm vt quamprimùm frater discederet Vlyssiponem, & raptim vnâ atque alterâ epistolam conscripsi ad parentes, & ad patruum: nimirum per ocium omnes amicos salutaturus, & fasciculum grandem missurus ad fratrem: neque enim credimus tam citò illum abiturum in patriam. Verùm vt vbique sim à literis mittendis exclusissimus, simulatq; ingressus est ille ædes Caroli Correi, nunciatur nauta Zelandus abiturus. Pernoctauit itaque Vlyssipone, & postridie profectus est. Habes molestas rationes taciturnitatis meæ: verùm condonabis, & quando verbosas tantùm nos scribimus literas, nō sententiosas, è multitudine & inepta verborum congerie, saltem epistolæ scribendæ voluntatem colliges. Pergamus igitur in fabula, & ineptiamus ad saturitatem, apud humanissimū præsertim virum, qui que vt coram me nugantem non solebat reijcere, ita etiam per epistolam cōfabulantem æquis accipiet auribus. Facit, facit optime præceptor,

perspecta mihi tua facilitas, vt abutar patientia tua, &
 alioqui tam longū silentiū loquaci aliquo calamo pen-
 sandum erat. Suggestit etiam libertatem atque adeo
 libidinem garriendi, tam profunda studiorum meorum
 tranquillitas, vt res, inquit Comicus, sese dant, ita ma-
 gni atque humiles sumus. Cū olim me videres mise-
 rē contabescere, quōd iudici N. adulandum esset, &
 procuratores ambiendi, profectō non potuissem sic
 insolescere, & tam delicatē cum chartis ludere. Nunc
 nos Deus respexit, & eam traducendæ vitæ commodi-
 tatem largitus est, vt ocio planē abundem. Quid faciam
 nisi vt cum charissimo mihi Latomo paulisper animum
 recreem? Gaudeo mi præceptor, rogo fer me. Vtinam
 aliquando me Dominus tibi restituat, vtinam saltem se-
 dem tecum morituriens habere possim, & præsentis 15
 ocij fructum apud præceptorem meum deponere. Est
 sanē hæc mihi vita tam commoda, vt nūc demum me
 viuere credam, propterea quōd nihil tracto præter li-
 teras, sed alia exilij bona, alia patriæ. Nisi quōd atro-
 ciora hīc quotidie nobis obnunciantur, quā vt illic 20
 iam viuere libēret. A quibus omnibus tumultibus
 adeo hīc sumus alieni, vt facilius Christiani quidam
 futuri sint, quā hæretici. Eia nimium istud mordax
 est Clenarde: Semper mortificat veritas, semper tamen
 sunt qui non metuant verum dicere: missam, si libet, fa- 25
 ciamus hanc camarinam, tantūm indicare volui, quā
 sumus hīc tuti à factionibus, quæ indies magis ac magis
 isthic increscunt, adeo vt si nihil aliud, vel hoc certē nō
 nimis displicere queat mihi hæc præsens peregrina-
 tio, vt interim omittam bellicos istos rumores, quos 30
 nescio quis hīc nūper sparserat, rursūm reges illos in-
 ter sese committendos, vtriusque ditionis luculentæ
 clade: cū hīc nobis in vtramque aurem securos dor-
 mire liceat, quod ad hanc causam attinet: magis cum
 Indis & Afris bellum gerimus, qui & si quid molian- 35
 tur quotannis, non tamen tam latē malum grassatur, vt
 Lusitani sentiant: tantūm in confinio præsidia quædam
 subinde

subinde Mauri incessunt, & quod olim perdiderant, recuperare student: quos ego hostes sic metuo, ut non semel in mentem venerit adeundam mihi tandem esse Africam. Audio enim in vrbe Fessensi mirè florere studia Arabica, ad quæ dum Salmantica viuerem, magnū animū adieceram, nec meus resipuit animus: etsi iam ferme biennio ipsum studium ferias habeat. Expecto libros quosdam è Murcia, qui si (ut spero) veniēt, rursus in illud pistrinum reuoluar; neque enim con-
 5 quiesco priusquam felicem illam Arabiam penetrauerō. Est nobis hīc medicus eius linguæ callentissimus: homini molestus sum futurus cū istos, quos dixi, libros accepero. Non hinc distat ciuitas Fessensis nisi leucas circiter centum, & celeberrimū est emporiū
 15 Africæ, quò crebrò nostri mercatores comitant. Faxit Deus ut aliquando hanc tanquam appendicem & obiter profectioibus meis adijciam. Nam de Italia nec dum despero: scilicet ut per Germaniam, Germanus erro recurram Louanium: Ita enim per iocum discendens dicebam, & forsitan eueniet. Cras si dabitur locus, pergam tecum fabulari. Tu mi colende præceptor bene interim vale, & me ut facias, ama. Eboræ XXIII. Martij. Anno M. D. XXXV.

Fusa.

25 CLENARDVS LATOMO SVO S.

PUTO te, mi præceptor, iam nuper audisse, quo pacto relicta Salmantica venerim in Lusitaniam, vocatus à Rege. Placebat sanè celeberrima illa mihi Academia, nec paucos amicos mirè candidos, & doctos
 30 nactus fueram, quibus nihil æquè studio fuit, quàm ut me si possent, penitus inaurarent: & vel hoc lenocinio perpetuo in gregem suorum, externum hominem cooptarent. Et omnino futurum videbam, si illic hæsissem diutius: adeo magnum apud plurimos fauorem
 35 emeritus hīc fuerat tuus ineptus discipulus, nulla re magis insulsus, ut nosti, quàm si quid palpandū est, & assentandum. Diuulsi tamen me subito conditio regia, non

A 4 quòd

quòd rem hic nummariam pluris æstimem, quàm pro-
 uentum illum in Academia, quod lucrum illic forsitan
 futurum fuerat vberius: sed quòd mihi alieno semper
 à strepitu & solitudinis amico, commodior visa est præ-
 sens hæc vitæ ratio, & maiore cum ocio coniuncta. Illic
 in luce viuendum erat, & cum multis aut simulanda,
 aut ineunda quotidiana ista & vulgaris amicitia, quæ
 mutuis salutationibus constat: quæque vt semel aperto
 capite conciliatur, ita contra si secus obuiam minus ob-
 serues, in perpetuum dissoluitur. Stupidus autem ego,
 & nati iam grandior recudi non possum, & nõ est ad-
 modum facilè tam insigniter fieri ciuilem, hominem
 præsertim Campaniensem, crassoque sub aère natum.
 Erat & aliud quod receptum est in his regionibus, &
 inter Italos quoque obtinet, statim peracta lectione,
 professores tanquam oracula quædam passim à quouis
 adeuntur, & quicquid illud tandem fuerit, quòd Arca-
 dico iuueni in mentem & buccam venerit, nisi clemen-
 ter præceptor excipias, & tanquam de re seria cum ho-
 mine verba facias, negligere videris dominum tuum.
 Et si postea cathedra quæpiam vacauerit, vlciscetur mi-
 ser in turba, quem solum non timeas, fraudaberis mul-
 tis suffragiis, nec quicquam insignis tibi profuerit eru-
 ditio. Vidissine circulos istos Louanij ante tabernam
 librariam Iasparis, quam illic vocant Cancellariam no-
 uorum? Quot sunt Salmanticæ professores, totidem co-
 gites te videre discipulorum coronas, quarum in me-
 dio conficitur miser sæpe maiore molestia, quàm in ip-
 sa docendi hora. Quin insuper gaudent etiam miseria
 sua plerique, quando illis tanquam certis signis ad fu-
 turi certaminis brauium præeunt. Multitudo enim vn-
 de pendent calculi, istis facillimè ducitur. Et quamuis
 non desunt qui hoc ambitu non nitantur, maximè qui
 iam maximas cathedras obtinent, nec alias magis opi-
 mas suspirant, tamè ita inualuit ista consuetudo, vt om-
 nes obnoxios habeat. Et alioqui lege quoque cautum
 est, vt quisq; Cathedriticus (sic vocant) à lectione pro-
 foribus

foribus sese dubiis discipulorū offerat. Quare & meum docēdi munus, compedem eandem habebat comitem, nisi quod cernerent mihi fabulam nō perinde gratam, & non assueuisse istiusmodi moribus. Ita enim iam ante animi mei specimen prābueram, priusquam stipēdio auctoratus essem, & iuuentutis respectu prodissim in publicū: Verūm vt abhorrerem plurimū, vt libertatis plurimum ipse mihi in prouincia decreta sumerē, & arrogarem; faciliē tamē futurum videbam magis me
 10 expositum iri populo, quā vel umbratili homuncioni gratum esset, quā etiam studiis meis domesticis conueniret. Suscepi proinde quod vltro mihi ne suspicanti quidē obtulit Lusitania, semperq; hoc nomine gratias ago Deo meo, qui animum confirmauit, tota prāsertim
 15 admirante Salmantica. Sum enim reductus in ocium & tranquillitatem, quam ne vōtis quidem optare fas erat. Adeo principem regis fratrem, stata quadam hora tertia aut secunda pomeridiana. Mox perfuncto officio, recipio me domū, nec quicquam habeo prāterea quod
 20 agam in aula: labor ipse qui me alit, multo minor est quā ille centum Philippeorum: nisi quæ Philippeos dabat patria, ducatos Lusitania, eosque duplices, & aliquanto plus. Quanquam non admodum rei pecuniariae causa gloriari libet, vt quam nec dum immodicam
 25 affecutus sum, nec adhuc admodum requiro, nihilque prius habeo, quā vt prāsentibus semper sim benē cōtentus, quādo iam ablata sunt quæ me in patria cruciare solebant. Quid inquires, quingentos Rhenenses tu tā parui ducis? Hanc enim summam conficiunt centum
 30 millia nummorum Lusitanica. Omittam in primis nullam esse regionem, vbi tanta sit rerum omnium caritas: non dicā pluris esse Rhenensem Louanij, quā hīc ducatum aureum: eō demittam orationem, vnde propius scopum peregrinationis meæ colligas. Si vsquam neglectui habita fuit agricultura, id potissimum locum apud nos habet. Audis principio prācipuos populi
 35 nervos admodum debiles, deinde si qua gens ignauo

ocio dedita est, nisi sit Lusitanica, nulla est prorsus. Lo-
 quor de nobis hinc potissimum, qui ultra Tagum incolimus,
 & Africam propius olfacimus. Quod nisi exter-
 norum & nostratum turba, mechanicas istas artes hinc
 exerceret, puto agrè vel calcearium, vel tonsorem ha-
 beremus. Sed commodum mentionem tonsorum feci-
 mus, hinc enim vel maximè res nostras æstimabis. Au-
 di ergo non è tonstrina delippis fabulã, sed quàm dam-
 nosam mihi barbam fecerit Hispania: & quemadmodum
 olim quidam è barba metiebantur philosophos, ita è
 barba tu mea, sapienter coniecturam facito, quàm
 onustus & beatus isthuc recurram. Cùm essem Sal-
 manticæ. Verùm præstat, opinor, vt ante omnia ratio-
 nem numismatis constituamus, deinde mittes in digi-
 tos, quot ego hinc emitto è loculis. Ducatus in Castella,
 valet vndecim regalia, hi nummi sunt argentei: forsitan
 Budæus quatuor æstimaret sestertiis: nõ datur Salman-
 ticæ minus quàm semi regale, cùm ego quondam Petro
 Formoso tonsori octonariũ præberem, qui tamen mul-
 tõ teneriùs & blandiùs caput mulceret, & multò le-
 niùs duceret nouaculam, quæ mihi hinc subinde lacry-
 manti nonnunquam nimium sonat, scilicet vt sit musica
 in luctu. Non miror plures esse barbatos in Hispania,
 quàm sint in Flandria. Pergamus tamen & numeremus
 dispendia barbæ. Ducatus Lusitanicus æstimatur qua-
 tuor Testonibus: nummi sunt isti argentei, quales apud
 nos qui vocantur Dormitores, isti Testones continent
 vigenos quinq; numulos paruulos, qui plus minus va-
 leant stufferum duplicem nostratam. Dicti sunt autem
 quòd numulos æreos faciant viginti: hic ergo vicesima
 pars nummi vigeni, regale vocatur. Quo tamè nomine
 Castella vndecimam partem vocat sui ducati. Diuidam
 adhuc, quia forsitan vsui erit si fabulari perseueraue-
 ro. Regale Lusitanicum continet sectilia sex, Epi-
 logum faciam, Ducatus, testo, vigenus, regale, secti-
 le. Quid ergo tibi, ais, Lusitanica abstulit noua-
 cula? Hebdomadis singulis sesquiingenium: hui ni-
 mium

mium est. Subducatur ergo ratio more nostrate, &
 omisis minutiis leui brachio rem æquemus. Sesquiui-
 genum intelligo tres stuferos: protinus efficio quotan-
 nis sex Philippeos, & vt magis rem exaggerem, septem
 5 Rhenenses & semis. Deinde me confero ad patrum
 meum quæstorem Diestensem, & imputo barbæ meæ
 quindecim florenos annuos: quem censum multo-
 rum non æquant patrimonia, & tamen ita fermè an-
 num hîc vixi, nam minus si obtuleris, denuò non re-
 10 dicit, hoc est, vt propius adhuc hanc gentem cogno-
 scas, iterum etiam rogatus non veniet. Non est hîc
 tanta opificum copia: nec receptum vt merces suas of-
 ferant. Prece & precio fermè constant hîc omnia: & ita
 his moribus intincti sumus, vt oblata omnia fordescât:
 15 nec carnes volumus, nisi quas post duas aut tres horas
 sperantes in macello tanquam extorsimus. Verùm non-
 dum audisti catastrophæ fabulæ tonforiæ: si radi ve-
 lis, præmitte ministrum, qui oret vt veniat. Quid tum
 postea? Tandem expectatus adest, non vt nostras, onu-
 20 stus ipse sua pelui & aquario. Non enim decet, vt vir
 quispiam honestus aliquid manu gestet. Tuus, tuus in-
 quam minister necesse est vt peluim ferat cum aquario,
 & idem referat, alioqui manebis in tonsus Apollo. Om-
 nes enim hîc sumus nobiles, & magni probri instar
 25 est, aliquam profiteri artem. An tu credis matrem fa-
 milias adire forum? emere pisciculos? parare holuscu-
 lum? Nihil habet quod vsui sit, præter linguam, & quo
 tuetur nuptiarum titulû. Etiam si quartam census mei
 partem largiar, non assequar mulierculam quæ more
 30 nostrate mihi curet familiam, aut rem domesticâ. Quo-
 modo ergo, ais, isthic viuitis? Mancipiorum plena sunt
 omnia. Aethiopes & Mauri captiui, omnia obeunt
 munia, quo genere hominum tam est referta Lusita-
 35 nia, vt credam Vlyssipone plures esse huiusmodi ser-
 uos, & seruas, quàm sint liberi Lusitani. Aegrè repe-
 rias domum, quæ non saltem ancillulam huius generis
 teneat, ea foris emit quocunque opus est, lauit vestes,
 verrit

Petro: Bonum est nos hîc esse, faciamus tria tabernacula, &c. Sed dux discipulorum subinde tristitia prænu-
 ciabat, fore vt aliquando pocula quoque deessent, ne-
 dum Gallicæ coenæ. Hæc autē abscondita erāt ab ocu-
 5 lis eorum, intellexerunt autem postea. Statim enim vbi
 pridie diui Martini ingressi sumus Cantabriam, licuisset
 benè ieiunare, nisi hic panem, ille vinum, alius pisces,
 alius vuas passas conquississent. Et verissimè dictū sensi
 in Gallia, velis nolis, pecuniam profundes, in Hispania
 10 si velis maximè, non tamen poteris. Dominus autē Fer-
 nandus patronus & vates noster, solabatur vt poterat,
 & per viam adhibebat diligentiam, ne quid deesset ho-
 minibus Brabantinis, & insuetis malorum diuersorio-
 rum: tamen terræ genius, omnem illius & sedulitatem,
 15 & liberalitatem vincebat. Credo si semel conscripsero
 dialogos, notabo suis coloribus diuersoria Hispanica.
 Vide quæso infortunium, cum haud procul à Victoria
 diuertissemus, nisi tamē fallit memoria, at parui refert,
 quando fermè omnia sunt pari fortuna: cum ergo
 20 mensa posita esset, & vnum tantum poculum esset vi-
 treum, quod in orbem ambulabat, casu quodam è ma-
 nibus Vasæi nostri decidit. & fractum est nec quicquam
 restabat, nisi vt Diogenis exemplo caua manu bibere-
 mus. Hoc autem totū factum est, vt adimpleretur sermo
 25 quē dixit, fore vt aliquādo pocula quoq; deessent. Alio
 quodam tempore prandentibus nobis, superuenerunt
 noui viatores, & inter conuiuia duo, vnum discurrebat
 poculum. habes fœcundas præmissas, inferes conclu-
 siones quælibet, omnium enim ferax est Hispania. Itaq;
 30 Cantabria vt cunque nos deliciis patriis absterfit, & ad
 reliqua ferenda fecit idoneos. Postquam verò perueni-
 mus Burgos, & nescio quos æstus haberemus in ani-
 mo, nihilominus alimus quā Louanij, nisi quod ligno-
 rum copia esset parua. Memini hîc iam vici satis popu-
 35 losi, vbi vnum solū nancisci potuimus fasciculum
 farmentorū: neque enim præterea fuit alter, & præ-
 ter spem bruma inualuerat. Omitto Pinciam vbi hæsi-
 mus

mus

mus dies decem , dum certiores redderemur de com-
 modo domicilio, quod Methymnæ, quò tum pergeba-
 mus, statua erant aulæ Imperatricis. Diuertimus ad
 Proreginam Indiæ, huius enim matrimonio iunctus
 fuerat quondam frater D. Fernandi: illic omnia melio-
 ra, & commoditas tanta, quantam inter aulicos spera-
 re liceat. paulò pòst abimus Salmanticam, vbi cum ego
 postea subsisterem in meis studiis, & rogante Episco-
 po Cordubensi, suscepissem docendum filium fratris
 Proregis Neapolitani: reliqui interea in aula versati
 sunt, & post annum demum profecti sunt Hispalim.
 Illic socius profectionis perijt Iohannes Hammonius,
 correptus phrenesi, alius è ministris Gallus & ipse, què
 in via oblatum adduximus, submersus est in Betico flu-
 mine: equorum custos qui nobiscum è Louanio vene-
 rat, defunctus est Salmanticæ. Tres abstulit triennium.
 Porro ipse meus Vasæus, Augusto superioris anni de-
 speratus iacuit, adeò illic omnia feruent in Betica: sal-
 uus tamen ad me venit Eboram, paulò post Calendas
 Octobres: iam enim exactum erat tempus quo sese ad-
 dixerat D. Fernando, & calida non placebat Hispalis.
 Is nunc agit Salmanticæ, honesta conditione, ocium
 nactus & ipse profundissimū, de quo narrare libet, &
 deinde ad me veniam. Est Prætor Antuerpiensis Fran-
 ciscus de Valle, is ante annos aliquot creditor Cæsa-
 ris venit in Hispanias, recepturus quod deberetur:
 longa est fabula, & nihil ad nos. Filium habet natum
 annos credo xv. qui prioratum Ecclesiæ Salmanticensis
 obtinet, qui est circiter sexcentorum ducatorum
 quotannis, præter alia sacerdotia, quibus oneratus est.
 Huic præfectus est Vasæus noster docendo, patri, ac
 matri, & vniuersæ familiæ charissimus. Bona spes mi-
 hi per hunc posthac fore, vt crebrò literas meas ac-
 cipias. Oro te, mi colende præceptor, vt tuas inui-
 cem videam, eas curabis perferendas Louanium ad
 Rutgerum professorem Græcum, qui dabit operam,
 vt tandem ad me veniant. Sed ad me redeo, qui ta-
 metfi

meti vixerim alioqui suauissimè cum amicis Salmanticensibus, multa tamen mordebant subinde, quoties respublicas nostrates cum istis cōferrem, & vtriusque nationis religionem perspicerem. Sed iam vtcunque ad res insolitas minus commouebat vsu doctus & admirationis satur. Et viuendi genus illud, etsi remotissimum à nostratum moribus, hac tamen parte nunc felix arbitror, præ vt hic viuatur. Nam Salmantica rerum certè omnium est copia, & familiam componere licet more Brabantino si libeat: ministros, ancillas, & reliqua omnia compares, & tractes vt liberos homines decet. Verùm vbi primùm ingressus sum Eboram, putabam me venisse in ciuitatem aliquam Cacodæmonum: tot vbique occurrebant Aethiopes, quos ego sic detestor, vt vel soli queant me hinc depellere. Quòd nisi Deus amicum largitus esset Magistrum Iohannem Paruum, doctorem Parisiensem, haud scio an hactenus substitissem inter Lusitanos. Est hic diues admodum, non canonicus solum, verumetiam Archidiaconus templi, qui non minus absentia mea cruciaretur, quàm ego illius: adeò viuimus amicè & familiariter. Videor mihi versari in Pædagogio nostro. Domum habeo è regione illius: cum mensa posita est, vocor. Inter comedendum legitur aliquid Hebraicè è Testamento veteri, & Græcè è Testamento nouo: dubia conferimus, & alter alterius scientia fruimur, quando & ipse has literas non ignorat, & duos habet domi consanguineos sic satis peritos. In summa tota confabulatio, aut literas habet, aut sermones de pietate, & religione. Nihil itaque hactenus mihi fuit negotij cum istis mancipijs. Vnum habeo ministrum nostratem, annum, & rerum domesticarum peritum, quem offendi Salmantica. is meis vsibus & negotijs vacat vel solus, nec graue est non imperiosi domini iugum ferre. Quòd si me ad ingenium terræ vernaculum accommodarem, ante omnia mulam alerè, & ministros quatuor,

Qui

Eboram.

Qui posses? Jeiunarem domi, foris splendidè triumpharem, & amarum illud sumerem pharmacum, vt plus deberem quàm queam soluere. Nam ita demum perfectus absoluitur aulicus. Venit hìc in mentem cuiusdam, vnde coniecturam facies de cæteris: is quem tibi ⁵ depingere volo, similtates exercebat cū homine (credo) Gallo, qui huc migrauerat tempore regis Emanuelis, ascitus in familiam Leonoræ reginæ. Lusitanus fastu externo vincebat, Gallus coenabat lautius: & (vt fit) nō ¹⁰ ignarus istorum morum, curiositate quadam, & arte nactus est libellum, in quo alterius referebantur sumptus diurni. Incidit in locum satis ridiculum, & planè Lusitanicum. Cū enim sic quotidie scriptum esset, in ¹⁵ aquam quatuor sectilia, in panem duo regalia, in raphanum sesqui regale, & ita tota hebdomada tam magnificis impensis decurreret, ratus aliquanto lautio-rem futurum diem Dominicum, sic scriptum repperit, hodie nihil, quia in foro non erant raphani. Eiusmodi chariss, Latome fastuosos *ραφανοφάρυες* multos hìc reperias, & tamen plures secum foris trahunt famulos quàm domi ²⁰ consumant regalia. Imò credo hìc esse, quorum census non est maior meo, attamen octo vtuntur asseclis, quos vtcunque, si non grandi cibo, fame tamen sustentant, & aliis fouent rationibus, quas ego stupidus nunquam discere potui: nec magni negotij hìc est, inutilem tur- ²⁵ bam conquirere seruorum, quòd omnia potiùs ferant, quàm artem discant mechanicam. Et quid quæso tanto opus est numero? Et si ocium agant omnes, nemo tamè caret officio. Duo præcedunt, tertius gestat galerum: quartus pallium si fortè non pluat: quintus equi capi- ³⁰ strum: sextus holoserica sandalia, septimus scopulas illas quibus vestes repurgàtur à pilis: octauus pannum quempiam, ad abstergendum equi sudorem, interim dum dominus audit sacrum, aut confabulatur cū amico: nonus pectineim promit, si fortè honoratior sit salu- ³¹ tandus, ne incomposito appareat capillitio. quæ vidimus testamur. His moribus tu fieri putas, vt laborem vllum

vllum ingenuo patre natus suscipiat? Etiam si dimidiū
 prouentuum meorum effundam, non nanciscar ancil-
 lam liberam, aut ministrum verè ministrum. Quin &
 nostrates quoque perpenſa gentis consuetudine, protin-
 5 nus rediguntur in nobiles: pudori enim daretur, si è
 macello partem carnis deferrent, aut ostēderent se ma-
 nibus valere. Omnia huc spectant vt perpendas, quàm
 distent hi mores à nostratibus, ipsis quoque Lusitanis
 non probabiles. Verùm hīc gustus ocij sic passim om-
 10 nes corripuit, vt boni viri, velint nolint, mancipiis vt
 necesse habeant, & prudēter ferant, quod vitare non
 possint. Faxit Deus, vt aula diu persistat Eboræ, tum
 propter D. Archidiaconum doctissimum & optimum
 virum, tum etiam propter rationes domesticas: quæ si
 15 ad Aethiopum regnū reuoluantur, vereor ne hīc diu-
 tius hæream quàm velim: sin receptam consuetudinem
 pergam damnare, non video aliud futurum, quàm vt
 subito me aliò conferam, aut miserè comedam rapha-
 nos. Consolor tamen ipse me fortiter, & magis præsen-
 20 ti gaudeo statu, quàm metu futurorum conficiar. Tan-
 tum volui tibi significare, quomodo sese hīc omnia ha-
 berent, vt quemadmodum præsens consueuisti, ita ad-
 huc pergas etiam absens consilium tuum adhibere. Me-
 mini me quandoque leuiter abs te castigatum, quòd ad
 25 rem parum attentus essem, & parandū etiam senectutis
 viaticum. Hactenus non induxi animum, vt aliquid
 prospicerem in posterum, nec adhuc mihi possum illud
 imperare. Spero dabit locus exilij mei victum exuli,
 quocunque me Deus miserit: quòd si nihil reliquum
 30 est in patria, quod me reducem queat alere, moriar
 peregre, & studiis meis morem geram, potiùs quàm il-
 lic nemini. Nam de parandis hīc opibus, quemadmo-
 dum plerique putant, vt benè saginatus domum reuer-
 tar, id verò somnium est: habentes victum & amictum,
 35 his cōtenti simus: & vt cū Flacco dicam: Lætus in præ-
 sens animus quod vltra est, oderit curare. Spes numma-
 ria non me fecit erronem, sed ocij desiderium, id volente

B Domi-

Domino, consecutus sum profundissimum, nō est ani-
 mus præsenti oblata occasione non uti. Valeant qui cra-
 stina curant. Scio te ridere stultitiam meam, ipse ta-
 men me hoc nomine non possum ridere, & ideo tibi
 forsitan magis ridiculus videor. Verum quid facias, si
 aliquis me ita incantauit, ut nolim vlllo pacto sollicitus
 esse de castino? Non semel mihi succurrunt tres illi
 profectiois comites, forsitan quarto anno quartum
 adijciet Deus Clenardum. Et quod mihi diuitiæ si non
 conceditur uti? vnicus semper mihi fuit scopus, è tur- 10
 bis illis eripi, quas præbebat patria. satis mihi beatus vi-
 deor, quod vel tandem peregrè contigerit. Nihil am-
 plius opto, quam ut Deus hanc mentem mihi sempi-
 ternet, ocium præsens conseruet, & qui viuere nō cu-
 piam valde diues, ne vnquam sic desipeam, ut diues ve- 15
 lim mori. Sed iam fit modus tam loquacis epistolæ,
 quando amoris erga te mei modus nullus esse queat.
 Charissime præceptor, da quæso veniam, & vicissim ad
 ineptas literas, & sapienter & copiosè de rebus me o-
 mnibus certiolem facito. Non poteram cohibere ca- 20
 lamum, quin quiduis effunderet: adeo iucunda mihi est
 memoria Latomi. quod si hætenus tacuerim, iam cau-
 sam dixi silentij: tuum erit omnia in partem accipere
 meliorem, & ita Nicolaum tuum ex tempore scripsisse,
 ut simplex animus dictabat, cogitare. O si aliquan- 25
 do dabitur in mutuos amplexus ruere, & buccis plenis
 de omnibus & coram colloqui: sentio hinc vim latentis
 nature, institutum sermonem abrumpo. Abbatem Blo-
 sium semel credo, aut bis salutavi, paucis tamen ver-
 bis. an acceperit literas, equidem hætenus ignoro: ego 38
 certè ab illo nihil vicissim accepi. Scribam nunc rur-
 sum, & ipsi quoque obtrudam prolixam fabulam. So-
 rorem charissimam cupio rectè valere. Utinam deserit
 laborare è capite. Adornauit rex noster classem quan-
 dam, subsidio Imperatoris adituri Italiam: ea bellissimè 35
 instructa est Vlyssipone. Cumq; putaretur iam profe-
 cta, heri inde acceptis literis, intelleximus dilatam pro-
 fectio-

fectionem: cum tamē ferant Casarem venisse Barchino-
 nem. Fessensi, quem aiunt aduentare vt oppidū Saphin
 expugnet, & alioqui quotannis Maurorū incurfus sem-
 per aliquid nostro regi facessit negotij. Forsitan audisti
 5 obsidionē anni proximi, quæ Lusitanos valde sollicitos
 habuit. Sunt oppida quædam in confinio sita Lusitani-
 co, præsidio, eoque perpetuo munita: quæ si Maurus se-
 mel recuperet, etiam de bona parte Beticæ actū fuerit.
 Inuitat me quod reliquū est spacij, vt de sectilibus ali-
 10 quid adhuc tecū fabuler. Mense Iulio calent hic omnia,
 vsq; adeo, vt vix vrbe tota puteū reperias, qui non peni-
 tus aqua destituatur. Nisi ficcis faucibus perire velint,
 ante diem foris petenda est aqua. Interdiu verò in foro
 mulierculę prostantem aquam venditant, & sectiliatim
 15 dispertiunt. Ibi etiam si raphanophagus fortē purpura-
 tus præterequet, iubet porrigi quod bibat. Non enim
 id vitio vertitur, alioqui perpetua notandum infamia, si
 quem hospitem in taberna vinaria tractaret. Non semel
 mihi quoq; contigit, vt cum lauandæ forent manus, ad
 20 sectilia tanquam ad sacram anchoram cōfugeremus. Si-
 quidem non semper habitavi tam commodē vt in præ-
 sentia. Quid restat, optime Latome? nisi vt orem Deū ne
 hanc animi securitatem Nicolao tuo quandoq; adimat.
 Commendabis me precibus tuis Domino, & mutuū
 25 orationis beneficium impendes. Ego & si velim, ne-
 queam tamen doctissimi præceptoris obliuisci. Vtinam
 contingat olim communem habere sedem, & pristino
 morē tecum seria iocosaq; miscere. Tecū viuere amem;
 adderem, tecū obeā libens. sed nimis Horatianū est, &
 30 non crederes. Vale ergo optime atq; obseruande præ-
 ceptor. Nec ex literarum raritate animū & memoriam
 meam metiaris. Si fuit quoquo pacto peccatum, pen-
 satum est abundē credo, & peruenimus vsq; ad Ohe, vt
 cum Comico dicas: Vehemens Nicolae es nimis in v-
 35 tramq; partē, aut pertinaci silentio, aut verbositate im-
 modica. Sed heus tu secreta hæc mysteria vide ne quis
 corycæus audiat, ne vel me miseriorē putet quā sim, aut

nimis in aliena Repub. dicat insolentem. Non alio mihi modo videbar hæc scribere, quàm si tecum fabularer in cubiculo. Sint ergo omnia mea non in charta, sed in aëre scripta potius, quàm alios velim fieri huius fabulæ confcios, videlicet ne quâ hoc ad *ραφανοφάγον* aliquem permanet, & ego perierim funditus. Eboræ XXVI. Martij. Anno M. D. XXXV.

NICOLAUS CLENARDVS D.
LATOMO SVO S. D.

MVLTI S paginis opus esset, si tibi ordine statuam perscribere, quo pacto hæc proxima successit profectio. particulam vnam modò decerpam, vt inde coniecturam facias quàm sim in præsentia ad quæuis exercitatus ferenda incommoda. Conductis mulis clitellariis tribus, quibus agasones duo præerant, & coemptis caballis duobus mihi ac ministro, XXX. die Iulij cum iam vtcunque deferbuisset æstus, cœpi iter facere Bracaram versus. Aderant comites mihi tres ferui Aethiopes, Dento, Nigrinus, & Carbo. Pompam si vidisses, & arcas grandes tenuis domini, omnino credidisses aliquem aduentare Episcopum. Discesseramus ab Eborâ inclinante iam die: tantæ molis erat Eborensis linquere nidum. Quare factum est, vt serò & multa nocte vix tandem perueniremus ad primam stationem, implicati etiam erroribus, & dispendio leucæ vnus. In diuersorio vinum non erat. Aiebant in domo proxima venditari, sed abierant omnes cubitum. Itaque ad lagenam nostram confugimus, quam in huiusmodi vsum adornaueramus. Equi nobis fuerunt multò magis felices, vt qui talem aquam hauserint, qualem antea nunquam: quod vt exactè pernoscas (ad rem enim, opinor, facit) calculi nostri in memoriam reuocandi sunt. Ducatus continet centussess quaternos: Centussis, regalia centena: sint sanè decem regalia stufferus Brabantinus. Cùm ergo rogarem, quò duceremus equos aquatū,
toto

toto pago siccitatem esse narrant. Quid? nihil domi ha-
 betis aquæ? En tibi sex hydrias plenas, inde iumentis
 subuentum est, tanta liberalitate hospitis, vt in singula
 capita imputaret terna regalia, hoc est eorum symbolū
 5 qui Louanij potitant vinum vernaculum. Mihi illic le-
 ctus fuit multò breuior, quàm pro pedibus, adeò vt si
 bruma fuisset, genuum tenus abijsssem in glaciem. Man-
 cipia mea, quæ domi assueuissent stratis mollibus, cum
 diu è ministro quærent, vbi nam dormirent; st oream
 10 quandam declinare coguntur. Hæc omnia prophetica
 erant auspicia institutæ peregrinationis. Subsequente
 nocte cum ad montem Argillæum venissemus, vnica
 erat casula, vix sarcinarum capax, stabulum equis nul-
 lum, lectorum ne vmbra quidem. Et protinus nos ad
 15 hospitam. Estne hordeum? Non est, inquit, sed habeo
 filiginem. Per Hispaniam, mi Latome, nec fœni, nec
 auenæ vsus est, sed palearum & hordei: Hic cuniculus
 nobis cœna fuit, quem interdiu malè augurantes eme-
 ramus. Equi sub dio pernoctabant, vnâ cum reliquis
 20 comitibus substratis humi clitellis, & huiusmodi deli-
 tiis. Ego dominus, vt par erat, commodius tractari de-
 bebam: inter sarcinas me sic composui, vt caput & dor-
 sum vtcunque conquiescerent; reliquum corpus pro-
 penderet vnâ cum pedibus leuiter subrasa terra. Vix
 25 dum hora præterierat, neq; enim solidam noctem dor-
 mire cõueniebat, cui tantus strepitus curæ fuerat, cum
 subito muliones excito: at nec dum licebat progredi,
 quòd adhuc lateret Luna, quare & ipse somnolentus
 accubui inter agasonum aulæa, quorū ego vitam dum
 30 toto hoc itinere disco, si è cubili metienda est sanctimo-
 nia, plus est sanctitatis in his duobus meis agasonibus,
 quàm in vniuersis fratribus minoribus: quin & me no-
 cte illa sanctiorem fuisse putem, quàm decem Fran-
 ciscanos. Iam Luna emergebat, & per vastum desertum
 35 quod restabat, iter facere cœpimus. vix tandem meri-
 die ipso, spacio horarum decem, confeceramus leucas
 quatuor, cum interim & Guillielmo meo procidisset

— B 3 — equus,

equus, nō sine periculo, & mihi fermè idem accidisset,
 nisi adhuc meminissem in huiusmodi casibus ad frenū
 concurrentū esse. Pransi sumus madidius, & lagenam
 exhausimus securi iam de coena proxima, quā vltra Ta-
 gum muliones promittebant opiparam. Quid fit? seriū;
 aduenimus, quā vt Tagū traicere liceret. Vnum erat
 in ripa diuersorium, cuius dominum, si rex fuisset, ea
 nocte coniecissem in carcerem, aut adegissem in crucē,
 adeò nos excepit inhumaniter. Itaque prius aliquan-
 tum distomachatus in agasones, qui non magis prope- 10
 rassent: ingredior domum, et salue, inquam, hospes. du-
 bitabat Polyphemus, an resalutare deberet. Habetis
 paleam? Silebat obambulans, occupatus, credo, in in-
 struenda nobis coena. Habetis, inquam, paleam? Vix tan-
 dem respondit non esse paleam. O misera Lusitania, 15
 Beati qui non viderunt, & crediderunt. Interim desi-
 debam totus ira tumidus. quòd posteaquam equi no-
 stri benè ieiunassent, & aliquantum abiissent temporis
 deponendis sarcinis, domum dicebant palarum esse
 plenissimam, eam vix tandem post multos clamores 20
 protulerūt. Eadem mora fuit in ordeo. Heu gentem vl-
 trataganam. Pergamus in fabula. Est quòd comeda-
 mus? Astabat igni ollula parua, cui inerat frustum lardi.
 Eia prabete mihi partem. Præbuerunt haud aliter, atq;
 carnes apud Genuenses: mihi obtigit puto semisemun- 25
 cia, nec multò plus Guilielmo meo ministro. Habetis
 ne oua? Non est iam ouorum tempus. Quid, nullāne
 gallinam? Non sunt hic nobis gallinæ. Omnia scrutabar,
 vt aliquid saltem obijcerem latranti stomacho. Heus
 hospita, possēsne mihi cedere partem iuris, in quo co- 30
 ctum est hoc lardum? Nō est salubre: Da inquam quale
 quale sit, vt intingā modò panē. Nō valet, inquit. Et ego
 ad ministrū: quid agimus Guilielme? nihilne reliquum
 est vini candidi? fortè fortuna scyphulus vnus remanse-
 rat è prandio. Itaque partem panis torrebam, & vipam 35
 (vt vocant) faciebam, scilicet vt cōsumeret si quid for-
 tè ex copiosa coena grauasset stomachū, exhausto scy-
 pho

pho magis etiam esuriebam. Et protinus, nihilne præ-
 terea, inquam, domi est lardi? Assare voluisssem super
 prunas: non est sanum nocte: difficile erat aliquid cōtra
 tam præfractā medicā obtinere. O muliones, quā bel-
 5 lē nos decipitis. In Taucos habituri eramus omnia, nam
 sic pago nomen est qui cis Tagum iacet, quo trajcere
 non potuimus. Heus hospes, nihil est hic piscium? non
 est dies pisculentus. Quid facerem? commodū venit
 in mentem caparum, quas puer assas aliquando come-
 10 deram. Et protinus: Sūntne vobis capæ? quā hīc me-
 tuebām ne negaret. Videbimus, inquit. Aliquandiu in-
 ter spem metumque suspensi, hospitali Ioue propitio,
 nacti sumus par vnum: id dum assatur, pulchrē mihi
 dētes pruriebāt, quasi in phasianos essem inuolaturus:
 15 alteram comedit Guilielmus; alteram ego lambendis
 subinde digitis: conditæ autem erant oleo & aceto, cu-
 ius illic bona sanè fuit copia, nam quod vinum appel-
 labant facillē duorum fungebatur officio. Post tam lau-
 tum conuiuium, habēsne, inquit meus Guilielmus ad
 20 hospitem, lectum huic domino? Non est, inquit Cy-
 clops, iam lectorum tempus. Quā me putas conster-
 nauit hoc responsum? Subibant animum noctes duæ
 quibus multis Franciscanis incommodius cubueram.
 Post multas preces extorsimus lectum viginti regali-
 25 bus, quem aliis in locis præbebant nummis quinq; aut
 decem. Auriferum Tagum dixerunt Poëtæ, non ita me
 Deus adiuuet à ferendo, sed ab auferendo auro. Cū
 tam malignè fuisssemus excepti, plurimum tamen solui-
 mus, vt nummulos aliquot omittam quos perperam
 30 supputando lucrabatur planè mercurialiter. Quid tibi
 videtur, mi Latome? An non verum erat vaticinium: cū
 nudis dormirem pedibus? Transmisso iam Tago omnia
 mitescere visa sunt, venimus Conimbricā, de qua egi
 apud Resciū. Braccaram ingressi sumus XII. Augusti, lo-
 35 cū mihi gratissimū. Cras si Deus permiserit, proficiscor
 ad diuum Iacobū, hinc abest circiter leucas xxx. etiam
 inde salutādus es, vt omnis exilij mei habeas testimonia.

Interim Deum orabis, vt me quemadmodum statui, ætate proxima vobis incolumem restituat. Saluto magistrōs nostros, & me illorum commendo precibus. Vale mi præceptor, vale charissime Latome, cum forore, & Latome iuniore, & vniuersa familia. Braccaræ XXI. Augusti. Anno M. D. XXXVII.

NICOLAUS CLENARDVS D. LATOMO
SVO PRAECEPTORI. S. D.

ET SI magnam mihi putem fieri iniuriam, quòd tot epistolis prouocatus nihil responderis: humanius tamen esse duxi peccare officio, quàm silentio retaliare iniuriam. Audi igitur, optime præceptor, quo in statu sint nunc res meæ, & quo terrarum iactatus sim amore Arabismi, qui quondam tam solebam esse sedentarius, vt vix pedem domo proferrem. Superiore Nouembri decelsi Braccara, iactis iam ibi nouæ scholæ fundamentis, cui præfecimus Vasæum socium illum itineris mei stipendio centum milium, hoc est, quingentorum Rhensium. Nolite inuidere Theologi Grammaticis, si opibus certent cum Canonicis Cameracensibus. Sed vt cœperam, reliqui Braccaram, & profectiōem adornaui Castellam versus. Siquidem animus erat trimestre illud hibernum insumere peragrandis vrbibus aliquot Hispaniæ, ostensa mihi spe hominis Arabici, quem in vinculis esse audiueram Casaraugustæ. O te miserū, inquires, qui cūm posses esse felix, versandis libris Latinis, Græcis, Hebræis, Chaldæis, tamen tot viarum te obiectes periculis, vt salutes captiuos Arabicos, Magis id diceres, si die Clementis coram testis adfuisses, cūm montes arduos eques conscenderem: aut cūm proxima quadragesima, fermè diem totum in fragosis rupibus erraremus famelici, sitibundi, nullo aquarum reperto vestigio: verūm quos manet galerus cardinalitius, eos æquum est his veluti rudimentis, ad tantum fastigium erudiri. Omisissis iocis, pergamus in fabula. Proposueram

ram, inquam, adire Salmanticam, Cæsaraugustam, Mur-
 tiam, Granatam, Hispalim, & fortè Toletum, atq; Com-
 plutum. Venabar enim quædã in Arabicis, quæ priua-
 to Marte cõsequi nõ poteram. Vbi veni Conimbricam,
 5 noua hæc est inter Lusitanos Academia, quam magno,
 & planè regio animo rex noster molitur: stipendia pro-
 fessorum quondam ad te perscripsi, vnum dolenter di-
 cam: superiore hyeme accitus est eò causificus qui-
 dam, salario mille ducatorum quotannis. Vide quàm
 10 sint in precio discordiarum patroni. Eò igitur cùm ac-
 cessissem, audio apud amicum in colloquio, Hispali esse
 figulum quendam Neophytum è Machometica gente,
 hominem Arabicè doctum, & quo ante annos aliquot
 15 vsus fuerat præceptore Pincianus quidam, vnde libros
 emeram Salmanticæ. Itaque diuerso peregrinationis
 ordine rectà propero in Beticam. Medio itinere obnũ-
 ciata morte hospitis mei Iohannis Parui, desecto Ebo-
 ram, & saluo amico præter spem reperto, dies aliquot
 20 hæsimus in mutuis complexibus, & simul reparauimus
 vires, quas in miserrimis diuersorũ attriueramus. Spe-
 cimen quoddam habes in epistola, vbi inter cælum ac
 terram suspensus dormiebam. Ingressus Hispalim, sta-
 tim ad figulinas accedo: verùm docendi munus detra-
 ctabat senex, quem conspurcatis brachiis in officina
 25 repperi ollulariam exercentem. aiebat sese iam senem,
 præterea aliis distractum negotiis (nam simul & medi-
 cinam meditatur in Triana, hoc est Hispalensi subur-
 bio) non posse mihi vacare; ego interim subornato D.
 Fernãdo, apud quem eram in hospicio, quòd eo aucto-
 30 re venissem in Hispaniam, omnem mouebam lapidem,
 vt saltem inter ollas mihi locus daretur, & obiter inter
 agitandum rotam subinde dubiis meis respõderet, ob-
 tineri res non potuit: Sontica allata est causa, & si Mau-
 rus esset natione, se tamè aiebat verè Christianum, nol-
 35 le se vllum veteris superstitionis signum dare, nec fieri
 posse, quin plerique de eo sermones miscerent, si me
 aut priuatis in ædibus, aut inter operas suas in discipli-

nam suscepisset. Neophytum se quidem esse, tamen vi-
 tæ genere se consecutum, vt paucis videretur alieni-
 gena, ægrè se opinionem illam velle perdere. Eam cau-
 sam cum meritò acciperem, & tamen anxie quærerem
 à quo discerem, assumpto mecum Arabico codice, que-
 ritabam in foro inter mancipia, si quis fortè è Tuneten-
 sibus esset qui nosset literas: nactus vnum qui sese lite-
 ratum profitebatur: Quid, inquam, in diem lucraris?
 Viginti quinque obolos. Eia mecum sis in cubiculo ad
 prunas, & tantum docendo capito, placet conditio. In-
 ter confabulandum, tento hominem num mecum ve-
 lit abire in Flandriam. Iam enim putabam apud me
 esse, aut Despauterium, aut Nebriffensem. Non omni-
 no abnegabat: ceterum se redemptionem expectare, &
 propediem venturam pecuniam ex Africa, quæ si eum
 spes destitueret, ego cum hero paciscerem, & præcepto-
 rem abducerem. Rursum hinc excludor. Nam allati
 sunt nummi è Pes, & meus liber discessit magister. Quid
 restabat, nisi vt omnino desperatis rebus abijcerem A-
 rabica, & me quamprimum ad vos reijcerem. Intelle-
 xeram ex hoc Mauro, alium quendam seruire Almeriæ:
 iter est xxx. leucarum vltra Granatam, hominem mirè
 doctum, & facile posse illù redimi. Deterrebat me pro-
 lixitas itineris, præsertim hyeme, quæ tum multò quàm
 solebat inclementior incubuerat Beticæ, & montes ni-
 uosi mihi narrabantur, qui Granatæ imminent. præte-
 rea non sine periculo adiri Almeriam propter Mauro-
 rum incursiones. Certè prouidendum erat, ne nimis
 fierem Arabicus, quàm vellem: hoc est, ne dum capta-
 rem literas, ipse in captiuos referrer. Ieci tamen aleam,
 & Granatam veni, inde ministrum misi, qui hūc quem
 dico Maurum conquireret. longæ sunt ambages, si
 singula persequar. Venio ad summam. Cùm Marchio
 qui regno Granatæ præsidet, in mei gratiam literas ad
 herum misisset, immodico precio consternati sumus.
 Petebantur ducenti Ducati. Deinde post menses duos,
 quos Granatæ contriui apud medicum quendam, ipse
 ad

ad Maurum profectus sum. Interea creuit merx Arabi-
 ca, & petebantur Ducati trecenti. Ne tamen omnino
 consuetudine hominis frustrarer, quem doctum noue-
 ram, accepi conditionem quam tulit Marchio, se cura-
 5 turum vt Mauro vterer Granatæ, modò ego illi, & filio
 operam meam commodarem in Græcanicis. Aegrè dif-
 ferebam reditum in patriam, ægrè priuabar hoc Mau-
 ro: remedium vnum videbatur, si ad Iulium vsque hîc
 10 manerem, ac post fructû aliquem cumulator abirem,
 posse enim me Augusto nauigare vt Martio. Ita factum
 est: cùm appeterent Calendæ Iulij, ego iam abiturus vi-
 debar, cùm nihil vellem minus: statueram enim quid-
 uis pati, quo hunc abducerem præceptorem, iam do-
 mestica consuetudine expertus illius literas. Marchio &
 15 filius me retinere conabantur, causantes æstum nimiû,
 quo durante non esset tuta profectio, saltem menses
 duos auferre volebant, vt interea filius consummator
 esset in Græcanicis: videbam eò rem spectare, vt hunc
 Maurum emptum donarêt, modò permanerem bime-
 20 stre: tamen ne quid fucatè agerem, vtrò adiui, condi-
 tionem laturus. Donate, inquam, hunc mihi Maurum,
 persistam hîc vel ad ipsum vsque Ianuariû. Donabimus
 inquit, etiam si millè constiterit aureis: itaque mihi
 hîc restant menses sex, quos non tam discendo Arabicè
 25 conteram, quàm conquirendis codicibus. Granatæ li-
 bros repperi, quos mihi hoc tempore Maurus descri-
 pturus est, venales enim non sunt, nec alibi temerè fue-
 rint exemplaria, cùm hîc in funere Augustæ esset Car-
 dinalis Burgenfis, benignè operam suam pollicitus est,
 30 & se vel apud Cæsarem acturum de libris qui sunt apud
 inquisitores, vt mihi potiùs sint vtiles quàm Vulca-
 no. Est inter aulæ proceres nostras quidam N. qui cum
 huic Marchioni intercedit amicitia. Propediem aucto-
 re Marchione ad eum daturus sum literas, vt hac in re
 35 nobis commodare velit. Quorsum, inquires, tanta ista
 molimina? Audi charissime præceptor: Principio cùm
 discen-

discendi laborem instituissem, nihil aliud propositum
 habebam, quàm vt affinitate linguæ penitus intelligen-
 rem Hebraica, nec superstitionem Machometicam som-
 niabam. Nuper cum me Salmanticenses renocare con-
 narentur, primæ notæ amicus Franciscus Victoria, non
 ignarus studij mei, sedulo me hortatus est, vt me com-
 ponerem ad scribendum contra Machometum, quan-
 do bona pars Hispaniæ contagio sectæ laboraret, & il-
 larum quoq; ouium habendam esse rationem, librum
 editum Latinè vertendū in linguam Hispanicam, mox
 Græcum posse fieri, quo & Græcia, quæ fermè tota Ma-
 chometi est, errorem suum agnosceret. Ego nõ nescius
 quàm parum ad eam prouinciam essem idoneus, præ-
 ter cætera illud quoque addidi: Primùm legendum esse
 Alcoranum: deinde Sunam: & stultum oppugnare,
 quod non planè perspexeris. Postquam hic Granatæ
 totus in hoc studio fui occupatus, nihil magis mihi ar-
 ridere cœpit, quàm quò inuitabat Victoria, hoc est, vt
 oppugnando Machometo me iam deinceps dederem,
 quando occasionem nactus sum, vt facilè omnia illius
 superstitionis inuestigem mysteria. Cœpi cū hoc Mau-
 ro legere Alcoranum: is est liber velut Iudæorum Pen-
 tateuchus, aut Christianorum Euangelium. Suscipiunt
 illi vetus ac nouum Testamentum, iubente Alcorano:
 at innumeris scatent hæresibus. Christum Deum ne-
 gant, nec eum occisum à Iudæis, & multa item alia sunt
 dogmata, quæ pugnant cum Euangelio, vt Euangelio
 prodito, abrogata est lex ceremoniarum Moyfi: sic aiunt
 Machometum successisse Christo. Hic negotij cardo
 est, & hinc ordianda est disputatio, vt persuadeamus
 nec sacerdotium Christi, nec legem translatam, nec vn-
 quam transferendam esse. illosque nihil agere, nisi aut
 è nouo, aut è veteri Testamento demonstrent Macho-
 metum successurum Christo. Et quemadmodum nos
 non armis Euangelij, sed veteribus libris contra Iudæos
 pugnamus; ita par esse, vt teste Euangelio nos confu-
 tent. Est liber ante multos annos editus à quodam
 Theo-

Theologo Christiano, qui vbi descuiisset à Christo, pro Machometo scripsit: nomen est, *أبو جعفر*. Do operam, vt cum vndecunque habeamus, & iacula tentemus, quibus nam ille pugnare statuerit: Altera certandi ratio, est ratio ipsa legis Machometicæ, hoc est, Alcoranus & Suna. Hic liber est, imò volumina multa, in quibus dicta atq; facta sunt Machometi, quæ si fideliter verfa essent, nemo tam à communi sensu remotus, qui non protinus superstitionē detestaretur, adeò pleraq; sunt ridicula. Audi quæso quod hîc mihi narrauit præceptor dum legeremus locû Alcorani de paradiso, vbi sic scriptum est: *وَأَزْوَاجًا مِثْلَهُمْ*

Hoc est, & in eo vxores habituri sunt mundas. Mundas, inquit, id est, liberas à mensruis, scilicet vt quouis tempore liceat coire. Quid inquam an in paradiso celebrabuntur nuptialia? Quid ni? attamen non est futura proles, inquit. Nam voluptatis causa illic erunt vxores, non propagandis liberis, quin & singulis viris complures illic futuræ sunt vxores, pro meritorum ratione. Deusque huic plus, illi minus virium largiturus est, vt vel paucis, vel multis reddat debitum. Noli, mi Latome, ridere: deplora potiùs miseriam gentis, quæ multò latius sparsa est, quàm Christi religio. O pigros quondam orbis monarchas, qui non statim nascenti malo tulère remedium, antequam ex Arabia serperet in Græciam. Itaque qui hîc propter Euangelium castramur, & cælibatum meditamur, tota erramus via, quibus imperitis tot obtrudendæ sint vxores: colligebat porrò, & nihil certius esse dicebat, quàm longè plures futuras in paradiso foeminas quàm viros. Quin & hac in vita quaternas licet ducere edicto Alcorani: quanto quis magis virum agere possit, tanto plures fas est ducere, non tamen supra quaternas. At præter has vxores liberum est quotquot velis emere seruas, & cum eis rem habere: has rursus potes vendere, modò steriles sint. Nam quòd ad vxores attinet, nulla interiecta causa, tamen quouis tempore repudiari possunt. Nò tibi narro fabulas,

fabulas, mi Latome, sed legem Machometricam, qui vxores simul habuit decem. Nam aiunt illi à Deo vires donatas prophetarum decem. Audi aliud. Quodam tempore dum potens hic propheta inter sepulchra deambularet, duobus designatis monumentis, vterque, inquit, apud inferos cruciatur, propediem tamen liberandus, alter in vita garrulus erat, & nouis rebus operam dabat, narrandis & audiendis. Alter à reddito lotio sese minus purgauit: vt id intelligas, audi legem Machometricam. In Suna præceptum est, vt vbi quis minxerit, sinistrae manus digitis exprimat, si quid fortè circa præputium sit reliquum. atque in eum vsu pannum semper secum gestant, abstergendi causa: qui si defuerit, lapillum è proximo tollunt, quo summitatem virgæ perstringunt. Et quia de lapillo facta est mentio, libet alias gentis commemorare ceremonias. Quemadmodum Mosaica lege ter coram Domino singulis annis comparebant Iudæi, ita semel in vita adeunda est Mecca, locus est in monte Pharam vbi Abraham (vt aiunt) preces fundere solitus erat. Eò igitur quotannis conueniunt peregrini, ex omni orbis parte, semperque numero accedunt sexties centena millia. quòd si pauciores fuerint, Angeli ipsi comitantur, vt compleatur numerus. Credendum est, nam ita in Suna traditur. Peractis igitur Ceremoniis Meccæ abeunt ad montem Araphet: nomen habet à cognitione. ~~Et~~ Araphe, id est, cognouit: siquidem cum parentes nostri à paradiso expulsi essent, Adam delapsus est in Indiam, Eua non procul à Mecca concidit: ac tandem dum vterque vitæ confortem ac comparem quæreret, sese mutuo eo in monte agnouerunt. Noli sibilare, ita Suna prodidit. Ad radices montis Araphet iacet spaciola planities, nimirum tot capax millium. Ibi dum pernoctant, tota nocte strepitus auditur paradisi lapillis, quos inde auferunt singuli sexagenos ternos, quanquam non frangenda sunt saxa, vt numerum habeas, sed religiosè quærendi sunt lapilli, vt sese offerunt. Itaque peritioribus cura est vt obam-

obambulando moneant plebem ne quid lapidū com-
minuant, violari enim religionem: hic iam compara-
tis lapillis, quos secum in sacculo deferunt, rectā per-
gunt Minam: per eum locum iter faciebat Abraham,

5 occisurus filium. Sūtque ibi columnæ tres, certis inter-
uallis distantes, grandi vnaquæq; lapidum aceruo mu-
nita. Nam dum è religione ibi commorantur peregrini,
triduum singulis diebus vnamquamque adeunt co-
lumnā, & vnamquamque septenis lapillis salutant ad

10 quemque iactum dicentes *بسم الله* Atque hac ce-
remonia sese exonerant lapillis sexaginta tribus. Quid

fibi hæc vult religio? Diabolus yt semper bonos ab obe-

15 dientia conatur auertere, dum eo loco patrem seque-

retur Isaac, suadere coepit ne occidi sese permetteret,
nec esse aliud quod pater haberet in animo. At obe-

diens filius correptis septem lapidibus, iis dæmonem

15 petiit abegit: paulò post rursus accessit tentator, &
rursus septem lapidibus profligatus est, nec sat erat ni-

si tertio tentaret. Credo vt Christi tentatio figuram ha-

20 beret: propulsus est & tertio lapidum iactu. Quibus in
locis hæc gesta sunt, religiosi sunt cippi, & quotannis

lapillorum cumulantur aggeribus. Spero aliquando

hominem visurus es, huius religionis participem, meū

25 intelligo magistrum, qui Meccam inuisit semel atque

iterū, quod genus hominū apud eos vocantur *بناي*

Nimirum eo sunt honore, quo apud nos equites Hie-

rosolymitani. Quæ modò narraui, meritò ridemus, at

apud illos Euangelij pondus habent, citiusque negent

30 omnia quàm Sunam, quæ huiusmodi fabulamentis re-

fertissima est. Hæc natio, mi Latome, longius distat à

nobis Louaniensibus quàm Lutherani. Caterum non

passuum interuallo metiendi sunt hostes fidei: quòd si

35 pestis illa Germaniæ, nullam nobiscum nec libris, nec

lingua communionem haberet, sed lingua quadam sua

& libros nouæ hæresis conscriberet, & eam publicè

in concionibus doceret, puto tamen operæ precium

faceret,

faceret, qui ob id linguam hæreticorum disceret, ut er-
 rores cõfuteret, nisi fortè putas, hætenus obuiam eun-
 dum esse quatenus nobis periculum est, nec continuo
 contra eos arma ferenda, à quibus tuti agimus. Id quod
 si obtinetur, in arctum charitatem cõtrahimus, tantam
 Dominici ouilis portionem habentes neglectui. Quasi
 verò contra Lutherum pugnatum sit, non ut ipse resi-
 pisceret, sed ne alios secum in perniciem traheret. Imò
 verò quicumque ab Euangelio discedit, eum quantum
 licet reuocare debemus, vel vltra Sauromatas agentem. 10
 Omitto quod suprà scripsi de Francisco Victoria, & si-
 militudine tecù agam propiore. Patrum nostrùm me-
 moria in Pontificum conciliis cum Græcis agitata sunt
 controuersia, & de dogmatibus disputatum est, id cre-
 do fieri non potuit nisi linguæ communionem. Nam si 15
 Christianorum nemo Græcè nouisset, quid attinebat
 agi conuentus? Machometus iste quem illi paracletum
 dicunt, promissum in Euangelio, duplici ratione super-
 stitionem roborauit: Ut Numa congressum Aegeriæ
 commentus est, quo populum religione vinceret, ita 20
 Machometus fingit colloquium Gabrielis. Deinde ad-
 iecit gladium, & vi religionem obtinuit, quod illi fuit
 quàm facillimum, cessantibus nostris principibus.
 Cùmque semel in Arabia remotissima, velut solus in
 angulo, in lingua quam reliqui Christiani ignorabant, 25
 imperium suum stabiliuisset, armorum potètia fretus,
 vnà cum victoria Græciam occupauit, ac postea totam
 fermè Hispaniam. Machometistæ igitur semper armis
 exercitati, cùm nullam cum Christianis haberent com-
 munionem, quò fieri potuit, ut ad rectam fidem reuo- 30
 carentur? Nam velut in altero orbe positi, nullo vetan-
 te, quicquid collibuit commenti sunt. Dic te rogo, nu-
 per cùm patère cœpit Imperatori, & ante eum Ferdi-
 nando, aditus in Indiam, an non quamuis nouam reli-
 gionem inuehere potuerat, & eam armis tutari? Id fe- 35
 cit Machometus, & facturi erant Lutherani, ni armis
 prohiberentur, etiam si coniunctissima nobis cum illis
 libro-

librorum & sermonis est communio. Sed iam veniendum est ad propositam similitudinem. Nemo hactenus, quod scimus, apud Christianos Arabicam linguam professus est: Nam Psalterium illud Nebiensis Episcopi nullus erudiuit. Certè non extant apud nos monumenta huius sectæ tam enucleata, ut si cum Machometistis congregari velis, citra dubium eorum mysteria possis asseuerare. Hoc omnino verum puto, non esse nobis eos Arabicos, qui cum peritis disceptent, quales habuimus aduersus Græcos. Quare cum gratia Dei, me nactum videam, ut viam aliquam ad hanc rem muniam, non est negligenda occasio. Nisi mihi librorum defuerit copia, stat sententia fideliter Latinis donare quicquid in ea superstitione positum est. Ac primum vertendus est Alcoranus, non ille quidem nudus obijciendus vulgo, sed adiectis scholiis, & tuis, aliorumque Doctorum confossus hic illic iaculis. Quod si tam magno animo Cleonardi non defuerint opes (nam Regium somnio somnium) longè maiora tentabimus. Quid quæso? libri isti Hebraici, quos Venetiis imprimit Bombergus, in omnes orbis partes ad Hebræos nauigant, in Africam, in Aethiopiam, in Indiam, Aegyptum, & cætera Iudeorum domicilia. Nos Alcoranos imprimemus cum versione Latina, & omnibus in locis ubi ab Euangelio deflectunt nostrum habebimus præsidium, tum Latine, tum Arabicè, id quod huius Mauri auxilio promptissimum erit, etiam si Christum non induerit: siquidem domesticâ consuetudine statui tantum laborare, ut etiam stylo quid valeam. Eos itaque libros mittemus in Africam, & simul rem faciemus. Hæc atque alia consimilia iam verso in pectore, & modis omnibus adnitor, ut vndecunque mihi conquiram codices, quibus, si destitutor, frustra huiusmodi somnio. Vtcunque de istis iudicabis, propius ad munus Theologicum accedit, eum facere incipium huius studij, quàm si nescio quibus vertendis Græcis, aliquid vellem dicere significantius. Deinde quando quibusdam prurit ad scribendum calamus, & liben-

ter eloquentiam ostentant, vt ipsi nihil pugnauerimus,
 saltem studiosis hominibus, vertendo fabulas Macho-
 meticas campū aperiemus dicendi, ne necesse habeant
 muscas laudare, & in re nihili bonum ocium terere. An
 non suppetent argumenta differenti de perpetuo Chri- 5
 sti sacerdotio? An impium erit declamare contra per-
 sonatum paracletum? An minus patebit materiæ si quis
 demonstret Christum à Iudæis occisum, quàm si scara-
 bæus impetat aquilam? Omitto stultissimas Sunæ næ-
 nias, nam frustra coneris hac ratione cum illis agere, 10
 nisi prius stabilueris perpetuum futurum Euangeliū.
 Nihil est enim tam ridiculum, quod non venerentur
 tanquam oraculum. Non alia de causa, nisi quod persua-
 sissimum habent Prophetam fuisse Machometum, longè
 & Christo superiorem: cum tamen fateantur, Chri- 15
 stum Verbum Dei, id est, *الله* & natum
 è virgine Maria, sine patre in terris. Huic igitur muro
 admoendus est aries, & hic omnes intendendi nerui,
 vt quando Euangelium recipiunt, quod sexcentis ante
 Machometū annis floruit, eodē nos vti doceamus Euā- 20
 gelio, & sic nos intelligere, quemadmodū proceres illi
 fidei intellexerunt. Verū de iis & multis aliis tecū co-
 ram, si Deus permiserit. Hinc Ianuario decedam in Lu-
 sitaniam, vt salutato Rege & meo Principe, quamprimum
 me sistam parentibus. Cogito nonnunquam Ita- 25
 liam & Germaniam, vt quando semel peregrinari cœ-
 pi, eadem opera videam Romam, & quendam in Ger-
 mania pericliter priuato colloquio. Verū & viarum
 discrimina me commouent, & fortè si illuc excurram,
 nouas experiar remoras. Orabis Deum vt me in saluta- 38
 ria deducat consilia. Vale, mi Latome. O quando dabi-
 tur mutuas audire, & reddere voces? Salutabis Magi-
 fros nostros omnes, & me illorum commendabis pre-
 cibus. Vale iterum cum sorore & Lato mo iuniore. Gra-
 nata XII. Iulij, Anno **XXIX**. Gratium mihi feceris, 35
 si quid fortè monendus videar, vt ante meū hinc disces-
 sum, tuas videam literas. Filius Vostermanni Typogra-
 phi

phi Antuerpiensis, facile curauerit vt ad me perueniāt. Quotidie Hispalim isthinc nauigant mercatores, Antuerpię minimo negotio effecerint, vt abs te responsum habeam. Præterea & in aula istic Marię non defuerit occasio. Habito Granatę in Alhambra: arx est vrbis, vbi moratur D. Marchio, qui vrbi præsidet.

NICOLAUS CLENARDVS D. IACOBO
LATOMO PRÆCEPTORI SVO, S. D.

ET SI literas Arabicas principio sequutus sum, vt quædam rectius intelligerem in Hebræis propter linguę affinitatem: Nunc tamen longè aliò mea spectare cœperunt hæc studia. Dum Granatę cum meo præceptore Arabico lectito Alcoranum, & quotidie deplorandos gentis illius contemplor errores, cogito non semel, quàm indignum sit nouem iam seculis tantam cladem accepisse nostram religionem, & nullum interim exortum, qui cum Machometistis in arenam dogmatum descenderet. Non quòd defuerunt apud Latinos, qui calamo sectam impiam persecuti sint: Sed quid ad Machometistas, si nos Latine disputemus? Quid ad hostes, si ensẽ vibremus quem nõ sentiant? Neque enim tantum disputandũ cenſeo, vt nostros tutos seruemus, ne præcipites abeant in fallam religionem; verum etiam ad nos pertinere arbitror, quòd tot orbis nationes disiectæ à Christo pereant. Nec ob id dissimulandum est vulnus quod vetus sit: sed quando vulnus est graue, facienda est medicina: id quod sine peritia linguę Arabicę fieri non potest. Quid ergo? Parare volo qui lingua & calamo valeant Arabico: vt vel coram miscendis colloquiis vel absentes queant cum illis cõfligere. Ego per gratiam Dei, etsi bonam tẽporis partẽ impendi Marchioni gręcissanti, reliquis tamẽ horis id cõsecutus sum vt cū præceptore quauis de re confabulari ut cunq; possim, sic certè vt alter alterum intelligat. Neq; enim alius sermo inter nos habebatur quàm Arabicus. An putas

M. noſter id me proponere, vt annum doceam Arabicè,
 & nemo diſcipulorum loquatur Arabicè? Alia ſunt quæ
 melior, & meo exemplo ſtudebo, ſi Deus voluerit, pie-
 tatis aliquem fructum è linguarũ parare notitia. Verũ
 de hoc capite longius fortè agam, vbi peruenero in
 Africam. Nunc de meo itinere certioſorem te faciar.
 Cũ iam naſtus præceptorem nihil videbam mihi de-
 eſſe præter codices, & eos in Hiſpania conſequi non
 poſſem, ſtatu mihi proficiſcendum eſſe in Africam. Ita-
 que relicto præceptore apud Marchionem Granatæ ad
 reditum, cum reliqua familia inde diſceſſi, hoc animo,
 vt menſibus reliquis huius anni viuam Feſæ, inter Ma-
 chometiſtas: ciuitas eſt celebris in Africa, haud aliter
 atque Lutetia in Francia: viget ibi Machometiſmus, &
 ingens eſt doctorum copia. Non poſſum conqueſce-
 re, priuſquam perueſtigauero omnia illorũ fundamen-
 ta, & vniuerſos comparauero libros, quibus impia ſe-
 cta continetur. De conſiliis meis tecum ſum latè actur-
 us, ſi Deus me illuc duxerit incolumem. Interim
 ora pro me, & ſi quid pro tua prudentia me monendũ
 vides, vt ere præceptoris libertate. Deſedi hĩc in Euro-
 pæ finibus in oppido Gibalaltar hebdomadis tribus;
 tantus eſt enim Neptuni fragor, vt nauigatio non ſit
 tuta, & ſi traiectus non ſit niſi horarum trium aut qua-
 tuor. Rectà nauigamus Septam, quod oppidum Luſi-
 tani tenent firmo præſidio, & alioqui iam in annos vn-
 decim pax eſt inter nos & Regem Feſæ, vt vtrò citroq;
 mercatoribus commeari liceat. Spero præfectus præſi-
 dij Septenſis ſic mei curam habebit, vt ſaluus veniam
 Feſam, quæ inde diſtat triginta leucis. Nunquam me
 dignatus eſ literis tuis, dum iam octo abſum annos: ſal-
 tem epiſtola conſolaberis exultantem in Africa. Bene
 vale, mi præceptor, cum omnibus magiſtris noſtris. ve-
 ſtris omnium precibus meum committo exilium. E
 Gibalaltar, VII. Aprilis. Anno M. D. XL.

NICO-

NICOLAUS CLENARDVS DOMINO
IACOBO LATOMO SVO S. D.

IN Gibalaltar, hoc est, vt Arabes vocant, *الجزيرة*
 5 I hæsi fermè mēsem vnum, partim coactus tempestate,
 partim appetente & instante Christiano Pascha, vt Al-
 leluya canerem in Europa, postremum forsitan illud
 auditorus: Deus qui omnia nouit mihi misericors ad-
 fit in Africa. Decima Aprilis veni Septam primum A-
 10 fricæ oppidum. Sed hunc angustum strictumque tra-
 iectum, tanto cum metu sum expertus: vt optimè sine
 commentariis intelligerem illud Virgilij: Præsentemq;
 viris intentant omnia mortem. horis duabus guberna-
 tor occinebat in amoenam nobis cantilenam. Ariba à
 15 vela, hoc est, ad superius latus, ad inferius: cùm inte-
 rim ego iam metu præmortuus totus in sudorem solu-
 tus sum. Mox stomachus Neptuno vota credo debita
 persoluit, & breuiter omnibus affectus sum malis, quæ
 patiuntur maris insolentes. Guilielmus interea meus
 20 minister grandior, & veluti columem meæ familiæ, etsi
 vocem contineret, tacitis tamē votis sic agebat: vtinam
 hætenus vixissem frater minor. Quòd si essem adhuc
 in littore, nō ingrederer nauiculam, ne proposito qui-
 dem canonicatu Antuerpiensi: & quamuis alioqui non
 25 sit iniquus Erasmo, tamen optabat periculis interessse
 Erasmus, vt videret an vota rideret nauigatium. Quin
 & in me stomachabatur, qui ob steriles infructuosasq;
 literas, tot adirem discrimina: nisi quòd in vocem aper-
 tam non prorupit: veritus, vt aiebat, ne maledicus in
 30 me peccaret, cùm tempus esset poenitentia. Erat inter
 rectores Gallus quidam, qui seriò asseuerabat se nun-
 quam tanto salo perfusum fuisse, etsi omnia fermè ma-
 ria nauigasset: & statim initio me terruit, cùm nautas
 hortaretur ne tantum indulgerent velo. iam & Septen-
 35 sis quidam exurgentibus subinde vndarum molibus,
 crebrò, inquit, hoc fretum traieci, sed antehac huius-
 modi fluctus vidi nunquam. Alius Lusitanus admo-

dum peritus maris, sæpenumerò crucem pingebat con-
 spectis procul grassantibus in nos mōtibz, nō sine mea
 suspicione. Ipse clauī moderator immaniter scisso Ne-
 ptuno, Deus, inquit, nos seruet ab isto puteo subeunte
 mihi & illo Virgiliano: His vnda dehiscens, terram in-
 ter fluctus aperit. Quid nos miseri aliud quàm mortem
 ominaremur, quando sic maris incolæ timere videren-
 tur? Post longam iactationem frustrati instituto cursu,
 delati sumus in littus, quod vulgò vocant Bullones: ibi
 terræ redditi, proiecta ancora conchas legerunt adhæ- 10
 rentes scopulis, ingratum profectò prandium meo ina-
 ni stomacho. Locus distat à Septa leucam grandem: &
 interquiescere volebant, donec sub noctem mitelceret
 Euris. Gallus, & Septensis ille quem dixi moræ impa-
 tientes (vt tum quidem putabamus) terrestri itineri se 15
 commiserunt, additis aliquot comitibus: nos interim
 expectabamus Neptunum propitium, ac non multò
 post, plusculum inualescente Aeolo, alius adolescens
 Septensis, inuitis nautis, abire coepit: ibi cōtinuò Gui- 20
 lielmus: Nōne, inquit, rem animaduertis? passim dila-
 buntur etiam periculorum doctissimi, & nos hic desi-
 debimus? Quid agerem? Reptandum erat per arduos
 montes, & bene fragosos neutiquam peruios Theolo-
 go sandaliato: deinde & pericula non deerant propter
 Maurorum sparsas in montibus casulas, qui sic pacem 25
 dicebantur colere, vt nihilominus prædandi occasiōē
 noscerent. Quid tum postea, inquit Guilielmus, vel nu-
 dis pedibus effugias hodiernum metum, non agitur de
 frangendo brachio vel tibia, sed totum hominem vorat
 mare: si nos intercipient Mauri biennio portabimus la- 30
 pides, aut agitabimus mulos, & asinos; spes tamen erit
 in principe tuo infante Henrico, ne perpetuò manea-
 mus in seruitute. Ne longum faciam, benè reclamanti-
 bus nautis iungimur tres huic adolescenti, simul etiam
 suadente illo Lusitano, qui meum metum iam viderat. 35
 Vixdum per scopulos ad radicem montis reptauim-
 us, cū nauis rursus in altum delata est, & nos
 fermè

fermè duabus sellis exclusi sumus : Siquidem protinus
 in limine ipso errauimus ; nec via comparebat quam
 ingrederemur , huc atque illuc duce nostro recurfan-
 te : tandem casu in semitam incidimus , & benè suda-
 uimus , ego præcipuè , pallio , tunica longiore , &
 sandaliis impeditus . Cùm in ipso versaremur cacu-
 mine , & corpore toto stillarem sudore , ministrum
 vtrumque oneraui vestibus , vt expeditiùs me subdu-
 cerem è vasta illa solitudine , in qua nihil erat cernere ,
 10 præter Maurorum collapsas domunculas . Nam & ado-
 lescens , cùm longè à tergo relinquerer , paulisper con-
 stitit , dum subsequenter cerneret : maneamus , inquit ,
 pariter , nam hoc loco solet esse periculum , & meritò
 15 singuli suam gestaremus lanceam . O me infelicem , qui
 vix me nudum portare poteram . Quòd si adfuisset An-
 thonius Nigrinus meus Aethiops , nihil restabat , quàm
 vt sola indutus ambularem subucula , vbinam erat ? Mo-
 nuerunt me Gibalaltar , ne seruum meum abducerem
 in Africam , quare eum remiseram Granatam , ad redi-
 20 tum vsque permanfurum apud D. Marchionem cum
 præceptore Arabico . Sed reuertamur ad montes Bul-
 lonicos : quos vbi perreptauius , multo adhuc sole in-
 trauius Septam , per omnia benedictus Deus : sera iã
 25 nocte comparuit nauicula , sic tamen vt alto mari
 pernoctaret . Sarcinas nostras recepimus postridie , vix
 tandem à prandio . Aiebant nauitæ multò magis sese
 post nostrum abitum fuisse iactatos , & nobis ludù mo-
 dò fuisse visum , nihil tempestatis seriæ . Nudiustertius
 cùm illi Lusitano occurrissem : si , inquit , remansisses ,
 30 timore periisses : ego qui semper ferè mare incolò ,
 valde metui , adeò intumuit mare ferè ad turris illius
 altitudinem , & quandoque vix salua cernebatur nau-
 icula : primùm ad medium vsque fretum reuecti , rur-
 sum longius è cursu finimus exclusi , & item alia multa
 35 cõmemorabat , quæ malui audire , quàm coram cernere .
 Vtinam anno proximo saluus renauigè , credo non fa-
 cile iterabo nauigationis aleam . Habes iter maritimũ :

si Deus me incolumem duxerit Fesam, video & aliud scribendi argumentum de profectioe terrestri: aiunt nobis quinque noctes agendas sine tecto, sub dio, & sesquidiem consumendū in altissimis rupibus. hoc Brabantino homini, & discipulo Louaniensi quid est aliud, 5
quàm mortis species? Orabis Deum vt me seruet incolumem, & aliquo pietatis fructu reducat ex Africa. Benè vale, colende præceptor, cum tota familia, Lato iuniore, & cæteris amicis. Commendo me precibus Magistrorum nostrorum. Septæ xv. Aprilis, Anno 10
M. D. XL.

NICOLAUS CLENARDVS D.
IACOBO LATOMO S. D.

SABBATO superiore discessimus Septa, vbi hæsi- 15
mus quatrduum, ipso scilicet tempore quo Machometistæ suum celebrant Pascha. Opposui ego aliquid veteri prouerbio: Semper aliquid noui adfert Africa. Siquidem multò magis me admirati sunt, quàm ego il- 20
los, qui iam pridem narrante meo præceptore illorum mores didiceram. Monitus fueram ne quid vel Machometistis crederem, vel Iudæis, quorū etiam magna hic est copia. Neutros metuo tum quòd & sic cum illis 25
agam, vt amare possint, non odisse: tum etiam quòd literis mei præceptoris facti sunt certiores, quàm ego illum humaniter tractem, etsi captiuum. Apertè prædico me venisse discendæ linguæ gratia, & vt librorum mihi comparem supellectilem. esse enim iam apud 30
Christianos solennem linguarum complurium profectioem: hanc deesse, velut Arabicam coronidem. mihi hanc susceptam profectioem, vt eam apud nostros homines profiterer. Ego vtrò ad disputandum non prouoco, prouocatus respondeo me nò venisse disputa- 35
tandi gratia, sed discendæ linguæ Arabicæ. Illi tamen interim admirantur, cùm in colloquio me audiunt citantem fragmenta quædam Alcorani. Superiore biduo
tantus

tantus fuit hominum concursus, vt Flandrensem cer-
nerent, qui legeret, scriberet, loqueretur Arabicè, vt vix
mihi spacium relinqueretur rebus peragendis necessa-
rius. Cumque meum sermonem vulgati puriorem au-
5 dirent (è libris enim eum hausi) veluti oratorem quen-
dam suspiciebant Arabicum: adeò vt adolescentem
quendam adducerent, veluti eximiè literatū, qui quin-
que annos studuisset Fesæ. Vnde nihil aliud consequuti
sunt, quàm vt eum multis præsentibus confutarem in
10 Grammatica: quæ mea victoria, multis in conuenticu-
lis iactata est. Hæc, mi præceptor, non gloriandi causa
commemoro, sed vt scias, me gratia Dei optimam con-
cepisse spem de hac mea profectioe, nec dubito, me
Fesæ multis charum & gratum futurum, etsi maximè
5 sim Campiniensis: Sin aliter eueniat, & mihi Deus pœ-
nam statuatur imponere Fesæ; fiat eius voluntas. Benè va-
le, colende præceptor, & Deum ora pro me. Semper
sim commendatus precibus Magistrorum nostrorum.
Ex Tuytuan. XXI. Aprilis.

20
NICOLAVS CLENARDVS IACO-
BO LATOMO S. D.

25
DIE XXIIX. Aprilis discessimus à Tuytuan, noctes
duas egimus sub tentorio, Calendis Maij, confectis
duabus leucis, vehemens nos occupauit pluuia, & iter
torrentibus impedièbatur inter altissimos montes, vt
ne cesse haberemus figere tentoria. Sub iis desedimus
diem cum insequente nocte. Postridie data serenitate
30 pergere cœpimus, & quarta Maij, ingressi sumus Fe-
sam, urbem grandissimam, de qua per ocium latiùs ad
te scribam, simulatque hîc res meas composuero. Sa-
lutauî Regem Arabicè, & cum eo prolixè sermonem
miscui, exposita causa profectiois, de qua cum aliquã-
35 to ante aduentum meum certior fuisset factus, è literis
credo præceptoris mei, iam diploma fidei miserat vt
tutò venire in Africam, & si casu factum sit, vt ad me

non peruenerit. Pollicitus est mihi omnia, modò velim huc vocare præceptorem è Granata, magna enim viri fama percrebuit Fesæ: mea semper fuit sententia adducere hominem Louanium, & eo tantisper vti, donec operam præceptoris non multum desiderarem. Volunt 5 mihi reddere quãti eum emerim, & præterea eius quotidie facere copiam meo arbitratu, quamdiu hîc fuero. Rex ipse etiam fidem suam dat, permissurum se vt hinc mecum discedat in Flandriam. Id quod non video quî fieri possit. Verùm de exitu negotij postea scribã. Laus 10 Deo, rectè valeo. Orabis vt me sanum vobis reddat. Benè vale, mi præceptor, cum omnibus amicis. Fesæ VIII. Maij, Anno M. D. XL.

NICOLAUS CLENARDVS D. IACOBO 15
LATOMO PRAECEPTORI SVO, S. D.

SOLA nominis tui commemoratio in literis Rutgeri sic me affecit, quasi isthic coram tecum loquerer: viuebas anno superiore mense Septembri: vtinam te 20 mense Septembri proximo videre liceat. Iam nonus agitur annus, quòd reliqui dulce Louanium, quo dum anno XXXVIII. vellem redire, quærendis literis Arabicis redactus fui Granatam, vbi quid egerim, & qua gratia profectioñe inde susceperim Africanam, literis mis- 25 sis significauit: sed quia fortè non sunt redditæ, libet mihi id partè facere præsentis epistolæ, & deinde de vniuerso meo consilio tecum disputare. Cùm incoepissem Granatæ legere Alcoranum, & miscendis colloquiis cū domestico præceptore, cognouissem quàm foedis er- 30 roribus dementata esset gens ista Machometica, siue sic temerè venit in mentem, siue Deus hûc laborem mihi obiicere voluit, certè coepi consilium, vt omisis linguis omnibus, in quibus hactenus studium posuissem, iam in reliquũ vitæ spacium me deuouerem Arabicis, 35 nec quiescerem, donec sic promouissem, vt & viua voce præsens, & absens tolerabili calamo, possem cū illis
in

in arenam dogmatum descendere, & simul meo exem-
 plo prouocarem, si quis fortè hanc Theologiæ partem
 mecum vellet amplecti. Multa hîc statim video, quæ co-
 gitas de hac noua pugnandi ratione. Verùm, mi præce-
 5 ptor, hoc thema satis iam mihi meditatam est in variis
 epistolis, quas ad certos Hispaniæ proceres misi, om-
 nemque angulum huius argumèti sic excussi, vt putem
 me aliquando mea consilia mundo probaturum, simul
 atq; Deus me à præsentis exilio in patriam reducem fe-
 10 cerit. Est præceptor Hispaniarum Principis, hoc est, filij
 Cæsaris, Theologus quidam Ioannes Martinius Sili-
 caus, vir probatissimæ vitæ, cognitus mihi Salmantica:
 is simulatq; à me factus fuisset certior, promisit se cura-
 turû omnia, & Cæsarem ipsum, aliosq; mihi affuturos,
 15 modò scholam hanc nouam instituere vellè Granatæ,
 nam Neophytos illos potiùs hac re indigere. Ego verò
 in Brabantia statui fundamenta iacere, respondiç; non
 mea consilia destinari Granatensibus, qui inquisitionis
 metu simulant Christianismum, sed eos me somniare
 20 milites, qui cum Machometistis ipsis possint cõfligere;
 & ibi nobis aliquando pugnandû esse, vbi apertè dog-
 ma profitentur Machometicum: nullum esse certa-
 men, vbi nemo se præbeat hostem. Hunc scopum stu-
 diis meis proposui, quòd ita crederem me fructû è ca-
 25 pèssendis linguis reportaturum, si eas accommodarem
 pietati. Mundus cœpit Græcari & Hebraicari, sanè or-
 namentum accessit hominibus studiosis. Verùm si hac
 via prorogata fuissent Christianæ religionis pomoeria,
 vera gratulandi esset occasio. Quando ergo in Arabis-
 30 mum reuoluta est mea peregrinatio, non me mouit
 quòd auctor diceret professionis Arabicæ, non vt me-
 dicis operam præberem restituendo Auicenna, aut Phi-
 losophis, corrigendo Auerroe, sed hoc tantû ante oculo-
 35 scribunt Latinè, sic aduersus Machometistas stylum
 stringerem Arabicû. Id fieri non potest, nisi illorû dog-
 mata penitus habeamus cognita, nec credamus quid in
 Latino-

Latinorum libris de illis nationibus iactatum sit. Sed
 quòd suis libris illi ferunt, id arripiamus, & contra id
 arma capiamus. Præter Alcoranum habent libros Sun-
 næ tam ridiculos, ut ipsi sese possint confutare, nisi per-
 suasum esset, Machometum fuisse prophetam veracem. 5
 Ex iis depromenda sunt, contra quæ velis pugnare. Ego
 † igitur putavi hos libros mihi cõquirendos, & re com-
 municata cum doctis Theologis ad me propriè hanc
 reuocandam prouinciam: primùm ut linguam doce-
 rem; deinde rationes doctorum in Arabicam verterem. 10
 Neque enim omnes possunt Arabicari, quamuis multi
 queant Machometum impugnare. Et contra Macho-
 metum Latinè scribere, quid pertinet ad tot orbis na-
 tiones, quæ solam linguam norunt Arabicam? Hac mète
 cū venissem Fesam (distat à freto Herculeo leucas qua- 15
 draginta) statim tota vrbe rumor sparsus est, adesse
 quendam Casis (sic vocant literatos è nostris, ut nos il-
 lorum Alphakios) qui cupiat discere linguam Arabi-
 cam, eum inter Christianos aliquid esse: quare non ex-
 pedire, ut quis me doceat, ne quam turbam in vulgo 20
 concitem. Nam præceptor meus me diffamauerat, spe-
 ciosis in laudem meam mendaciis, adeò ut rex de ad-
 uentu meo paulò antè factus certior, literas fidei mise-
 rit, ut sine periculo intrarem Fesam. Primo congressu
 vehementer fuit rex admiratus, quòd tantillum balbu- 25
 tirem Arabicè, nam sententiam meam utcunque pote-
 ram proloqui. Fesenses autem etsi docti multi sint, fer-
 mè tamè vulgi vtùtur idiomate, qui sic distat à librorù
 sermone, ut vernaculus Græcorum sermo ab oratione
 Demosthenis. Deinde quemadmodù in Hispania mul- 30
 ti professores Bartholum & Baldum intelligunt qui-
 dem, ac docent Hispanicè; sic Fesæ extra scholam litera-
 tam orationem non audies. Nam inter docendum sunt
 terfiores. Charissime præceptor, si vnquam fui malus
 orator, certè in præsentia mihi dabis veniam, quod à φο- 35
 ρισιχῶς scribam epistolam & non multum eloquẽtem:
 quando enim hoc proximo biennio partim molestissi-
 mis

mis peregrinationibus, partim barbarorum consuetu-
 dine mihi vita transacta est, vix iam Latinè scribere pos-
 sum. Fesa diuisa in duas partes. Vrbs vetus ingens est,
 & populosa: aiunt ibi esse templa fermè C C C C. toti-
 dem balnea: nam Machometistæ crebrò lauant, nec
 possunt sine lustratione horarias preces peragere, si
 vel pepederint tantùm. Caue rideas, non nosti eorum
 ceremonias. Molas habent innumeras, in quibus serui
 Christiani miseram vitam degunt, & re ipsa experiun-
 tur, quid sit, Dauum dedi in pistrinum. Vrbs noua distat
 à vetere fermè semileuca, illic est regia: in proximo est
 Iudæa, suis septa muris; penditque tributum pro regis
 arbitratu. In ea sunt, vt puto, synagogæ octo, aut nouè:
 nam habitant ibi fermè I I I I. millia, suntque multi in-
 signiter docti. quòd si olim talem nactus fuisset occa-
 sionem, multò magis delectasset illū Antuerpiensem:
 verùm in præsentia frigent mihi omnia præter Arabis-
 mum. Nusquam sic feruet Alcoranus, vt hic Fesæ. Tu-
 netæ florebant & cæteræ omnes discipline, at Fesæ post
 Grammaticam, toti sunt in Alcorano, & doctoribus
 scholasticis. Scholasticos intelligo, qui de eorum cere-
 moniis tractant, de lustratione, oratione, matrimonio,
 & similibus: quarum rerum peritiam qui tenet, voca-
 tur *Alfakius* id est, Alfakius, Græcè *σοφός*, nisi quòd
 vox modò viurpata est, in ea sapientia, quæ istas com-
 pletitur ceremonias. Dialecticam, Rhetoricam, & ar-
 tes reliquas, vix pauci attingunt. Est apud eos hic mos:
 statim à primis annis ad verbum ediscunt Alcoranum,
 & infigunt memoriæ librum quem non intelligūt. Nec
 tamen vllis in scholis hic comparet codex: sed ludima-
 gister è memoria depromit pensum, & in tabula lignea
 describit. id puer reponit in animo, & postridie alterū
 scribitur pensum, donec anni, aut biennij spatio, totum
 ediscat Alcoranum. Multò plures reperias qui teneant
 sic Alcoranum, quàm qui ipsum habeant domi codi-
 cem. Quare difficillimum est irrepere mendas in Al-
 coranum. Post hunc ad verbum ediscunt libellum qui
 dicitur

dicitur *سنة*, in quo præscriptæ sunt gentis ce-
 remoniæ. Nec tamen eis quippiam declaratur, nisi quã-
 tum assequuntur commercio sermonis vernaculi, qui
 tametsi distat multum ab ea oratione quæ conspicitur
 in libris, tamen magnum adfert aditum ad percipienda
 pleraque vocabula. Hinc iam pergunt ad Grammaticã.
 Estque apud eos receptus auctor Ibun Melic, qui Chi-
 liade versuum, id est, mille distichis complexus est vni-
 versam Grammaticam. Hanc Chiliadem difficilem ad-
 modum è tabulis suis commendant memoriæ, & quo-
 tidie apud præceptorem pensum reddunt, domi inte-
 rim lectitantes glossemata. Nam in scholis nullus com-
 paret liber: in hac Grammatica, fermè biennio versan-
 tur, aut quadriennio etiam quidam. Porro auctoritates
 citantur à Grammaticis fermè ex Alcorano, & hinc iam
 fructum percipiunt memoriæ, citantur crebrò etiam
 poëtæ, quibus abundant Arabes. verùm sic hæc poetica
 discipulus intelligit, vt carmen Ennianum Thomista,
 qui post Alexandrum & Petrum Hispanum, statim le-
 ctitat scholasticos. Quare crebrò rideo nonnullos qui
 me inuisunt, qui cum sint insignes Grammatici, tamen
 subinde minus me intelligunt: Arma virûq; cano Troiæ
 qui primus ab oris. tantùm spectant cur versus in glos-
 sematis citetur, nempe, ab oris, abest præpositio ablati-
 ui casus. Quid inquam? nõne vos estis Arabici? Re-
 spondent id pertinere ad amatores bonarum literarû.
 Itaque Arabicum scholasticum norunt, non Latinum
 armatum: præter vnum atque alterum Latomum vel
 Dorpium. Quare paucos reperias, qui exactè & purè
 loquantur: nam & si Alcoranistæ sint, & is liber sit stylo
 elegantissimo compositus, tamen contenti sunt memo-
 ria, & magis religionis gratia discunt Alcoranum, quàm
 vt eum curent intelligere. Siquidem dogmata suæ reli-
 gionis iam ex aliis libellis norunt, vt Ethica nouit Tho-
 mista, qui tamen nõ legerit ipsum Aristotelem: in sum-
 ma totus orbis inter se consentit, vt homines magis
 rerum velint cognitionem, quàm verborum. Sunt, vt
 dixi,

dixi, apud Arabes poëtae quamplurimi, sed pauci eos
 lectitant. Quando enim vocabulis vtuntur, quæ non
 passim sint obuia in artium scriptoribus, velut ad aliud
 seculum & priscum ab istis pertinere putantur. Omnia
 5 enim antiquare libenter volumus quæ non intelli-
 gimus. Est hic quidam inter primos habitus, versatus
 quondam in Aegypto, vbi Rhetoricam & politiores at-
 tigit literas, hoc nomine tamen leuior, quod has gusta-
 rit elegantias. Atque vt videas affines vbique esse hæ-
 10 resibus, quotquot amant collegium trilingue hic, Al-
 phakius nuper fermè in periculum capitis venit, pro-
 pterea quod in scholis dixerit, nescio, in quo auctore
 scriptum, non peccasse quidem vnquam Machometum:
 potuisse tamen eum admittere peccatulum veniale, præ-
 15 ripiendo scilicet pomum puero per iocum, aut consi-
 mili quadam via. Nam in grandioribus culpis, optime
 præceptor, nullum locum habet Machometus. Et quam-
 uis decem seruiret vxoribus, nam tot simul habebat in
 matrimonio, fide tamen bona reddebat singulis debi-
 20 tum. quod, vt meus docuit Magister, decem propheta-
 rum virtutem fuerit sortitus. Cumque illi solenne esset,
 post vnquamq; nocturnam salutationem abluui: roga-
 tus, cur id faceret, respondit magis esse masculum, & vir-
 tutem acuere. ne me putes iocari, seria scribo, serioque
 25 decreui ætatem reliquam tradere huic linguæ, si fortè
 salutis ianua detur tot nationibus, quæ tam foedis in-
 uoluuntur erroribus. Scholæ sunt in ipsis templis, quod
 subire non potest vel Christianus, vel Iudæus. Taber-
 næ librariæ non habentur Fesæ, cum sint tam multi lite-
 30 rarum studiosi: cæterum die Veneris singulis hebdoma-
 dis peracta oratione, ad summum templum est librorum
 auctio. illuc conueniunt quotquot empturi, aut vt sic
 dicam, vendituri. Prodeunt autem fermè codices vetusti
 pauci admodum, propterea quod ab hinc annos ducetos re-
 35 frixerit scriptorum industria & in desidia lapsi sint Fesen-
 ses. Estque hæc merx cara, statimque ab omnibus magno pre-
 cio rapitur. quod si quis sit auctor iustæ magnitudinis,

NON

non eum reperies venalem, nisi per fragmenta: fortè
 tota vita non consequeris, aut Zemachferum, aut alium
 commentatorem Alcorani, sed nunc caput, nunc crus
 dimidiatum, nunc manus mutilas auctoris in foro con-
 spicias, adèd vt sæpius idem cogaris emere, si totum
 postules, idque vix post multos annos. Præla ignorant.
 In hunc auctoris locum Christianis aut Iudæis licet
 intrare, vna tantùm lege, nempe, vt obruti faxis pereat.
 tam religiosè suos codices inuident à religione Macho-
 meti alienis. Erant mihi cum Rege pacta quædam ini-
 ta de auhendis hinc libris, sed didici re ipsa quid sit fi-
 des Punica. Quanquam non tam Regem accusare pos-
 sem, quàm alium quendam bipedem, cuius perfidia
 multis molestiis hoc anno sum exagitatus. Verùm de
 hoc monstro Africano coràm, si me Deus reducem fe-
 cerit. Nam si remedia quæ aduersus hanc pestem me-
 ditor non profuerint, sciet orbis vniuersus huius mon-
 stri virtutes, & omnium studiosorum diris obijcietur.
 Nam quantum in ipso fuit, effecit vt tam grauem pro-
 fectionem quam pietatis causa suscepi, sine vllò fructu
 suscepisse videri possim, & in capitis præterea pericu-
 lum, quærendis literis Arabicis peruenerim. Verùm
 Deus me seruat, & quotidie hoc monstrum magis ex-
 plicat, artesque subministrat, quibus, vt spero, voti
 compos euadã. Eò mea spectat oratio, charissime præ-
 ceptor, variis rationibus impediri mea consilia de con-
 stituenda pugna Machometica. Cæterùm quando iam
 stat sententia in hac Theologica palæstra vitam finire,
 Deo fauente, eluctabor. Nec vlla re destituar, quæ fa-
 ciat ad docendas feliciter has literas, vt multi & loqua-
 mur, & scribamus Arabicè; si non stylo poëtico, saltem
 scholastico, quem postulat disputatio. Satis est proluxa
 epistola, tamen multò volebam fieri longior, & de va-
 riis rebus fabulari. Sed reseruemus omnia in aduen-
 tum, vt saltem lucrifaciamus aliquot prandia, comme-
 morandis mendaciis. Vnum tacere non licet: scilicet vt
 rideas, si non mentitur Machometus, non frustra pro-
 fectus

fectus sum in Africam. Ipsum ipsissimum vidi Machometum, anno superiore Idibus Decembris. Dabo testimonium locupletissimum: nactus sum libellum perquam exiguum, in quo depingitur sic exactè paracletus

5 Arabicus (nam hic est Machometus) & sic à capite ad calcem vsque diligenter describitur, vt etiam quot habuerit iste propheta canos, memoriæ cōsecrauerit scriptor sempiternæ, cirato auctore qui in capite & pariter barba Machometi, nō numerauerit ad summū nisi quatuordecim pilos candidos. Quid quæso censes? Nōne

10 qui istas psequitur minutias, meritò credendus est verū dicere? Eo igitur in libello nominatis iis, qui viuā vocē audierint, sic de sese testatur Machometus *قالتة محمد*

15 *من رأاني في المنام وقع رأائي السبكار* quorum verborum est hæc sententia: Quisquis me in somnio viderit, reuera me vidit: nam Sathanas non sese offert in mea specie: Idibus, inquam, Decēbris nocte in-

20 tempesta somniaui me videre Machometum, profilientem è ventre canis, & quidem probè alatum, adeò vt

25 stridore pennarum, me continuo expergefaceret. Consequens est, vt ipsum viderim Machometum, per locum ab auctoritate, vt loquuntur Dialectici: Talem autem

30 ac tantum prophetam mentiri nefas est, quod etiam à venialibus peccatis fuerit alienus: nec est in Machometi verbo vox vlla, quæ ironiam indicet, vt possis colligere mendacium iocosum, quod an cadat in Machometum sic videto. Anicula quædam eius aduoluta pedibus

35 orabat, vt precibus illius Deo commendaretur & donaretur municipio paradisi: ille blandè subridens, sic respondit: *لا تدخل الجنة من كان تحتها* hoc est: Non

40 intrat anus paraditum: cœpitque protinus plorare vetula, haud dubiè desperatione conficienda, nisi subuenisset color Rhetoricus, qui illis dicitur *اقترح*

45 tam familiaris Machometo, vt nihil suprâ. Quid mihi, inquis, cum tuis somniis, & quis vnquam audiuit volucrem progigni canibus? Memento prouerbij: Semper

50

55

60

65

70

75

80

85

90

aliquid noui affert Africa. Verùm, mi Latome, vt nulla terra tam est noxiis herbis, in qua non aliqua parte naturæ bonitas conspiciatur: sic gens ista Machometica foedis & execrandis erroribus dementata, Deo maximas debet gratias, quòd libera sit à duplici tyrannide 5
Sanicidarum, & Causificorum. Vitales sunt vt nos, & longius etiam vitam prorogant: cumque sint fermè L. millia familiarum, tamen nulli sunt aduocati, procuratores, sollicitatores, & id genus homines. Si quæ sint controuersia, quæ fermè incidunt, ob matrimonia, & 10
diuortia: nam vxores licet ducere quatuor, & eas pro arbitrato dimittere soluta dotè. Viri enim velut emunt vxores quibus vbi potiti fuerint, nulla de causa possunt eas abigere, modò statutam summam persoluerint. Præter vxores, ancillas seruas emunt, quotquot pos- 15
sunt alere: hæ sunt concubinæ licitæ, & vt vxores permittæ: Puto Regi esse supra ducentas, adeò vt videatur Pater in monasterio monialium. Sed vt coepi dicere, si quæ orientur controuersia, fermè huius rei causa contingunt. Nec tamen pro Helena confligitur 20
bello decenali: nec pro Beginis litigat Clenardus octo annos: verùm vtraque pars iudicem adit, is momento temporis rem transigit, nec sciunt quid sit sententia interlocutoria, quid appellatio, & huiusmodi lacrymosa mihi quondam vocabula: vbiq; est sententia definitiua, & fer- 25
mè lis sopita est, antequam contestata. De morbis verò mihi videntur reperisse, quod Sophistæ Parisienses: nam vt illi nobis quondam ediderunt argumenta quædam communia, quibus instructus disputes in Theologia, in Medicina, & breuiter omniloco: sic isti quocunq; mor- 30
bo correpti fuerint, longû valere iussis omnibus Medicis, flammis adurunt vmbilicum, & eas ventris partes: nec opus habent alio pharmaco, nisi quòd nuper verû fuit illud: Honos alit artes. Siquidem nescio quis medicus in morbo cuiusdam è proceribus prædam abstulit, 35
coeperuntq; multi lectitare Auicénam, qui hîc fermè in obliuionem abierat. Sed vt ad causificos redeam, si qui
Bacca-

Baccalaurij litibus implicati sunt, quo minus frequen-
 tent disputationes Theologicas, mittant ad me proces-
 sum, vnica audientia ponam eos in possessionem. Multa
 & alia cōspicio inter Machometistas, & in primis illud
 5 Euagelicū, vt nō multū solliciti sint de crastino. Quin &
 illud non parui est momēti, quōd nullus tam durus ca-
 sus eis cōtingit, vt fracti impatientia, redigātur in blas-
 phemias: id quod latē patet in quibusdam regionibus.
 Verūm quicquid euenerit, non fit machantur vt aurige
 10 & nauæ, sed illud habēt in ore *أنا لله* hoc est, laus
 Deo. Quo magis dolenda est harum nationum iactura,
 quōd homines alioqui satis pij, tam turpibus opinio-
 nibus à Christo sint abstracti, non alia causa, nisi quōd
 Machometū credunt fuisse verū prophetam, qui in Al-
 15 corano vt trinitatem negat, sic penitus tollit nostræ re-
 ligionis fundamentū. Negat Christum à Iudæis cruci-
 fixum, negat eum Redemptorem humani generis. Atq;
 hæc cum asseuerent, aiunt sese credere Euangelio & ve-
 20 teri Testamento: Verūm & nos, & Iudæos iam non ha-
 bere libros incorruptos. Hic est disputationis cardo:
 vtinam, mi præceptor, inueniā qui partē laboris mecū
 velint pariter amplecti. Omnes aliæ disciplinæ suos ha-
 bent cultores. qui hanc viam sequeretur, quam ego cō-
 25 cepi, nemo, vt puto, hætenus extitit, & est tamē aliquid
 stylo cōtra Machometistas pugnare. Nec deterrere nos
 debet, quōd nouē seculis hæc secta durauit. Veritas nō
 est obnoxia temporū iniuriis, tam aliena ab isto dam-
 30 no, vt etiam filia dicatur temporis. Gloriam Creatoris
 quondā tot annos oblitauerat antiquus hostis, & tamē
 Apostolicis auspiciis cōditor orbis decus suum sibi po-
 tenter arrogauit, profligata tot idolorū spurcicia. Rur-
 sum exorsus est hostis, & grauis orbis incubator Ma-
 chometus: reparatorē humani generis obscurauit. Nō
 est infirmior cōditore reparator: Proinde spes est, vt gēs
 35 ista in viam aliquando redeat. quōd & olim facile fue-
 rat, si recta via restitissent hætenus nostri maiores, &

tam studuissent bellum gerere cum Numa, quàm ca-
 piunt libenter arma aduersus Tullum: dicam id clarius.
 Numa conficito congressu cum Dea Aegeria populum
 continuit. Tullus vim omnem posuit in armis: vtrumq;
 Machometus expressit. Nam primò nouas leges, quas
 stupidis ea tempestate Arabibus imposuit, ad Gabrie-
 lem Angelum referebat, quo monitore, sese omnia mē-
 tiebatur gerere: deinde postquam fraus in suspicionem
 venit, præsertim ob Iudæos circa Meccam incolentes,
 quibus odorandi nasus nō deerat: robur induit Tullia-
 num, & quos arte capere nō poterat, viribus in nouum
 dogma subiugauit, atque ita deinceps propagata est
 hæresis, iacto quidem dolis fundamento, gladiis tamen
 postea sic prolata imperio, vt victoriis fermè mundum
 occupauerit vniuersum: quid enim est hodie Christia-
 nismus, si spectes gentes Machometi? nimirum quòd
 olim Iudæa comparata mundo reliquo. Quare formi-
 dandus est Cæsari Turca par armis, aut etiam poten-
 tior: Nam Tullus crescere poterat, Numa verò cum
 isto suo personato Gabriele, tam est & hodie futilis,
 quàm cum vno fugeret comite Abubecrin, eo qui po-
 stea bellum gessit cum Heracleo: nec enim secula mul-
 ta naturam mendacij mutare potuerunt. Non est hæ-
 resis eius generis, vt numero crescat hæreticorum: &
 quamuis vno vel fortissimo milite prostrato, non con-
 tinuò tota labescit acies, tamen si verè concidit vnus
 Arrianus, actum est de vniuersa caterua: itaque tam su-
 mus hodie potentes aduersus Machometicum Gabrie-
 lem, quàm eramus initio crescentis dogmatis. Quòd si
 maiores nostros turpiter cessasse credimus, idem cri-
 men in nobis quoq; hæreat necesse est. Et quia sine lin-
 guarum præsidio bellum istud geri non potest, fortè in
 seculum hoc nostrum dilatatum est, quod iam cæteris lin-
 guis floret, præter vnã Arabicam: nimirum vt nouæ
 professionis auctor Antimachometus mortem oppet-
 tat, inter Machometistas. De quo libet mihi referre fa-
 bulam, imò historiam, postea claudam epistolam. Initio
 aduen-

aduentus mei, varij sermones de me habiti fuerāt. No-
 uum enim visum est me discendæ linguæ gratia talem
 suscepisse profectiōem, quare Alphakij quidam ex istis
 sanctioribus, hoc est, qui religionis ergo viferint Mec-
 5 cam, mistis inter se in conuentu secretiore colloquiis,
 aiebant in suis esse codicibus, venturum aliquando in
 hanc regionem hominem procera statura, è procul dif-
 fitis populis, eum aduersus Machometum venturum,
 & totam hanc barbariem peragraturum, omniaq; lu-
 10 straturum perquirendis codicibus, ac postremò eum
 periturum Marochij, quæ ciuitas hinc distat centum
 leucis. Seruus Christianus in ædibus heri hæc subau-
 scultauit: nam ibi erat sanctulorum senatulus, remque
 ad cæteros seruos Regis detulit. quam cùm audissem,
 15 quid nisi riderem? Iussi tamen vt amicus quidam hunc
 seruum adiret & serio rogaret: constanter affirmabat
 hæc sic gesta fuisse. Verùm, inquit, hic dominus (me vo-
 lebat) est sacerdos? est, inquit, meus amicus, nō, inquit,
 ipse fuerit: Nam dicebant esse prophetam: scilicet pro-
 20 pheta & sacerdos in eundem non cadunt. Et ego li-
 beratus sum à faxis Marochianis, non tamen moriar
 nisi Antimachometus. Bene vale, colende præceptor,
 cum omnibus magistris nostris: vestris omnium preci-
 bus me commendo, vt aliquando saluus dulce videam
 25 Louanium. Putabam me triennio tantùm abfuturum,
 at nonus agitur annus exilij, & nescio quò me iactat li-
 terarum amor. Nunc tamen decreui, nullam occasio-
 nem admittere, quæ me diutius diuellat à patria. Satis
 peregrinatum est, & alioqui domum me reuocat can-
 30 cies. Vtinam vos omnes saluos videam incolumis. Sa-
 luto omnes magistros nostros, vniuersam tuam fami-
 liam, cum sorore & Latomo iuniore, cumque amicis
 reliquis. Noua de bellis nihil ad Brabantinos: neque
 enim strepitum armorum audietis, alius est exercitus
 35 quem Deus his regionibus immisit: paucis ante diebus
 Fesæ vidisses cælum obductum locustarum agminibus,
 quæ hîc non solùm saltant, sed auium ritu volitant.

L. 1. 12.

*Locustæ
sedunt.*
 coram video minas priorum prophetarum. Multis in
 locis nocte vna fata perdunt vn̄uersa, bellum strenuè
 cum iis gerunt rustici. Nam plaustra plena locustis ad-
 uehunt Fesam. Nam hos hostes vulgò hic comedunt.
 Ego tamen sum tam delicatus, vt malim perdicem vn̄a, s̄
 quàm locustas viginti. Iam anni sunt viginti, quòd to-
 tam hanc regionem gens locustica deuorauit. Mini-
 strum misi nuper in Lusitaniam, & paucos pòst dies eū
 expecto, tū, Deo propitio, hinc proficiscar Granatam,
 quæ non distat nisi LXXX. leucis. Inde totidem sunt in 10
 Lusitaniam. Hinc rectà ad vos. Tantùm orate vt me
 Deus custodiat, & si malus sim eques, non tamen pluris
 facio duodecim dierum iter, quam vehi plastro Die-
 stensi. Rursum vale, mi præceptor, & longam fabulam
 boni consule, pensandū erat longius silentium epistola 15
 prolixiore. Fesæ, I X. Aprilis, Anno M. D. XLI.

NICOLAUS CLENARDVS FRAN-
 CISCO HOVERIO SVO, S. D.

CASVM illorum dolui vehementer, tamè satis præ-
 monui alterū qui totum perdidit præter penulam.
 Illi ad me ne literam quidè vn̄am. Tu solus literas mit-
 tis, nam & Lodouicus meus & tuus tacere meditat, 20
 sed negotiis condonandum est. Ago gratias quòd meo
 nomine partem practices tuæ iam exercueris: si opus 25
 erit, mittam hinc. Tamen spero aliquid istic mihi fiet, in
 tanta librorū copia. Et alioqui nouos hinc propediem
 libellos accipietis, inde aliquid contrahetur nummo-
 rum. Sumus impressuri meditationes Græcicas, li- 30
 bellū vtilem iis qui per sese & suo pte marte Græcas li-
 teras discere coguntur. Continet codices sedecim, spe-
 ro multi inde fructum percipient, non quidem proue-
 ctiores in iis literis, sed rudimentarij, quibus iam cogor
 seruire propter nouam hanc curam professionum, & 35
 mihi molestum est semper elementari, ideoque visum
 fuit, libellum aliquem Græcum per singulas minutias
 excu-

excutere, more docentis prima rudimenta. Quem morem quantum potui in hoc libello sum imitatus, nam planè pueros doceo, ideoque quemadmodum alij libros, sic forsitan posthac Professore Græcum editurus sum: hoc enim in animo habeo, ut ipsum excudamus Professore, quò possint singuli paucis stuferis Magistrum habere in manica, ut tandem cogantur Græcari vel nostri hostes. Bene vale Houeri, & nos ama.

10

NICOLAUS CLENARDVS FRAN-
CISCO HOVERIO SVO, S. D.

5 **A**CC EPI heri, hoc est, vigesima Octobris, epi-
15 stolam tuam, quam scripsisti decimatertia Octo-
bris, nec vllam vidi præterea. Misi autem ad te lite-
ras, itemque ad multos in Brabantia, sed suspicor,
imò scio, redditas non esse, nam idem conquestus
est Latomus, à quo heri epistolam accepi, in qua sua-
20 det, ut hyemem agam Parisijs, id quod omnino cupe-
rem, si salua liceret conditione Louaniensi. Non quin
meliorem hîc possim obtinere: quotidie enim mihi
longè præstantiores offeruntur, sed quia libenter viuo
Louanij. Cæterum quid futurum sit, nescio. Omnia
25 enim hîc per gratiam Dei mihi supra votum successerunt,
& cælum, & hominum mores perplacent. Do-
ctorum hîc magna copia: & mihi vtile fuerit, si detur
diutiùs morari: Victum emi quinquaginta corona-
tis. Discipulum accepi mecum nepotem Latomi: is
30 numerat triginta coronatos: quo etiam tanquam vtor
interprete in Gallicis. Sed vnde isti puero suppetent
tot pecuniæ? Vin scire? Istic florenos expenditis, &
item lucramini: hîc coronamus, & vicissim corona-
mur. Commodùm aduecta erant exemplaria Græca &
35 Hebræa, ex nostris nugis. Me præsentē effectū est ut tot
libri sint venditi, ne si cætera desint, hyeme fames nō sit
nos cruciatura. Heri rursū absolute sunt institutiones

D 4 dica-

dicatæ Houerio, typis excusæ Colinæi, nam C C C C C.
 exemplaria his diebus omnia sunt diuendita: Hebraica
 autem suprâ trecenta. Incipiunt enim hîc fortiter Græ-
 cari & Hebraicari. Si famulum hîc susceperis, periculū
 est, ne incidas in furacem: si isthinc quempiam adduxe-
 ris, plus habebis curarum: nec eum tam poteris liberè
 ablegare. Vide vtrum malis. Quòd res meastibi cordi
 futuras dicis, id vel sine literarum testimonio sciueram
 probè. Sed vides quàm adhuc fluctuem, & tamen ma-
 gis me suspicor hîc diutius moraturum, quàm reditu- 10
 rum. Sumus in manu Dei. Domini est terra & plenitu-
 do eius: & vbique viuere possunt Christiani, aut certè
 mori. Bene vale, charissime Houeri. Parisiis è domo
 Lodo. Cyanij.

NICOLAUS CLENARDVS FRAN-
 CISCO HOVERIO SVO, S. D.

ITANE, charissime Houeri, tibi visum est redire in 20
 patriam, priuquam diuitias degustasses Lusitanicas?
 Saltem partem lustrasses Hispaniæ, si nò ob aliud, certè
 vt re ipsa disceres, quanta còmoditas sit in diuersoriis.
 Accepi modò literas à Damiano, simulque à Ioachimo,
 aiunt ad te missam epistolam, in qua propheticum Da- 25
 miani oraculum satis apertè narrare mihi visus sum. Sa-
 pientes spero, nec iocos nostros sic effutias, vt mihi fraudi
 sit. Non enim gentem traducimus, sed modis omnibus
 amicum vindicamus a mendacio. Lacrymas tenere nò
 potui, cum certò Damianus Erasmi mortem obnuncia- 30
 ret. Vtinam licuisset tantisper viuere, donec operibus
 limam adhibuisset: nam ea gratia senem concelsisse in-
 tellexeram Basileam, Sed maiorum virium est, mortem
 viri, iustis lamentis, & veris encomiis prosequi. Ego te-
 cum dicam, Deus illius clemèter misereatur. Dicit Po- 35
 lites te piscatum Romæ, & in nauicula Petri grandem
 cepisse piscem. Facias me certiozem, num & meus ha-
 mus

Erasmi.

mus illic valeat. Quid autem? vidistine Romę Campensem? quid accidit homini, quod tam superbę silentium agat? prouocatus à me ante biennium, necdum respondit. Conqueritur eadem de causa Polites noster. An iam est semicardinalis? nullisne Arabicatibus locus est? An solis mercatoribus? Scripsit ad me quidam è Roma, plurimos illic esse sanctissimos viros: & non admodum æquo animo tulit Mantuani distichon, quod in epistola sic obiter adieceram, id erat huiusmodi:

10 Viuere qui sanctę cupitis, discedite Roma.

Omnia cùm liceant, non licet esse bonum.

Rogo te, quemadmodum ego commentarium scripsi in Elogium Damiani, sic tu, qui in rem præsentem adisti, istos Mantuani versiculos bona fide mihi explanes.

15 Facile diuinarem, quid sis allaturus, posse inq; opinionem tuam altero disticho comprehendere:

Quisquis opes sacras nummo reperire prophano

Quærit, eat Romam, sacra sunt venalia Romæ.

At malim tuam enarrationem audire: Facile fides abro-

20 gatur auribus, testes grauissimi sunt oculi. Tuum igitur

erit interpretem agere Mantuani: fieri enim potest, vt

illud distichon hodie Romani refellant. Nam & hic Ar-

chiepiscopus quidam, cùm in huiusmodi confabulationem incidissemus, & ille mirifice Romanos laudibus

25 veheret; omnino mendax carmen asseuerabat, multumq;

contendebat, meliores hodie mores esse, quàm

antea: mirificeq; prædicabat virtutem Clementis VII.

quo neminem Christianiùs mortuum esse volebat. Tu

fortasè Paulum III. in cælum vehes, cuius auspiciis

30 hamum moderatus es, propterea quod optimè regat

Ecclesiam Dei, qui antea domui suæ bonam curam im-

penderit: Certè Pasquillus noster principiò pronuncia-

bat: Laudate pueri Dominum: & nunc Ioachimus ad

memisit Pauli III. conuersionem, ab eodem Pasquillo

35 nuper editam. Quæ omnia timidum me reddunt, vt

verear certò de incompertis statuere. Nam & hic Ar-

chiepiscopus quę dixi, religiosioris vitæ, hoc argumē-

D s tum

tum attulit, quod se auctore factum esset, vt iam Car-
 dinales, candido illo amiculo, etiam in propatulo vte-
 rentur. Et profectò minister liquidò confirmabat: se
 enim operam dedisse cuidam illic ex primariis Galera-
 tis, qui ob hoc solùm seriùs Pontificis conclaue ingres- 5
 sus fuerit, quòd nemo omnium assecularum rationem
 nouisset induendi superpellicij, sic enim vos vocatis, vt
 puto. Quid? nõne magnũ religionis specimen? Quòd
 si è barba quoque philosophiam metiamur, puto Stoi-
 cos planè iurabis istos superpelliciatos. Serio ac vero 10
 vultu familiaris huius nostri Archiepiscopi nobis pran-
 dentibus narrabat, ipsi esse supra quinquaginta super-
 pellicia. Pape, si vnus qui necdum Cardinalis erat, plus
 religionis in vna arca conclusum tenebat, quàm vni-
 uersum tuum Capitulum: quid, Houeri, censendum 15
 est de toto Cardinalium cœtu? Nisi mihi fermè plau-
 strum integrum epistolarum scribendum esset, nõne
 multum in hac materia suppeteret quod tecum disse-
 rerem? Nam & satis liberè cum Archiepiscopo fabula-
 ns sum, & ex eius colloquio paucisque conclusioni- 20
 bus, tot possim inferre corolaria, vt ne Sophistæ qui-
 dem Parisienses me in copia vincerent. Dabis igitur ve-
 niam necessitati, & vicissim isthinc aliquid rescribes,
 quod ad sensum Mantuani faciat. Vale, mi Houeri. Sa-
 lutabis ex me D. Craneveldium, Eboræ, Anno M. D. 25
 XXXVI. XVIII. Calend. Ianuarias.

NICOLAUS CLENARDVS FRAN-
 CISCO HOVERIO, S. D.

30
NE putes te solùm expeditum cursorem. audi quàm
 sim mutatus à sedentario Clenardo. Aestate pro-
 xima profectus sum ab Eborâ Braccaram. Iter est LX.
 leucarum. Leucas vocant, quales numeramus à Mech-
 linia Louanium quatuor: Deinde confectis leucis 35
 xxx. inuisi diuum Iacobum Compostellanum. In-
 de eadem via reuersus Braccaram, cum principe meo
 quãdam

quædam habui consilia de noua hîc instituenda schola. Quid multis? proficiscor Salmanticam, iter L. leucarû, vbi re ex animi mei sententia transacta cum Vafæo, ducō eum Conimbricam, leucæ sunt XL. vbi salutauit
 5 principem meum. Deinde proficiscimur Braccaram, iter est leucarû XXVI. Quid tibi videor Houeri? Quin & parum abfuit, quin ante menses aliquot profectio-
 nem susceperim Hispalim & Granatam: Itaque Vafæus quem comitem profectio-
 10 nes aliquot cum tota familia venturus est Braccaram, vt præsit scholæ nouæ: stipendium est in annos singu-
 los, centum millia nummûm, id est, CCC. ducati. Credo non infeliciter mecum iuit in Hispanias. Ego in-
 terim in gratiam mei principis hîc molior scholæ fun-
 15 damenta: post menses aliquot, vt spero, ad vos ventu-
 rus: nam nisi hæc res interuenisset, nunc venturus fue-
 ram. Oro te per omnem nostram amicitiam, vt diligen-
 tiam & curam impendas in fratrem Sebastiani Macedo-
 nis. Is mihi apud principem amicus est summus,
 20 quous in loco paratus. Bene vale, mi Houeri, & disci-
 pulum tuum ex me saluta, & simul ora Deum, vt saluû
 me ex præsentî reducat exilio. Braccaræ XXVII. Fe-
 bruarij, Anno M. D. XXXVIII.

25

NICOLAUS CLENARDVS FRAN-
 CISCO HOVERIO, S. D.

AN tam isthic, Houeri charissime, fructû, vt ais, fa-
 30 cturus sim, quàm inter Lusitanos, id equidẽ igno-
 ro: Vnum scio me nulla deinceps ratione adigi posse, vt
 præsens continuẽ exiliû. patriam dies ac noctes somnio,
 iam sum Louanij, iam Mechliniæ, iam tecû nugor, iam
 cum meo Latomo. Vtinam tam diu liceat viuere. Proxi-
 35 mo vere certum est redire, si Deus permiserit. ora-
 tionibus tuis me iuna, vt meis saluus restituar. Ais te
 intellexisse quandam desiderio teneri aduentus nostri.
 Houeri

Houeri principem vnum nactus sum, quem solum & præfens colui, & absens colam dum viuam. A quo multæ Salmanticensium literæ me hæctenus auellere non potuerunt, non proceres alij benè diuites. Si liberet diutius aulicari & carere patria, nullam aulam præferrem Lusitanicæ: Sed iam capite cani sparguntur, & inter meos sepelire gestio, nõ omnino malam, vt credo, fortitus patriam. Quid enim dulcius Louanio? Tempus est vt mihi iam viuam siue diues, siue pauper, nihil interest. Valeant qui crastina curant: Adhuc antiquum obtineo: Fiat voluntas Dei. De Emanuele vide num consultum esset eum quamprimum audire Louanij Dialecticam. Cùm enim placeat Theologia, præstat opinor, vt vulgato more capiat insignia, ac possit post aliquot annos huc redire, aut Baccalaureus, aut Licentiatus, & suis, & principi, tum honori, tum esse vsui. Et meo iudicio, primum est non temerè facere temporis iacturam. Poterit ille nunc audire Dialecticam, vt ab hinc tres annos sit Magister in artibus. Latinas enim literas magis ac magis vsu quotidiano addiscet, nec grãdem oratorem requirit hæc scholastica Theologia. Vt omittam quod horis successiuis multum Latinis queat addere, vt est benè studiosus. Bene vale, mi Houeri, & Deum ora pro me. Braccaræ I X. Septembris, Anno M. D. XXXVIII.

REVERENDO DOMINO ABBATI TONGELARENSI D. ARNOLDO STREYTERIO, NICOLAUS CLENARDVS S. D.

Alludit ad Ter. Andriã & Eunu. per ipsos olim actas. in hac Abbas Phædræ, Clenar. Parmenonis: in illa Clenar. Simonis, Abbas Paphili partes sustinebat.

SOLENT, optime domine, serui fugitiui, cùm primum se ab herorum conspectu submouerint, cõtumaciter ferocire, & prioris necessitudinis vincula penitus obliuisci. Verùm postquam tandem malis docti ad sese redierunt, placare student, quem offenderint. Nimirum hic ego sum Parmeno (non enim D. T. nostram

stram ignorat adolescentiam) & multis iam annis contemnere sum visus meum Phædriam: cumque toto hoc exilio Hispanico crebrò cæteros amicos tam variis salutarim epistolis, adeò tamen in Pamphilum sequiuit Simo (nam & hoc inter nos intercessit) vt nullus hæcenus Crito sit oblatuſ, qui me tecum reduceret in gratiam. Agnosco culpam, & tuis ad me quondam verbis vtor. Tibi pater here me dedo, quiduis oneris impone, impera, venit tempus vt fugæ poeniteat, & isthuc redire cupiam. Oro atque obsecro, vt præteriti temporis culpam aliquo me finas supplicio delere: & quando ita res tulit, vt ius paternum contra te tueri nõ potuerim, sed in seruum redactus fuerim, vsurpato potestatem domini in poenitentem Parmenonem. Atque hæc hæcenus.

NONVS iam agitur annus, quòd deceſsi è Brabantia, quo interuallo vt vixerim, & quibus studiis detentus fuerim, spero (Deo propitio) coràm narrabo. Nuper verò cum relicta Braccara, me adornassem ad reditum, sumpsi mihi trimestre peragrandis aliquot vrbibus Hispaniæ, si fortè in quempiam inciderem, cum quo miscerem colloquium de literis Arabicis, quas hæcenus è libris tantum hauseram: eratque propositum rectà contendere Cæsaraugustam, vbi in vinculis haberi hominem audiueram, istarum literarum peritum: sed Conimbricæ mutato consilio, deflexi Hispalim, & bona quadam fortuna nactus sum seruum mediocriter doctum, è præda Tunensi: eo postquam octo diebus vsus fuisset, repentè præceptore sum destitutus: nam allata redemptione, liber abiit in Africam. Ego inde veni Granatam, & statim de me factus est certior Marchio Mondeiarianus, qui vrbi præest, & vniuerso regno Granatensi, vir & literis eruditus, & bellicis rebus clarus. Nā magister equitum fuit in expeditione Tunetis, glorioſis acceptis vulneribus. Huius beneficio consecutus sum virum Arabicè doctissimum, quo illic sic vsus sum, vt partim me doceret, partim mihi seruiret describendis

dis

dis libris Arabicis : & ego interim bonam quoque diei
 partē tribuebam Marchioni in literis Græcis: quas vnā
 cū filio annos nato XXVIII. tam ardentem amplexus
 est, vt nunquam plebeiorum filios tam viderim studio-
 sos. Itaque partim præceptorem egi Granatæ, partim
 discipulū. Cumq; cœpissē legere Alcoranum Arabi-
 cum, & sensim è præceptore discerem, quā foedis er-
 roribus inuolueretur gens Machometi, siue temerē in-
 mentem venit, siue Deus hunc me voluit suscipere la-
 borem, statui relictis omnibus aliis curis, & posthabi- 10
 tis linguis cæteris, quicquid ætatis mihi Deus fecerit re-
 liquum, totū consecrare studiis Arabicis, nec conque-
 scere, donec & lingua & calamo tam sim promptus, vt
 cum Machometistis vtraque parte possim configere.
 Quod & ea quoque causa mihi magis probatur, quòd 15
 nullum possim meliorem fructum è linguarum studio
 reportare, quā si eas commodem pietati & religioni
 nostræ iuuandæ, seruire faciam. Neque verò nouam
 hanc professionem inuehere molior, vt profim phi-
 losophis, aut repurgator habeatur Auicenna: sed 20
 vt cognitis Machometicis superstitionibus, falsum
 dogma confutemus: & (si Christus adfuerit) aliquot
 è gentibus perditis, in salutis tramitem reuocemus.
 Valde enim dolendum est, nouem iam seculis regnare
 Machometum, & tot nationes à Christo discerptas à 25
 nobis negligi, & nullum interim exortum, qui bellum
 aduersus impiam sectam constitueret. Sanè non defue-
 runt apud nos, qui Latino mucrone superstitionem
 istam confoderent: sed quid quæso ad remotos Arabes,
 quid ad Persas, & Orientem vniuersum, si ego contra 30
 eos disputem sermone Latino? Sic arma capienda sunt,
 vt hostis vulnera sentiat. Hominibus doctis Arabicè
 nobis opus est, alioqui aduersus hanc hæresim pugna-
 re non licet. Neque enim Arabismum intelligo, qui vul-
 gò est vernaculus, quemque ego discere non laboro: 35
 sed eam linguam quæro, qua cōscriptus est Alcoranus,
 & cæteri codices, in quibus continentur Machometica
 dogmata.

dogmata. Omitto quæ fortè D. T. cogitat de nouo hoc meo proposito. Nam, vt spero, doctis hominibus sententiam meam probabo: tantùm in præsentia volui significare, quid moliar, & in quo senectutem statuerim finire. Itaque cùm hæc concepissem consilia, & videbam rem vtilem esse, & fieri facile posse, vnũ incommodũ erat, quòd nõ haberem librorũ copiam: nam omnia huius lectæ mysteria sunt excutienda, & perscrutandæ rationes vniuersæ, quibus ista gens stet cõtra Euangeliũ. Siquidem cum spe victoriæ pugnandũ est aduersus hæreticos, aut à prælio superfedendũ. Et quemadmodũ malus aduocatus causam perdit, sic vulgares isti & triuiales cõcionatores sæpenumerò concionẽ habent cõtra hæreticos, & eos imprudẽter adiuuãt. Quid facerẽ? gestiebam redire in patriam, gestiebam consilia mea profèqui: vicit ea pars, quæ mihi prorogaret exiliũ: & quamuis molestam adirem peregrinationem, tamen desideriuũ patriæ leue duxi, modò instructor redderer ad pugnam Antimachometricam. Ne multa, profectus sum in Africam, traiectoq; freto Herculeo, quarta Maij anno superiore ingressus sum Fesam, in qua vrbe hodie præcipuè feruet Machometus, suntq; docti quãplurimi, & ingens librorum copia. At magni laboris est hinc autemere codices, quòd nullæ sint tabernæ librariæ, aut hinc istas merces auertere. Conueneram cum Rege de auerendis hinc libris: at monstrũ quoddam hinc reperi, quod quantũ in ipso fuit, me in periculum capitis adduxit, & omnibus modis anno me turbauit integro. Quòd si vulgus hominũ resciret, quo animo in hanc regionẽ peruenerim, nimirũ me lapidibus obrueret. Ego sic me gero, ne vllã vmbram consiliorũ meorũ præbeã: omnes disputandi ansas præcido, quæ multæ offeruntur: seduloq; querũt & curiosè rogãt, cur linguã velim Arabicã: aio me ceteras linguas didicisse: defuisse hæc Arabicam. In quẽ, inquit, vsũ? Est, inquit, apud Christianos solẽne, docere Græcas & Hebræas literas, volo adijcere Arabicas: nã est apud nos Auicẽna, est Auerrois, &

multi

multi item auctores, non satis fideliter versi in Latinum: quod si calleremus linguam Arabicam, rectius istos auctores perciperemus. Hæc sic publicè, tantumque eos codices nomino, in quibus res est Grammatica, & cognitio vocabulorum. Priuatim verò, & clam corruptis aliquot pecunia, scriptores quæro, in quibus ista hæresis cõsistit: & magnum hoc anno laborem pertuli, ad eò difficile est hîc parare supellectilem librariam: tamen si me Deus viuum restituerit patriæ; nihil deerit quod faciat ad prosequenda mea cõsilia, modò dominus Abbas in piam hanc charitatem operam suam præbuerit. Vides opinor eò paulatim labi orationem, vt nisi seruus domino suo indigeret, non scripturus fuerit hanc epistolam: sed ad rem. Audio in Brabantia, & ceteris illis regionibus Cæsaris extra Hispaniam non posse haberi seruos, sed statim eos fieri liberos, inuito domino: id quod si verum est, nescio an ego vnquam sim rediturus ad vos: quamuis enim iam ea mihi huius linguæ sunt iacta fundamenta, vt possim prouinciam sustinere docentis, ægrè tamen procedet mea consilia, nisi intra domesticos parietes mecum habeam hominem Machometistam, siue seruum, siue liberum, cum quo sermonem misceam quotidie, & lectitem. Neque enim iam deinceps pergo in studio Arabico, vt adolescentibus nouam hanc linguam obiiciam: sed vt & ipse, & alij mecum, si qui exemplum imitari velint, sic Arabice tur, vt aliquando pugnent contra Machometum. Id quod ita demum feliciter procedat, si mihi liceat studiorum gratia domi habere seruos, vt in Hispania mos est. Quare, reuerende domine, humanitatè tuam oro, vt in aula apud sororè Cæsaris, hoc mihi diploma cõsequaris, quo mihi liceat cuiusuis conditionis homines alere, seruos, liberos, & Christianos, & alienos à nostra fide. Credo te vnum tantum posse, vt non sit opus aliis: tamen meritò me iuaret dominus Ioannes Renes, nomine Frederici patris, piæ memoriæ: meritò etiam subueniret Princeps nostræ ciuitatis Diestensis, à cuius patre nomè obtinue-

obtinueram Beginarium : sed quia tam parum me iu-
 uerunt in obtinendo iure , vt fugerem litem sempiter-
 nam, veni in exilium istud ferme sempiternum. Omnia
 prudentia tuae committo, si dabitur occasio , mea , &
 5 me viris illis commendabis , in quorum ferme conspe-
 ctu iam posthac vita mihi reliqua peragenda est . De
 moribus Machometistarum scribere longum est , & spero
 aliquando ex me coram audies . Itaque omisis malis
 commemoremus bona : Fesa bipartita est : vrbs vetus
 10 populosa est, ad L. millia familiarum, longoque tractu
 ferme semileuca : porrecta est a meditullio in urbem
 nouam, quae foris sita est, etiam suis conclusa moenibus.
 Hic Rex viuit, & proceres aliqui, & populus item reli-
 quus ad numerum iusti oppidi: huic adiacet Iudaea, suis
 15 etiam septa muris : suntque hic Iudaeorum circiter IIII.
 millia . inter hos habito , propterea quod nec in vrbe
 vetere, nec noua familiam ausim alere . Et quamuis Iu-
 daei non minus oderunt Christianos, quam Machome-
 tistae; minus tamen audent, quod & ipsi soluant hic di-
 20 rum tributum, idque singulis mensibus, adeo vt crebro
 vicem illorum doleam. Quantum Regi opus est, tan-
 tum pendunt: quare fracti aduersis rebus, sic redduntur
 ingeniosi, parandis quae soluant Regi , vt nec Christia-
 nus, nec Maurus possit quippiam aduersus technas Iu-
 25 daicas, quas facile illis ignosco : quomodo enim tribu-
 tum graue soluant miseri, nisi strennuè furentur? Id ma-
 lunt facere, quam mori in carcere. Ego per Dei gratiam
 sic me gero, vt nec Iudaeos timeam, nec Mauros : vno
 tantum cum monstro mihi fuit res, cui acceptum fero,
 30 quicquid aduersi mihi accidit in Africa. Id quale sit, &
 quale sit illud capitis periculum, aliquando audies. Po-
 teram agere in vrbe vetere inter nostrates, hoc est, Chri-
 stianos mercatores, quibus locus est in ampla quadam
 domo , quae vulgo dicitur Duana , sed non possum Sa-
 35 cerdos tam tuto per vicos ingredi, vt mercatores caete-
 ri: multis crebro contumeliis per vias afficio, si quan-
 do hinc progredior in urbem veterem , idque comite

E quo-

quopiam cōducto è satellitibus regiis, qui me defendat
 ab iniuriis: hæc nimirum me dira manebant, quòd ni-
 mis multi sunt isthic causfici. Quanto feliciores sunt
 Fesenses? In tam vasta vrbe, nullus est aduocatus, nul-
 lus procurator. Ad templa fedent Alphakij, & domi
 præstò est iudex, qui dicitur Alcadi. Si qualis oritur,
 quod fermè accidit propter matrimonia, vtraque pars
 vel Alphakium adit, vel iudicem: & momento tempo-
 ris finitur controuersia. Quare, reuerende domine, si
 quos aduocatos velis castigare, quòd malè defenderint 10
 tuas decimas, mittantur huc Fesam, morientur fame,
 controuersiarum inopia. Quin & doctor Zomerius
 hïc periclitaretur, etiam si nosset Auicennam Arabicū,
 adeò sunt hi homines alieni à medicis, aut si velis Sani-
 cidis: nam sic appellantur in Lusitania. Didici adagium, 15
 quod non nouerat adagiosus Erasmus: Opes perdunt
 Christiani litigando, Iudæi conuiuuiis festorum, Mauri
 celebrandis nuptiis: nam vt partem audias superstitio-
 nis, quisquis simul potest ducere quaternas vxores, &
 præter eas, tot ancillas seruas, & velut vxores secundæ 20
 notæ quot possit emptas alere: vxores illas primarias
 abiiciunt pro arbitrato, & sine vlla culpa fit diuortium,
 modò dotem certā initio pactam maritus dimissæ con-
 iugi persoluat. Ancillas verò vbi pro voto tractauerint,
 reuendūt, nisi ex eis liberos susceperint. Quare quan- 25
 do tam instabilia hïc sint matrimonia, non rarò existūt
 controuersia: verum lis extincta est, fermè priusquā sit
 cōstituta. Tépla multa sunt Fese, fermè C C C. L. X. quàm
 plurima etiam balnea: crebrò enim gens ista lauat, &
 multis item aquæ lustrationibus vtitur, quæ res vel sola 30
 possit Septentrionem defendere, quo minus amplecta-
 tur sectam Machometicam, quanquam tamé ne id qui-
 dem obstitit, quo minus & in ea parte dogma sparsum
 sit. Alphakij non sūt multum fastuosi, etiam si sint
 diuites, nec peccatum ducunt, sine ministris per vias 35
 ingredi, fermè vt magistri nostri Parisienses, habentes
 in manica Breuiarium, lutum in calceis. Bella sunt hïc
 vt

vt inter Christianos. Seriphius Rex Marochij valde Fæ-
 5 sensibus imminet. Nuper etiam nouus hostis exortus
 est, is qui sororem huius Regis habet in matrimonio.
 Tertius hostis molestus est parti vtrique. Nam hoc an-
 10 no nobis cum locustis res est, quæ multis in locis om-
 nia fata deuorant: vidisses nuper cælum totum obdu-
 ctum agminibus locustarum, vlciscuntur rustici, vt pos-
 sunt: nam saccos plenos locustis in foro venditât. nam
 hoc genus hostium hîc mos est comedere. De diplo-
 15 mate parando, scripsi etiam ad præceptorem meum Ia-
 cobum Latomum: quare si fortè Louanij tibi fuerit ne-
 gotium, rem cum eo poteris communicare, aut episto-
 lam aliquam ad eum mittere: ei viam ostendi, quâ sit
 mittendum ad me. Bene vale, reuerende domine, &
 20 prolixioribus literis da veniam. Fesæ XII. Aprilis,
 Anno M. D. XLI.

NICOLAUS CLENARDVS IOACHI-
 20 MO POLITAE SVO, S. P. D.

25 **S**ALVE Ioachime. Nihil peccatum est, nihil est quod
 tibi ignoscam. Doleo rem non ita tulisse, vt tibi no-
 30 stræ literæ prodesse possent. Si quid est vbi putas me va-
 lere, vt ere & abutere: nihil hîc cumulandum nobis est,
 35 quàm vt de proximis nostris benè mereamur. Prodi
 in arenam; mihi crede, professio facilè patronum con-
 ciliauerit. Instructus es iis dotibus, quæ non passim
 sunt Parisiis.

30 Ου τῶν τυχόντων λαπνισί φθέγεσθαι ὅπερ καὶ ἐν λατινίᾳ οἱ ἐν τῆς
 35 μάλιστ' ἐνδοκίμοι, ὁμοῦ τὸν ἐπιχώριον λόγον τρεῖσι τὸν γαλικισ-
 μόν, πάνθ' τε ἀλλ' γλώσσης ἔχουσι, καὶ τῶν τὸ πρῶν μα τὸς ἡμετέ-
 ρους ἀνθρώπους περιόλεπτες ἐκεῖ δειξάσθαι φιλεῖ.

Bene vale, mi Ioachime, & cogita te Biantem isthic
 35 agere, vt omnia tua tecum te portare credas: perdidisti
 fortunæ credita: quæ tibi labor peperit & virtus, per-
 dere non potes. Louanij XXIII. Augusti.

E 2

LITE-

Nō vulgariū est
 Latine sonare,
 vbi etiā qui Lu-
 tetie in primis
 clari habentur,
 linguam tamen
 vernaculam, hoc
 est, Gallicismum
 in ore habent. Ea
 res nostrates ho-
 mines spectabiles
 istic efficere solet.

LITERATO VIRO IOACHIMO POLI-
TAE AMICO SINGVLARI.

SEMPER tu quidē, Ioachime doctissime, literis tuis
 insignem indolem testaris: nec vnquam desinis exi- 5
 mium quendam erga me amorem ostendere: quem etsi
 parum agnosco vbi sim meritus; magis tamē ob id pu-
 dore suffundor, quòd tot amantissimis epistolis tam
 malignè antehac responderim. In causa fuerunt par-
 tim mores mei, qui in conquirendis tabellariis, nisi vl- 10
 trò sese offerant, operam fermè nullam ponere consue-
 uerim: partim etiam penes te culpæ portio sita est: qui
 cum crebrò me appellares, & postremò tanquam con-
 uiciis responsum flagitares; ita tamen rem attempera-
 sti, vt mihi scribendi locum nullum faceres, nisi literas 15
 in euentum incertum crederem. Vbi primum venisses
 Burdegaliā, & id Salmanticæ rescissem, istis videbaris
 auspiciis reliquisse Lutetiam, tali profectus duce, vt se-
 dem stabilem augurari non liceret. Cumque ego tanta
 semper libertate decurram apud amicos, quàm sum in 20
 scribendo facilis, tam sum etiam in committendo fasci-
 culo formidolosus. Hæsisisti tamen opinione diutius in
 Aquitanico gymnasio, nactus Gymnasiarcham alterū.
 Interim res meæ suspensæ esse cœperunt, & tandem in
 Lusitaniam redactus sum: quocunque tamen vel loco, 25
 vel statu consisterem, semper aduolabant literæ Ioachi-
 mi: nec puto vllas te dedisse, quæ mihi non sint reddi-
 tæ. Cæterum anno fermè priusquam concederes in Ita-
 liam, mirificè mihi imposuisti. significaueras nescio quē
 adusque diem permansurum in vetere domicilio: inte- 30
 rim si quid vellem aut ad te, aut ad nostrū Houerium,
 per eundem ipsum mitterē tabellariū. Feci quod iusse-
 ras, etsi hominē videre nō licuerit: vix tandem intellexi
 quando ad vos rediret, at serū mihi visum est, nec posse
 ad tuam illam *πρῆξιαν* adeste. Quid agerem? literas ne 35
 mitterem Burdegaliā, vt inde perferrētur Patauium?
 consultum potius erat apud me seruare meas nānias.

Ecce

Ecce autem aliquot postea mensibus rursus meus Polite-
 tes profectioem ornat in Italiam, cum ego quotidie
 literas expectarem à Patauio, quin & quasi istic ageres
 D. Episcopi D. Marci Vigerij consanguineos tibi com-
 5 mendauit: is dum hic legatum ageret, tuas literas ad me
 vidit, ac summopere expetiuit, vt tibi suscipiendæ con-
 ditionis auctor essem: at nihil, vt video, ad te perlatum
 est. Feci postea tui mentionem apud nostrum Damianum,
 & amicum Goea musis Goea musarum comitem, cui
 10 carmina semper & citharæ cordi, numerosque exten-
 dere neruis: licet enim mihi idem torquere in Goea,
 quod dixit Virgilius in Cretea. Si literæ meæ causam vl-
 lam dederunt, vt in humanissimi viri familiarem amici-
 tiam venires, equidem gaudeo, non vestri modò causa,
 15 verum etiam mei: ita enim futurum confido, vt posthac
 crebrò de rebus tuis audiam: suspicor tamen hic mihi
 nihil deberi, quando ille me tam diuturni accuset si-
 lentij. Vt cunque sit, bene cecidit, quòd tam inter nos
 coniuncti viuitis, animæ quales neque candidiores ter-
 20 ra tulit, neque queis me sit deuincior alter. Cur enim
 non vtar Horatio, cui sic deditum esse Damianum scri-
 bit Houerius? Atque hactenus quidem de excusando
 meo silentio satis multa: nam quòd mihi tãquam phi-
 losopho materiam styli exercendi videris proponere,
 25 satis (vt apertè dicam) addubito num me riseris: quæ
 enim vlla charta vel sani hominis speciem præbuit, ne-
 dum vi & copia dicendi præditi? futiles iocos, & ina-
 nia verba vt in calamum veniunt, plusquam expedit ef-
 fundere possumus: at serium argumentum tractare,
 30 quodque virum desideret in disciplinarum orbe per-
 politum, non est meum Ioachime, nec vnquam tanto
 oneri pares humeros speraui: & vt fuisset ad eam lite-
 rarum partem vel natura satis appositus, vel diligentia
 industriaque vtcunque adornatus; tamen posteaquam
 35 in hac linguarum farragine iactari cœpi: & Sisyphi
 exemplo longi damnatus laboris, non vnum, sed quin-
 que saxa voluere, protinus & rerum cognitio euanuit,

& dictionis decor, si quis erat, periit. Hinc si quid expe-
 ctes, rogabis quo pacto legant Hebræi, aut Chaldei,
 quod si Deus & Arabicam dederit bibliothecam ali-
 quanto pleniorē, & sacris quoque instructam codici-
 bus, tentabimus (si Deus permiserit insigniter desipe-
 re) & huiusmodi viaticum senectuti parare. Quibus
 enim insanire propositum est, ij, censeo, aut ad plenum
 insaniant, aut insanire desinant: mediocribus esse stultis
 non dij, non homines, non concessere columnæ. & sci-
 tum est, quamcunque artem proficere, susceptis parti- 10
 bus cumulatè satisfacere: quod etiam in causa fuerat,
 cur te modis omnibus adhortandum putarem, vt in
 profitendi munere strenuè pergeres. Cùm enim dotes
 ingenij istius sic satis nouissem, grande te decus mane-
 re credidi, si in illud studium manibus pedibusque in- 15
 cumberes: nec decus solùm spectabam, sed & certissi-
 mum senectuti præsidium paratum cernebam. nō quod
 te scholis tanquam perpetuo pistrino alligarem: sed in-
 de vt ad summū aliquando honoris apicem, certumq;
 emolumentum conscenderes, quod (nisi me fallit opi- 20
 nio) plus tibi in omnem deinceps ætatem conferent
 istæ literæ, quas tu iucundas credis non fructuosas, hoc
 est, quæstuosas: plus, inquam, inde tibi lucri puto ac-
 cedit, quàm è causificorum technis, aut carnificum ty-
 rannide, quas duas artes ambiguè nominavi, quod ne- 25
 sciam, vtram sequare. Sunt illæ, fateor, his moribus, &
 hac vita, cumulandis opibus aptissimæ: at vereor vt in-
 genium tuum ferre queat, aut vafriciem, aut audacem
 temeritatem, quæ nisi adsint, frustra hodie vel Vlpia-
 num agas vel ipsum Galenum: vtram vtram tibi dele- 30
 geris, dediscenda tibi est omnis bonarum literarum po-
 lites, aut rem non facies. Obsunt isti quæstui non solùm
 meliores disciplinæ, verum etiam rectè instituti opinio.
 Noui hic Iuriscensultum doctissimum, quem hoc tan-
 tum nomine minimi faciunt, quod subinde loquatur 35
 Latine: & scis in isto aucupio pendere omnia è fama.
 Erat mihi profectiois Hispaniensis comes Ioannes
 Vasaus

Vasæus, iuuenis Græcè Latineque doctissimus, qui hîc
 mecû dum esset dies plusculos, iam reuersus ex Hispali
 sententiam meam sciscitabatur de constituenda vita.
 Ego perspecto ingenio ac moribus, & quibusdam inter
 5 confabulandum animaduersis, suadere cœpi, vt sese ad
 obeundas legationes principum conformaret. Atque
 interim dum ageret Salmantica (nam ibi bienniû com-
 moraturus putabatur) libros iuris ciuilis perlegeret, nō
 quidem quasi rabula forensis futurus, sed vt in magno-
 10 rum virorum consiliis, etiam earum rerum iustam te-
 nere rationem putaretur: legeret, inquam, illos scripto-
 res, haud aliter atque orationes Ciceronis: nunquam
 enim futurum credebam, vt tam politis literis initia-
 tus, ad causificorum istorum barbariem descenderet,
 15 nec opus esse Secretariis Principum, aut Oratoribus:
 ita quidem Vasæus facturus erat, at nescio quorum sua-
 fu aliorum more cœpit iuri studere. Id vbi cognō-
 uissem, consilium dedi, vt se penitus ab elegantioribus
 literis exueret, alioqui inter duas sellas vtraque exclu-
 20 deretur. Ille verò pernegabat fortiter, & Alciati mihi
 exemplum offerebat, viri, vt puto, longè aliter instituti
 quàm aut tu, aut Vasæus, & nisi coniectura fallor, ille
 iam in palæstra sua ad summum peruenerat, priusquam
 se politioribus daret literis. Cumque iam gloriam no-
 25 menque teneret, priusquam nomine Grammatici malè
 posset audire, quicquid postea disciplinarum adiecit,
 etiam priorem famam adauxit. Et licet ille vestra studia
 sit consecutus: tamen id ipsum quod habet longè pluris
 fuit, propterea quòd artis suæ quam profitebatur, tan-
 30 quam *πρόσβου* esset. Ita enim natura comparatum est,
 vt si quis in aliena professione quid commodè dixerit,
 longè opinio hominum rem transeat, puteturque is &
 alia plura scire, sed dissimulare. Memini Louanij docto-
 rem quendam Theologum in scholis verbum vnum
 35 atque alterum pronunciaſſe, & postridie id semel at-
 que iterum inculcasse: quanta, bone Deus, Græcarum
 literarum illi erat apud stupidos cognitio! adeò vt non

dubitem fuisse tum inter nostros Baccalaureos, qui me
 præ illo nihili facerent, cum tamē non ignorarent mihi
 annos aliquot in eo studio consumptos. Quin & ego
 cum primū cœpissē profiteri Hebraicē, quod pleriq;
 antē non audierant me illas tractasse literas, multō
 visus sum doctior quā eram. Nec dubito quin sic il-
 luserim hīc nuper cuidam medico Arabico docto, hūc
 cum vidissem atque salutassem Salmantica, & humani-
 tatem essem expertus, absentis amicitiam fouere stu-
 dii, futurum sperans, vt aliquando mihi in eo studio
 esset vsui. Itaque cum nuper è Conimbria per literas
 me salutasset, & ego in responsione nescio quid Arabi-
 cē mouissem scrupuli è tertio libro Auicennæ, quem
 tum Arabicum habebam in manibus: paulō post rur-
 sum me literis inuisit, & tāquam magno, & perito me-
 dico ex eo loco Auicennæ quæstionem proponit: erat
 autem de **سواء** Subet capite primo sub finem, ita fa-
 tisfecit homini, vt me posthac non sit habiturus medi-
 cum. Redeo ad Vasaum & studium Iuris. Scribit pau-
 cis post diebus sibi rem non arridere: & posthac eos
 codices sibi legendos, quo inter nos modo conuene-
 rat: quem res habitura sit exitum nescio, præsentī ta-
 men statu bene habet, ac summa cum gloria publicē
 docet Rhetoricam, nec parem habere putatur Salman-
 tica. Docet etiam Græcē maxima frequentia. Quod
 nisi inter scholasticos consensescere cogatur, & quō il-
 lum fata sua vocant libenter accesserit, magnum ali-
 quando virum visurus es Ioannem Vasaum, nobilem
 principis magni aut Oratorem, aut Secretarium: quod
 hominum genus si quando loco vnam atque alteram
 legem citarint, doctiores habentur omnibus, quotquot
 sunt à consiliis. Audisti res Vasaanas: scribes inuicem
 ad me de tuis: & quanta voluptate verferis in isto stu-
 dio, quod amicorum impulsu magis statuisti conduci-
 bile senectuti. Præterea Medicinam ne sequaris, & in-
 ter Libitinarios celebrandus sis, an ad sanguisugas de-
 feceris; quid enim sunt aliud isti caufisici? Vnum tamen,
 mi

mi Ioachime, velim scias, te posthac tanto futurum mi-
 feriolem, quanto magis futuræ senectutis respectum
 egeris. Dices contrà cū Syro: Istud est sapere, non quod
 ante pedes modò est videre, sed etiam illa quæ futura
 5 sunt prospicere. Vixisti felicissimè, dum propter fortu-
 nam illam Zelandicam tibi res ad rastros professorios
 rediit: at in posterum parū vtilia studia, quasi verò cer-
 tiore manu teneas annos atque ætatem, quàm prædia
 Zelandiæ. Mihi si morem geras, quando vires tuas
 10 in illo studio fuisses expertus, illud ob oculos reuoca-
 res: *πῶρτην ἔλαχες, ταύτην κόσμει.* nam si ista ætate (vt ais)
 iucundissimè vixisti, cur quæso non possis in eisdem li-
 teris viuere senex? Quid, inquires, tu me vis miserum
 cõtabescere professorem? *εὐφήμει* ne istud dixeris. Quid
 15 ergo? hæ literæ munus suum diuisis habent tempori-
 bus: & qui modò stipem rogabat Græculus, postea Cæ-
 saris factus est Orator, nunc (vt audio) Romæ triūphat
 Archiepiscopus. Et eandem fermè spem mihi ominatus
 est noster Houerius, & tamè perduro in vetere studio.
 20 Quid si conditionem suscipias apud D. Episcopum,
 qui (certò scio) te conueniet; an nullam emergendi
 viam certeres? Sed nolim mihi multum fidei tribuas,
 præsertim vbi de causificis est quæstio, aut carnificibus.
 Nam si quantum cuperem, tantum valerem quoque:
 25 profectò vtrosque è medio tollerem, speraremq; fore,
 vt quemadmodum, auctore Catone, explosis medicis,
 Roma stabat sanissimè; ita meo impulsu, non vna mo-
 dò ciuitas, sed totus orbis pacem ageret, qui nunc per
 istos cacodæmones totus feruet litibus. De te hæc-
 30 nus. Restat noster Campensis, qui cū Patauij mini-
 mum XI. commoratus sit dies (ita enim collatis tuis
 literis cum Damiani colligo) valde miror, cur vtrique
 negotium salutandi dederit, nec ipse tantillum ocij ha-
 buerit, vt me suo appellaret calamo. Sed ita est, post-
 35 quam à Contarenis vocari cœpit, veteres amicos ne-
 gligit. Quare etsi vel optima sese occasio tulerit, nolim
 tamen hominem mea causa resalutes. Valeat cum suis

*Spartam quam
 nactus es, hanc
 orna.*

Bona verba.

Cardinalibus : nos interim cum Regulis agentes , ut-
cunque fortem nostram solabimur. Non haberé quòd
expostularem, nisi ille hinc meas ante annum accepisset
litteras. Vale , optime Ioachime , etsi quid aut liberius
aut imprudentius effutiui , da veniam homini non ali-
ter instituto. De stylo nihil opus est causari , quando
eas veneres magis ac magis dediscam . Eboræ XXII.
Aprilis.

10

NICOLAUS CLENARDVS IOA-
CHIMO POLITAE, S. D.

Lucianus.

INTER Græcos auctores , doctissime Ioachime , è
quibus Latini disciplinas fermè omnes hauserunt, 15
nullum tam diligenter legi atque euolui vt Lucianum,
non aliam ob causam, nisi quòd accepissem ab eruditif-
simis viris vnum eum scriptorem , ad cognoscendas
phrases abundè sufficere : Verùm quantum tuæ prædi-
cant literæ, multò melioribus auspiciis Græcanicæ lin- 20
guæ rudimenta & fundamenta didici. Tradit ille , vt
nosti, compendiarium quandam viam, qua planè citra
sudorem ac puluerem summus Orator breuissimo tem-
poris momento possis euadere , Nimirum dum alia
confector in Luciano, ἑλαθον ἐμαυτὸν δεινὸν τινα λέγειν ποιη- 25
σάμενον. Quare tibi immensas meritò gratias ago , qui
mihi meipsum tam apertè nunc ostenderis: antehac si-
quidem putabam sic tumultuariè scriptitans , epistolis
id me fortè consequuturum , vt si cursum studiorum
absoluissèm, & aliquantum cœpissèm parere, tolerabili 30
sermone linguarum studiosis dicerem: ita legunt Græ-
ci: hoc pacto sonant Hebræa : & Arabes quoque ad
eundem se habent modum. Verùm , vt audio , lautior
supellex est in instrumento meo , & imprudens Del-
phicum oraculum negligo γνῶθι σεαυτὸν. sum enim Ora- 35
tor , auctore Polite , οὐ τῶν τυχόντων μὰ δία ἀλλὰ τῶν πάντων 39
καὶ τῶν ἀρχαίων , ἢ οὕτως ἐπέειπεν τοὺς ἀρχαίους. nam miseris illis 41
multum

*Non sensi me ita
redditum esse
egregium Ora-
torem.*

*Non ex numero
vulgarium per Io-
uem, sed magno-
rum et priscorum
vel (ut sic dicā)
supra priscos.*

multum olei opus fuit : & se noctes atque dies excruciant, ut eleganti oratione in aures multitudinis influerent, mihi ne per somnium quidem unquam in mentem venit, Rhetoricis præceptiunculis incubere, cum
 5 tamen ad eorum laudem fortunatus peruenerim, & quod est artis tanquam cardo (si Ioachimo credimus) exactè, & ad plenum consequor : dum enim me abijcio, dum stylum humilem & aridum prædico, ita stylo ducendo, valere traducor, ut proram & puppim te-
 10 neam facultatis oratorix, nimirum, τὴν ὑπόκρισιν. Cæterum, Ioachime, quando meæ farinae Rhetoribus una modò musa colitur, quam vocant φιλαυτίαν, volo cumulatissimè partibus meis fungi: nam & hoc quoque oratorium puto stultè gloriari, non minus, quam iactanter
 15 dicere: ne ignores, & minus amicum laudes, quam pro meritis, repentè & iam Poëta prodij, eodem Luciani præcepto fretus, qui solam impudentiam omnium artium fontem affirmat. Audi (si lubet) specimen noui Vatis, & leonem ex unguibus æstima: cur enim iam
 20 pudeat magnificè loqui? Qui inepti personam suscipit, nihil prius habere debet, quam benè ineptire. Itaque cum his diebus febris poetica correptus essem, & ad Homerium scriberem epistolam, felici illius gratulando piscaturæ, hoc dictante Apolline, effudi distichon:

25 Poscis opes sacras nummo reperire prophano?

Curre citus Romam, sacra sunt venalia Romæ.

At præstat, opinor, totius fabulæ originem commemorare, ut scias, cur versus asperserim epistolæ Homerianæ, imò ut plures discas Clenardi titulos, ἐκείνο γὰρ
 30 τὸ ἔργον, plausum auferre & laudari propter artem poeticam: sum enim Poëta, & nouum genus carminis repperi. Dicenturque post hac Clenardica, haud aliter atque Sapphica, aut saltem Clenardia, ut Phaleucia: nam animus est, posthac eo genere tam crebrò
 35 uti in furia, quam ut noscas in manu habeo, ut quemadmodum Themistocles, si memini demandatum officium omnibus redditum περὶ πόθην ita vos parui poetuli,

Hoc enim institutum est.

Exoptatum.

mani-

manibus pedibusque conemini, quo possitis conscribere Clenardica. O Erasme quanto meo bono mortuus es, cuius nisi sedulo funus curassem, necdum in albo poetarum esset Clenardus, aut ut verius dicam, poetarum Coryphæus: sic enim Lucianus præcipit, Quato minor sumus, tanto cristas erigamus sublimiores. Ergo acceptis Damiani, tuisque literis, omnia quæ in manibus habebam abieci, & totus in lacrymas solutus sum, domi, foris ubicunq; agerem, ob oculos mihi versabatur Erasmus: nec me tenere potui, quin multos doloris mei testes adhiberem: principio parvam Elegiolam effudi ad Resendum, cuius hæc fuit coronis:

Spirantem vulgus, quod non tolerauit Erasmus,
Defunctum serò quæret habere senem.

Mox ad eundem valde impatienter Erasmi obitum ferentem, hunc in modum Oden conscriptam misi: libet enim ea tibi quoque ostendere, quæ ad alios, vel Orator, vel Poëta, facillimè fundo, & ex tempore: & domi iam est Ode, ut ad ipsum perlata fuit: cur enim vereor vel cunctas syllabas meas in summo habere precio, quando tantus sum Orator?

SALVE Resendi, iterum furio, & rursus ineptio. Cùm redissem modò domum, audito sacro, ac semper ob oculos versaretur Erasmus; venit in mentem Horatij: qui, defuncto Quintilio, Oden scripsit ad Virgiliū. credo te fuisse non minus amantem Erasmi, quàm erat ille Quintilij. quòd si & ego personam Horatij queam sustinere; carmen haberes elegantissimū: imitatus sum tamen numeros, tu censor esto.

ERGO pallida mors eripuit senem
Indignanter Erasmus? cape publicos
Luctus, qui Latio te recreas stylo:
Musarum decus occidit.

Blandæ Cecropidum conscia paginæ
Gens assueta sonos carpere duplices,
Vtrisque celebrem plangite literis:

Iam nullum dabitis parem.

Diui-

Diuinus docuit voluere codices,
Et sensus retulit fortior integros,
Splendorem tabulis restituit sacris:

Luge concio mystica.

5 Omni mors meritò flebilis ordini,
Sed plorata nimis fata Resendio,
Quid frustra superùm frangere gaudia

Lamentis properas tuis?

Nam Desiderium ferre diutius,

10 Mortales inter tædia noxia,
Ingratum fuerat cernere cælites,

Sydus quòd cuperent nouum.

Quapropter positis desine naniis

Victori egregio condere funera:

15 Sed mecum modulis lætus amantibus

Cura pangere calitem.

AN hoc quoque licentia poëtica sibi vendicat, vt
cùm lugèdum dicam omnibus, tecum ficcis oculis ve-
lim triumphare? Quis tibi videor Ioachime? malusne
20 Orator, an pessimus Poëta? Audi porrò cætera. Eo ipso
die Oden quãdam tricolon tetraastrophon componere
cœpi benè longam: quam postridie absolutam exhibui
meo Principi. Stans enim pede in vno, versus possum
eructare plurimos, haud aliter atque Lucilius emuncte
25 naris duos cõponere versus, vt Flaccus ait, quem mul-
tò malim imitari, quàm istos operosos versificatores,
quibus sæpe syllaba vna, nocte solida facessit negotiũ,
& tamen mordendis vnguibus, cædendo pluteo, nun-
quam sibi satisfaciunt. Quanto ego felicior, qui quic-
30 quid subitò crepem, omnino afflatum Apollinis cre-
dam? Istis aliquis tandem exorietur Zoilus, qui poëti-
cen adimat: Clenardus spero tam erit eximius, vt ne-
mo eum curet inter malos Poëtas censere, & interim
hoc quoque lucri auferet, quòd cum amicis suauiter
35 seipsum ridebit. Et quid quæso interest nobisne, an aliis
ridendis capiamus voluptatem? quocirca strennuè glo-
riandum est, si malignos habeam vicinos, ipse mihi non
deero.

deero. Itaque deinde Sapphicum scripsi elegantissimum, quo nullum est apud Horatium longius: valde enim ubique foecundus sum: & ea mihi sunt optima, quæ numero ponderantur: qua parte Ciceronem refero pulcherrimè, qui hoc melior, quò copiosior. Etiam hinc aliquid iactare libet, siquidem pleraque me mirificè capiunt, & Augustini verbum re ipsa cõfirmo, stulto homini placet, qui sibi placet. Sed mos gerendus est Luciano, qui diligenter monet, vt perpetuò nostra laudemus.

M V S A quid cessat? tua nescit auris
Orbe quod toto trepidante luctu,
Fama iam clamat, pereunte vena
Eloquiorum?

Et paulò post oborto mihi fletu, sic pergo:
Iunge Clenardo lacrymas Georgi,
Impios mecum reuocare manes,
Quæstibus curæ, mihi tot diebus
Fletur Erasmus.

Versibus mœstis nimium dolenter,
I A M illud quod sequitur, an Sappho ipsa diceret
concinnius?

O senex annos recinende cunctos,
O sacris quotquot studeant Camœnis,
Mite solamen superans, recedens
Funus amarum.

C A E T E R V M quãdo Lucianus monet, vt alios semper præ nobis nihili faciamus, etiam hac in parte docilem me præbere volo. Missurus est ad Damianum Resendius carmen, quale cudere potuit homo ætatem omnem in Parnasso versatus: sed nihil ad nostra hæc, quæ non humano studio, sed repentino instinctu eduntur, vt Musis visum fuerit. Agnoui in hoc Poëta furtũ, quod prodendum est, vt aliis carpendis habear doctior: hic enim nobis qui sub Luciano meruimus, optimus est canon. Fermè quicquid versiculatus fui, amico Resendio legendum tradidi: non vt castigaret: nam & mendaciis

daciis quoque mea nititur Rhetorica, sed ut nouum Poëtam laudibus ueheret. Interea ille laboriosus Vates animaduertit, quæ mihi Apollo subministrasset: & quòd ego prior occupassem, postea medicatò vsus est: § erat autem de Venere Coa, de qua sic comparisonem in Sapphico meo posueram:

MAXIMUM formas dare penicillo,

Vocibus Cois Veneris decoræ

Artibus summis opus inchoatum

10 Quærit Apellem.

Paginæ vastam fabricam disertæ,

Quam ferè limam vigilata scripta

Ceperant, votis Basilaë frustra

Poscit Erasmum.

15 ET quando nobis Rhetoribus, & Poëtis non proletariis, sed classicis, hoc vnum propositum est, vndiq; captare gloriam: etiam apud puellas me in hac furia venditauit, ut vterque Clenardum sexus nihili putet esse Poëtam: nam vides Ioachime, quo pacto subito saliunt

20 mihi carmina bella: nam quicquid conor scribere, versus abit. Est hinc inter aulicas asseclas virgo eleganter literis culta, aded mihi nota, ut vix nomen tenuerim, nisi subuenisset Resendus: eam quoq; ad exequias Erasmicas mirè venusto carmine cohortatus sum, quod ad

25 istum conclusi modum:

RUSTICOS aulæ rudis, & decori

Nescius, quauis gemitus reduco

Veste, Clenardus, venerans sepultum

Tristis Erasmum,

30 Purpura tu quæ nitida reluces,

Et Probam docto calamo reportas

Grandior fastu meliore adorna

Valea pompam.

EST enim virgini nomen Ioannæ Vasiæ, cuius ab
35 hinc bienniū epistolam vidi, cuius nec te puderet. Verum ne aliis laudandis à me discedam, narrandus est fabulæ actus extremus: in quo sic excello, ut cū in primis
lusi-

lusibus reliquos omnes superauerim, & vniuersa poë-
 mata vicerim, quæ sunt, quæ fuerunt, quæ mox futura
 sequentur: hic me ipsum etiam vincam, quod aiunt pul-
 cherrimum esse victoriæ genus. Quod si scias quàm
 mihi scitè in mentem venerit, fandalio profectò mihi
 caput demulceres: sic itaque res gesta est. Cùm toto
 animo domi sederè defixus in Erasmo, & me ipse sua-
 uiter titillarem, quod tam bonus subitò factus essem
 Poëta (vt fit) insolentiæ stimulis agitatus, gloriæ meæ
 pulchrè consultum credidi, si novos aliquos miseris
 mortalibus proderem numeros: ita enim Poëtarum
 prouentum futurum vberiore, si laxiores calamis
 darentur habenæ. Sunt qui vix possint conficere Hexa-
 metra, cùm in Iambicis valeant. Itaque Comico videas
 fermoni propiores ad eò quandoque liberos, vt vno lo-
 co quinque pedum metra ponant. Nemo certè diffi-
 tebitur, quanto plures canendi & saltandi dentur nu-
 meri, tanto aditum ad poëticam patère latiore. Glo-
 riatur Horatius, quod Princeps Aeolium carmen ad
 Italos deduxerit modos: mihi longè maior triumphan-
 di gloria est, qui nihil ab Arabibus aut Græcis mutuò
 sumpserim: sed meopte Marte fretus, ad eò inauditum
 carmen repperi, vt decima forsitan nunc addenda sit
 Musa. Multa Ioachime veteri & prisco seculo latuerūt,
 quæ nunc passim in apertum sese proferunt: insulas, &
 habitabiles terras iam nouimus, quas Cosmographi
 hactenus præ Solis ardoribus humano generi præclu-
 serunt. Et quid reperiendis his bonis, & auro furando
 Perusino causam dedit? nimirum audax omnia perpe-
 ti gens humana ruens per vetitū nephas. Quod si prio-
 ri seculo tanta fuisset audacia, quanta nautis Lusitani-
 cis, non ad eò foedè scriptores in topographia lapsi fuif-
 sent. Itaque credo futurum, vt iam deinceps vos Poë-
 tas seruili quodam ingenio præditos planè conuincam,
 & mentitos esse ostendam, qui ob id dubitastis plures
 facere Musas quàm nouem, propterea quod sic prisco
 seculo traditum fuerit. Ego contra, verius inueni, de
 quibus

quibus neque fictum, neque pictum, neque scriptum v-
 quam est in poematis, quos nec Clio, nec Euterpe, neque
 vlla istarum sororum vsquam cecinit: ac spes est fore, vt
 propediem valde Parnasi moniales adaugeam. Ex ani-
 5 mo loquor, mi Polites: vix à lacrymis tempero, cum
 vestram omnium miseram sortem tacitus contemplor.
 Auctoritatem apud vos habet puellula Sappho: & car-
 minis noui inuentricem colitis, quasi præstantius esset
 alios venerari, quàm seipsum venerandum offerre: &
 10 vt mihi quidem videtur, eandem vobis libertatem præ-
 ciditis, quam hodie isti Doleti, & Ciceroniani: ij non
 aufint dicere versiculari, quia Cicero non vsurpauit.
 Liuium, Plinium vtrumque, & quicquid vnquam scri-
 ptorum extitit, inutile nobis faciunt, si aliter loquan-
 15 tur quàm Cicero, sapiuntque multò plus, quàm vni-
 uersi post Tullium, non cogitantes, quòd & alia scri-
 pserit Cicero, quæ intercidèrunt: quæ si comparerent,
 fortè Batauum non impeterent, quasi parum Latinè lo-
 quentem. Vos Poëtæ in eandem fraudem inciditis, &
 20 in modulandis carminibus, veteres imitamini, nec fas
 ducitis alios edere saltus, quàm quales illi saltitarunt.
 At cogitandum erat, forsitan eos pedibus fuisse aliis,
 quàm quibus nos hodie nascimur. Quid autem? Tur-
 nus tam grande saxum in hostem torquebat, vt nos mi-
 25 noribus lapillis vti vetaremur? Iam Poëtæ Græci quot
 iniuria temporum perierunt? & vt numerū Terentiani
 Grammatici non fuerint transgressi, ideóne mihi frau-
 di debet esse, quo minus liceat nouas inuenire Musas?
 Opifices omnes cum seculis mutantur: imò singulæ re-
 30 giones peculiarem quandam rationem sequuntur. Cùm
 ante annos aliquot excurrere libuisset Lutetiam, vide-
 bar illis in capite gestare nidum ciconiæ: tam vastus erat
 pileus, quem illic nostratium more seruabam: postea
 vsus minore, & Parisiensi: cùm redissem Louaniū, Co-
 35 clenius rogabat, nū peregrè caput perdidissem? Tu Ioa-
 chime, cātilenas istas vulgares nosti, & te cum Damia-
 no subinde oblectas. Eodem modo canitis hodie vt
 F olim?

olim? eosdem pedes nauticum habet celeuma apud
Zirecenses, & Italos? & iste Galatæ Patavinæ blan-
dius ne garriunt, quàm Catharinæ Zelandicæ? Breui-
ter, omnes calcearij, & coqui, nobis qui literas tracta-
mus, multò sunt prudentiores: comminiscuntur sem- 5
per aliquid noui, quod ad loculos faciat. Eos imitari
volo, & tot scrutari carminis genera, quot sunt causifici
Patauij, aut catenati in Lusitania. Sed iam tempus est,
vt aliquid degustes noui carminis. Cùm vellem conso-
lari nostrum Resendum, & iam viderer mihi nobilis 10
Poëta, taxo Campiniensi tempora redimitus, id persua-
fissimum habui, quicquid primùm in buccam veniret,
afflatum esse Musarum: accepto calamo, hunc in modũ
incepti:

ERASMI cultor, ô Resendi 15
Grauem qui concipis dolorem,
Et opples lacrymis ocellos.

HO S numeros conseruauit toto carmine, quod ex-
creuit multum: vbique enim sunt Maximini caliga, &
Clematis Aegyptia, corporis statura, prosa, versu: atque 20
vt scias me etiam grauius & magnificè canere, Audi
quæso Sophocleum Cothurnum:

VIRI non manibus caducam
Dabis vitam. rapit potenter
Simul florente cum iuuenta 25
Senes mors omnibus timenda,
Popello, & Regibus superbis,
Honorem purpuræ nitenti
Habens nullum. At decus Sophorum
Parant quod impigro labore, 30
Truci non indidit sepulchro.
Superstes semper est piorum
Fugax virtus litem videre.
Cadunt turres, cadunt tyranni,
Breuis vitæ bono fruente. 31

QV ID alia tibi commemorem? quando vel iis solis
immortalitatem meritis sim. Quod si rursus Tragicos
Bacchus

Bacchus quærat, nec Euripedem, nec Sophoclem, nec
 Aeschylum petet ab inferis: sed rectà se conferet ad op-
 pidum Diestense, salutaturus Clenardum. Cùm sic in-
 saniuissimè ad centum & sexaginta versus, eoque amplius,
 5 ac multis argumentis niterer dolorem Resendij miti-
 gare, ut perpetuò mei similis essem, ridiculo conclusi
 luctum, & seria in iocum conuerti.

QV ID autem pluribus Resendi
 Morer te, multus increpando?

10 Poëtam te putamus omnes,
 Nec in pectus cadit Sophorum
 Dolor latus pio triumpho.

Sali, charum canens Erasmus,
 Voca vel te malum Poëtam.

15 Furorem sed Resendianum
 Probe si intelligo, choraules
 Prius fiat, trahatque restim
 Fori spectaculum frequentis
 Magis centum lubens Erasmus,

20 Velit quàm lacrymis perisse
 Grauem famam sibi Poëtæ.

HÆC sunt, Ioachime, Clenardica, me, me inquam
 auctore nata: quæ ubi Resendius vidisset, venit ad me
 postridie bene iratus. Et quid hoc, inquit, est rei? probè
 25 me tuis versibus torques: legi ea gratia hesternæ nocte
 totum Terentianum, nec usquam istius generis exëpla re-
 tulit: quasi verò, inquã, ille Maurus somniare potuerit,
 quid Clenardum docturus esset Apollo. Nouus sum Poë-
 ta Resendi, nouos fontes repperi. Vellem, inquit, vul-
 30 gato more mecum ageres, siquidem anno quoque supe-
 riore cum paucis diebus laborarem morbo poëtico,
 Resendianas ædes, nouo carmine celebraui. Accipe
 initium, ut rideas:

Dic peto dulce Resendi

35 Clenardo melos, estne poëticis

Inuidiam superare

Vis innata sororibus omnibus?

VERVM vt causas redderem commentimeï, ac vi-
 derem satis apertum campum fabricandis versibus, in-
 stitui quoddam Phaleucium ad eundem Resendum:
 id adhuc extremam manum desiderat. Siquidem cùm
 sic occasione mortis Erasmi, totus essem in canoris nu- 5
 gis; interuenit tabellarius Salmanticensis, & turbauit
 officinam poëticam. Ab eo die hætenus fui in scriben-
 dis ad amicos literis: accidit enim, vt eodem tempore
 mihi parandæ essent epistolæ ad vos, ad patriam, ad Sal-
 manticenses, ad urbem nostram Romanam, adeò vt his 10
 duodecim diebus ducendo calamo fermè enectus sim,
 & vt sum apud amicos planè περιησιασῆς: & nihil puto
 æquè synceram amicitiam decere, quàm de quotidiana
 vita reliquos certiores facere, etiam furorem hunc
 meum significauit. Quid? nõnne in omnes orbis an- 15
 gulos emittuntur veredarij, si quando noua reperta
 est insula? quid faciendum erat, vbi tam repenti nõuus
 & Orator, & Poëta extitisset? Miseras tu Ioachime
 Pasquilli iocos, reposui puto ad nauseam vsque: quid
 enim facerem ad iocandum lacepsitus, qui tam liberè 20
 consueui ludere in rebus seriis? Risisti meam Rhetori-
 cam, habes nunc, vt poëticen quoq; scommatis asper-
 gas. Laudarem ego vicissim epistolam tuam, tam di-
 fertè, tamq̃ue cordatè conscriptam, sed dogma Lu-
 cianicum violare nefas esto: vniuersi præ nobis sordere 25
 debent, alioqui nomen Oratoris tueri non liceret. Ve-
 nio ad reliqua. Miratus sum, quid tibi in mentem vene-
 rit, à medicis deficere ad causificos. Scripsi quid confi-
 lij dedissem Vaso. quod si tibi quoque congruere iu-
 dicasti, tamen me puto defectionis auctorem non ha- 30
 bes. Barbariem ais in causa fuisse, cur reieceris medici-
 nam, & recondita quoque illic opus esse rerum cogni-
 tione. Ioachime, si barbarorum opes quæris, & aurum
 istud senectuti viaticum paras, *δὲι μὲν ὁν βαρβαρίζεις*
 Oportet aliquã istud senectuti viaticum paras, *δὲι μὲν ὁν βαρβαρίζεις*
 tulum barbari- probitas enim laudatur & alget. Deinde, Est aliquo pro
 zare. dire tenus, si non datur ultra: liceretq; tibi medicinam
 sic didicisse, vt barbaris istis in reparanda nihil cederes:
 &

Oportet aliquã
 tulum barbari-
 zare.

& præterea Græcis instructus apud principes viros, no-
 men haberes aliquanto honestius, quàm cæteri. Iuris
 peritiam si nolis ea ratione tractare, qua vulgus homi-
 num, sed Budei placeat institutum: sanè literatum iuris
 5 antistitem præstiteris. ἀλλ' ὀυδ' ἐν πρὸς τὰ ἀλφίτα. nam qui *sed nihil ad fa-*
 eam hodie professionem habent quæstui, non tam iu- *rimam.*
 stitiæ, vt ait Cicero, quàm litigandi tradunt vias. Va-
 sæi alia est causa, quàm tua: viuit Salmanticæ in summa
 nominis celebritate: videturque iam de vita in poste-
 10 rum agenda statuisse. Literas humaniores colit, & di-
 uitum liberos fidei suæ commissos gnauiter instituit:
 quântum eius spirabat proxima epistola, hoc anno præ-
 ter suum famuliq̃ue victum, seponet LXX. ducatos: &
 nisi me fallit coniectura, parum habebit negotij cum
 15 studio iuris. Tu Ioachime, quando non libuit in Latinis
 Græcisque literis cardinem ponere, quo deinceps tota
 verteretur vita; in hoc mihi peccasse videris, quòd me-
 dicinam reliqueris; cùm præsertim iam annos aliquot
 20 successiuis horis, & postea ὡς τὸ ἐργον amplectereris: ni-
 hil in nobis deterius ad promouendum est, quàm in-
 stabilis animus. Si impulsu Zagari, aut aliorum ami-
 corum factum est, dabis operam, vt saltem nunc ne va-
 cilles. Adhuc vigent anni, & potes recta ratione sic præ-
 25 sens studium moderari, vt bene senectuti prospectum
 fit, siquidem hodie optima summi est ista via proces-
 sus, causarum noscere formas. Vnum te tantùm admo-
 nebo, vt si stat sententia ius discere, ne tuo iudicio mul-
 tum tribuas, neque ob id præceptores damnes, quòd
 spurci sint, & barbari: politiores literas iam missas fa-
 30 cito, nisi fortè περίεργος animus defatigatus sit recrean-
 dus. Vulgata via incedendum est, si vulgari more di- *obiter*
 tescere cupias: scire quid æquum, quid iniquum, non
 magni est negotij: & Ofellus rusticus sape id melius
 definiat, quàm centum causifici: sed discendum est,
 35 quo pacto lis cõstituenda sit, quibus technis prorogan-
 da, quomodo eludendus aduersarius, id priuata in-
 dustria intra domesticos parietes nunquam assequeris:

nimis enim ista ingenij tui indoles ab ista vafricie sem-
 per abhorruit. Exuendus est Ioachimus Polites, & ita
 ad tempus sermonis delitiæ sunt dediscendæ, vt Bar-
 tholum iures melle Attico suauiore. Ne me putes
 hic ludere, seria res est, mi Ioachime: si non potes of-
 firmare animum, vt totum diem impendas audiendis
 illis rabulis; tamen consultum est vnā atque alteram
 lectionem audire quotidie. Et quamuis stultus sim,
 qui in alienam messem velim falcem immittere, non
 possum tamen celare, quid in plerisque studiosis iuris 10
 valde damnauerim. Videbam plurimos rudes totius
 rei, protinus sese dare omnibus audiendis lectionibus:
 ij vnū atque alterum annum sic perdunt, vt in scho-
 lis id modò percipiant, præceptorem multas crepare
 leges, citare capitula, & innumeros paragraphos: cum 15
 his mihi aliquando fuit colloquium, & sic agebam: si
 nostis vtcunque Latine, priuato studio intra annum li-
 cebit domi omnes iuris titulos, & omnia legis capita
 legere, nullis omnino adhibitis glossematis, & quāuis
 non dabitur assequi singula, assidua tamen lectione, 20
 summam rei bene notam habebitis, & sic vtcumque
 vniuersas materias iuris degustaueritis. Hic fit primi
 anni labor, quo tractabitis iuris libros, vt Terentium,
 vel alium quemuis auctorem prophanum. Quid hinc
 emolumentum? vbi iam audiueritis in scholis doctorem 25
 effundentem nunc has, nunc illas leges, nihil turbabi-
 mini: sed lecta & melius iutelligetis, & iam deinceps,
 quotidie summa cum voluptate vnus anni laboris fru-
 gem reportabitis. Si Ioachime tot haberes libras gros-
 sorum, quot horis è iuriis scholis inanis redisti, iam 30
 credo istis doctoribus laqueum mandares. Audio To-
 losæ sic institui iuuentutem, vt sit qui paucissimis men-
 sibus, totū corpus iuris absoluat, & literam modò bre-
 uibus explicet: at tu credo quem primū nactus es præ-
 ceptorem, eum trimestri pertulisti in vno legis capite: 35
 siquidem hoc istis studio est, vt totum, in Orietem ob-
 torto collo trahant, quicquid in reliquis orbis partibus
 proue-

prouenit. Mentior, an scopum attingo? Sed iam sit modus: nec hæc dicta sunt, vt tibi præscriberé, sed vt ostenderem; quo pacto ego Iuristuderem; si in fatis fuisset capitalem causificorum hostem, ipsum fieri causificum.

5 Quamuis, Ioachime, iam æquales ætate, in hoc studio te præcesserint; si tamen recta via incedas, caueasque ne multas horas perdas legendis nunquam finiendis citationibus, facilè assequeris reliquos: quorsum enim at-
 10 tinet in vnum dogma confirmandum, duas columnas conspurcare citandis paragraphis? Lege Felinú, & mihi subscribes. Posteaquam iam corpus iuris perlustraueris in scholis, quotidie licebit aliquid certi colligere, & id omnium optimo capitulo, aut lege, vt dicunt, firmatú, illius diei lucrum ducere, exacto anno crescet summa,
 15 & sensim parabis iudicium causificum. Ignosce, nam amore tui stultè prouectus sum, quòd suspicarer, quid potissimum te torqueret: si fallus sum, proximo tabelario me refelles. Modò scripsi ad D. M. Vigerium, & necdum epistolam obsignaui, accipe ipsa verba. Oc-
 20 currit & Ioachimus Polites, qui & ipse medius erit, per quem crebrò te salutemus: is est, cuius epistolam híc legisti, iuuenis in vtraque lingua doctissimus. Habet Patauij conditionem honestam, ac iuri dat operam: si quando illuc profiscaris, oro cognoscas indolem, &
 25 videas num consanguineis queat esse vsui. Accepi modò epistolam, in qua & ipse testatur gratissimum sibi futurum, si eum vidisse detur, quem ego tantopere prædicem. Velim modis omnibus, vt sub te patrono aliquandiu permaneret in Italia: siquidem vt stúdio-
 30 sis fermè contingit, abiectione videtur animo, in quo tamen eas dotes possidet, vt si euectorem aliquem nactus fuerit, qui ocium studiis subministret, orbi vniuerso, doctrinæ nomine, facilè futurus sit admirationi. Quid? si iam fratris filiis consultum est, possétne Vige-
 35 rius Romæ quoque Politem nostrum illustrare? Hæc ego de te Ioachime, quæ ad quam commendationis notam pertinet, nescio, nisi quòd ex animo prorsus scribã.

Campensis si valet, bene est: nos immemororum sumus
 immemores. Gratularis mihi Canonicatum trecento-
 rum ducatorum: historiam omnem audies ex Damia-
 no, quamquam quòd ad ternarium numerum attinet,
 rem acu tetigisti, simulque verum fecisti adagium: The-
 saurus carbones erant. Quæris quo pacto? Institui æsta-
 te superiore familiam duobus emptis mancipiis, qui-
 bus nuper adieci tertium: natu maximus, Michael est Dē-
 to, annos natus xv. adeò pulchrè dentatus, vt me cum
 vniuersis ducatis, facillime dentibus in sublime tollat,
 nec minus gaudet rodendis ofsibus, quàm canes: Me-
 dius est Antonius Nigrinus, agens annū circiter duo-
 decimum: tertium Sebastianum puerum nouennem,
 proximis diebus noster Resendius iussit esse Carbonē.
 Horū trium Aethiopum Clenardus iam tanquam ludi-
 magister est factus. Hunc in modum, si trecentorū du-
 catorum canonicatus redactus est, an non thesaurus
 carbones? Putabamur, Ioachime, ituri Braccaram; ita-
 que periclitandū prius erat, quo pacto agerem patrem-
 familias. Satis fuerant in rem culinariam etiam paucio-
 res serui, sed literis eos destino, & habeo vt ingenuos
 decet: spero mihi aliquādo erunt, quod Diphilus Craf-
 so, & Tiro Ciceroni. Non ago cum eis nisi Latinè, &
 nunc probè capiunt: pingunt quoque literas satis di-
 stinctè: medius cæteris magis ingeniosus, prandenti
 mihi lector est. Cœpi ab hinc duobus mensibus per
 iocum inter comedendum dicere: Musa, Musæ, &c. Ne
 multa, iam bellè declinant, etsi necdum Grammaticum
 legerint. Cùm studere non libet, his me oblecto tan-
 quam simiis. Si quando libet deambulare, capio comi-
 tes, & in agris per viam declinant nomina: & nisi fallat
 coniectura, istis Nigrinis debeo, quòd Musas habeam
 tam propitias. Puto enim eo tempore dum initiaren-
 tur declinationibus, à nobis Musa & Musæ per omnes
 casus salutatae sunt, adeò crebrò, vt Ennius eas in omni
 vita non appellarit sæpiùs, itaque gratiam retulerunt,
 & me insignem fecere Poëtam.

Belli-

BELLICOS tumultus, nusquam hodie minus timeri credo, quàm in Lusitania, & vobis isthic nihilo sumus inferiores: faxit Deus, ne pestis, aut annonæ caritas nos premat.

5 **CONVERSIONEM** Pauli III. seruauit sibi meus Princeps, cui ob id solùm epistolam tuam nolui ostendere, ne illud legeret de trecentis ducatis, etsi principio planè exhibere statuissem: sed pressius cogitans, putauit non expedire. Ad Houerium paruulam conscripsi epistolam testem furoris mei, vt suprà dixi, in qua hominè orauit, vt, quia Romæ fuisset, hoc Mantuani distichon mihi interpretaretur:

Viuere qui sanctè cupitis, discedite. Romæ

Omnia cùm liceant, non licet esse bonum.

15 **CAETERVM** vbi absoluissem, & eam relegerem, visa mihi est liberior, quàm vt ausus fuerim nunciis committere. Aliàs assabimus istum piscem, quem Romæ (vt dicis) modò cepit.

20 **VALE** Ioachime, & si velis viuere bene & beatè, non te affligas cogitatione senectutis: potens est Deus, quem si timuerimus, abundè sumus diuites. Qui scis, an tibi expediat esse diuiti? ille summus paterfamilias nouit, quid domesticis condat: id modò sedulò curemus, vt numeremur inter filios. Cùm paruulus es, 25 terrenus pater prouidebat, ne deessent calcei, ne cætera: an pater cælestis nostri minorem curam habet? Isthæc, inquires, sunt speculationes, sed quid ad crumenam? Audi contrà distichon vnum:

Crumena quid facit, pius si sis minus?

30 Si sis pius, quid opus crumenæ sarcina?

RVR SVM vale, & tuum ex me Splinterum re-
saluta. Eboræ, die Ioannis in Decembri, Anno
M. D. XXXVI.

LITERATO VIRO IOACHIMO POLI-
TAE IURISCONSULTO.

LITERAS tuas, Ioachime doctissime, quas scripsisti sexto Calendas Maij, modò accepi, hoc ipso die 5 octauo Iulij, sub horam quartam pomeridianam: & qui eas reddidit: si quid, inquit, rescribendum est, cura quàm primum, siquidem Damiani frater missurus est cras Vlyssiponem. Boni itaque consule tum ultuariam responsonem, & de statu rerum mearum breuiter in- 10 tellige. Princeps noster iam triennio proximo Callipedis in morem, profectus est Braccaram: at nunc omnia certa sunt. Cras ante lucem hinc migrat cum omni familia, rediturus sub proximam Ianuarium, ego propediem subsequar: neque enim veteres adhuc mo- 15 res exui, vt possim tanto gaudere strepitu, scilicet ne Theologus inter militandum, aut equitandum sim ridiculo. Interea dum in hanc adornaremur profectio- 20 nem, egi cum Principe de reditu in patriam. si Deus, & casus varij non defuerint, aut (vt melius dicam) non aduersentur nostro proposito. Aestate proxima concedam in patriam, sic enim conuenit. Non rediturus in Lusitaniam? Non Ioachime. Optaret quidem ille me sibi perpetuum: sed præter alia causatus sum, quòd mihi posthac in auditorijs versandum est, & prælis: cupe- 25 re enim me quædam absoluere, quæ ad linguarum studia pertinent. Deinde in sacrarum literarum tractatione senescendum esse, id quod mihi nusquam commodius facturum videar, quàm Louanij. Ante Pentecosten patruus Cæsaris Leopoldus ab Austria, qui nunc Recto 30 rem agit Salmanticæ, missis literis honestissimis, ad cathedram linguarum me vocauit. Et item alij illic viri mihi coniunctissimi, modis omnibus conati sunt me in eam Academiam reuocare: nihil non pollicentes homini, quem vnũ in Europa scirent illi professioni 35 parem. Id arbitrantur, quod hætenus nemo extiterit, qui linguam Arabicam sic teneret, vt eam docere

cere

vere possit. Siquidem non desunt medici, qui Aui-
 cennam, & alios Arabes lectitent: verum de Gramma-
 tica nihil norunt, non magis quam nautæ Zelandici,
 aut nostri aurigæ Campinienses. Ego quid præstare
 5 possim, hinc collige. Februario superiore medicus
 quidam Galeni sectator, Græcè Latineque doctus, cum
 putaretur iturus Conimbricam, & enarraturus Aui-
 cennam, meo suasu cœpit Arabicari, traditis rudi-
 mentis linguæ, quæ iam ante biennium conscripseram,
 10 enarraui caput primum III. libri Canonis: & iam
 aliquo vsque progressi eramus in Anatomia cerebri: vix
 dum triginta horis illi dederam, cum ingenuè fatere-
 tur, se plus tantillo tempore nactum esse iudicij in Ara-
 bicis, quam olim in Græcis sex solidis mensibus. De-
 15 stitit ille, missus à Rege Vlyssiponem. Ego tamen po-
 stea nactus Galenum in Aphorismos, studiosè contuli
 Græca cum Arabicis, & fermè mihi visus sum, à Theo-
 logo degenerare in medicum: adeò me linguarum il-
 la collatio ceperat. Nam ne ignores, fermè nihil est
 20 seriarum disciplinarum, quod non traduxerint Ara-
 bes, & ita traduxerint, vt putem eorum præsidio mul-
 ta posse in mutilis Græcorum monumentis restitui, cer-
 tè تتد qui Galenum vertit, adeò mihi arrisit, &
 satisfecit, vt nihil magis cupiam, quam omnibus omif-
 25 sis, illum conferre cum Galeno. Absolueram libros
 tres, cum ecce alia cura, vt clauus clauum pepulit. Ne-
 que enim semper Arabicandum est: sed in tanta lingua-
 rum farragine, nunc Iudæi, nunc Græci salutandi sunt.
 Redeo ad Salmanticenses: omnibus gratias egi, detra-
 30 ctata conditione, etsi gloriæ plena: cupere enim me
 patriam, & ea illic typis mandare, quæ prouehendis
 studiis faciant. Rogas fortè an Arabica velim excudere:
 Omnino, Ioachime, stat animus, vbi primùm rediero
 Louaniū, parare characteres Arabicos, & tam iusta eius
 linguæ fundamenta ponere, vt queat orbis deinceps
 tam facilè lectitare medicos Arabes, quam nunc legat
 Græcos. Quanquam ego hîc medicinam non spectauî,
 sed

sed sacrorum codicum gratia sic desipere primùm cœ-
 pi: quorum dum laboro inopia, & lingue dulcedine ti-
 tillatus fui, potius medicos legi quàm nullos. Egi non
 semel apud D. Damianum de bibliotheca Episcopi Ne-
 biensis, qui libris Arabicis pulchrè instructus erat. oro 5
 vt & tu quoque memineris, vt sciamus viuat, an mor-
 tuus sit. Nescio an Damiano spatium dabitur scri-
 bendi. Nullam vnquam omisi occasionem, quin & te
 & illum loquacissimè salutarem. Proximè de Poëta
 Clenardo narraui fabulam. & item de opimo illo fa- 10
 cerdotio, quod mihi gratulatus eras. Præterea de Ni-
 grinis, Dentonibus, & Carbonibus mancipiis meis.
 Etiam mirabar, cur à mortificis defecisses ad caufificos:
 sed tu vteris iudicio tuo, & amicorum, quibus fortasè
 quæstuosius videtur esse, seminare iurgia, quàm macta- 15
 re diuites. Ego id modò consulam, ne si rectè fuisti
 transfuga, victus inexhausti studij molestia, temerè
 fias transfuga. Forsitan tu non minus quàm Vafæus po-
 litioribus natus eras? Ille sic se agit Salmaticæ, vt quot-
 quot illic aut Græcè doceant, aut Latinè contabescant 20
 inuidia. Scripserat ad me se hoc anno sepositurum LXX.
 ducatos. Si perdurauerit, & occasione non defuerit,
 spero illum obtenturum cathedram, quæ valeat X C.
 millia nummum: ea putatur propediem vacatura, in
 qua vbi viginti annis meruerit, natus annos XLV. re- 25
 deat in patriam, & domi tantos proventus comedat:
 interim in literis ibi versabitur, & subinde poterit re-
 currere in patriam. Meritò altissimam nobis pacem
 gratularis, cum tot vbiq; bellorum exoriantur tumul- 30
 tus. Statui tamen potius Neptunum tentare, quàm diu-
 tius ferre desiderium patriæ. Valeat valeat Campen-
 sis cum suis purpuratis. nihil illi inuideo. mihi vnus est
 Archiepiscopus qui plus offerat, quàm cupiam: cui iam
 deinceps viuere statui: sic spero me dimittet, ne men-
 dicem in patria. Et quid, Ioachime, præter necessaria 35
 hîc expetimus? Vbi multi opes, inquit Salomon, multi
 qui eas comedant. Hoc mihi crede, non est felicitas in
 diuitiis.

diuitiis. ἀλλ' ἐν τῇ ἀυτοκρατεία. Suis contentum esse certissimæ sunt diuitiæ, vt ait Cicero. Sed faceffant conciones. Houerio gratulatus sum reditum ad suos, non sine iocis. De Damiani nostri vertigine, quod scripsisti gratissimum est. Faxit Deus, ne quorundam exemplo, doleat se tantum tribuisse medicis: mihi magis placet *δαίση*, quàm sexcenti medici. Ad Resendum misi literas, sed domi non erat. Quòd de ingenio eius scripsisti poetico, verè iudicasti. Necdum vidisti carmen de morte Erasmi, quod nuper misit ad Damianum. Damianum resaluto, & tamen ipse paucis, si potero, cum eo agam. Vale, mi Ioachime, & me, vt facis, ama. Eboræ VIII. die Iulij. Anno XXXVII. Ignosce nobis barbariem, vix mihi licet esse Latino.

15

NICOLAUS CLENARDVS D. MARTINO A VORDA, S. P. D.

20 QUID NAM agis, Martine charissime? Iam fermè in ipsam peruenimus Africam. Siquidem cum optimè atque felicissimè viuerem Salmantica, vocatus sum à Rege Lusitaniæ conditione honestissima. Doceo fratrem Regis, eo salario, quod pluris duco, quàm canonicatum Antuerpiensem: munus est parui admodum laboris. Adeò principem stata quadam hora docemus, aut suauiter confabulamur. Quanquam non quotidie: multas enim ferias habeo, primùm diebus Dominicis & festis: deinde vix est hebdomada, quin vnus & alter
30 sit dies immunis, partim venando, partim aliis de causis. Ego interim domi cano mihi & Musis. Quid enim facerem Theologus in venatione? nisi fortè putas me practicum factum Theologum, & omisis quæstionibus: An, Deus est, sit propositio per se nota, nunc coeperim
35 venari sacerdotia: præsertim cum istud facere soleant Theologi aulici. Non venor quidem, & tamen mihi dormienti aliena cura plus hic propediem cõferetur sacer-

sacerdotiorum, quàm vnquam apud vos litibus perpetuis consequi potuerim. Ergo, inquis, fies pluralis: Capiam omnia circumlocutiue, & incomplexè, pro vno simplici, & opimo sacerdotio. Quem enim fructum haberem ex studio dialecticæ, nisi re ipsa tractarem Dialecticam? Ludis, inquis, imò serio tecum ago: nam cum sint duæ partes Dialecticæ, altera quam *κρητικήν* vocant, hoc est, iudiciariam, quam in libris Priorum tradit Aristoteles: altera *τοπικήν*, id est, localis, quam doctissimè persequitur octo libris Topicorum: visum est mihi consultum, vt omissa Stoicorum parte, nempe syllogismorum, hos enim illi exactè & spinosè tradebāt, eam potius portionem amplectar, quæ est de inuentione, hoc est, libros Topicorum, qui docent inuenire argumenta: & non ignoras sex vltimos libros nos Louanij vix legere. Sum igitur totus in ista Dialectica: faxit Deus, vt hîc feliciter inueniamus medium, nō in ponte asinorum, sed in thesauris Lusitanicis (sunt enim loci Dialectici, tanquam thesauri, in quibus latent argumenta) quo possimus isthic apud vos tandem bonos facere syllogismos. Putas me perpetuò ludere. & meritò: quid enim facerem aliud in tanta felicitate? orabis Deum vt hunc cursum mihi conseruet incolumem. Tu vicissim quomodo valeas, quid rerum geras, vbi viuas, fac me certiore. Habes Louanij Rutgerum Professore Græcum: per illum curabuntur tuæ literæ. Aulæ nostræ statiuæ sunt Eboræ: distat vltra Vlyssiponem itinere bidui. Ad finem mundi iam peruenimus, cum vos pigri vix patriam exire audeatis. Vale, mi Martine, & me, vt facis, ama. Eboræ VIII. Calend. Maij. An. M. D. XXXIIII.

NICOLAUS CLENARDVS D. MARTINO AVORDA, S. P. D.

SEMEl atq; iterum scripsi ad meos, vt certior fierem de valetudine tua. Rogo si adhuc superes, videam literas tuas, & statum rerum tuarum. Ego per gratiam Dei

Dei sic valeo, ut nunquam in vita vixerim suavius. Princeps meus iam opera mea usus est triennium, ubi abierit quartus annus, spero adornabo reditum in patriam. Quæris quid agam? Non satis fuerat mihi linguarum, nisi etiam me inficerem sermone Afrorum horridissimo. Itaque multis diebus versatus sum in lingua Arabica, non raro interim titillatus desiderio petendæ Africæ: distat hinc LXXX. miliaribus totius Africæ emporium celeberrimum Fes: ubi multi sunt literati, tam in Hebræis, quam in Arabicis. Si spe diutius cogar manere in hoc exilio, credo dabitur occasio partem Africæ lustrandæ. Posteaquam enim incepti peregrinari, bene peregrinandum est, ut ubi rediero, liceat vos grandibus mendaciis attonitos reddere. Nouarum rerum nihil habeo quod scribam, nisi si scire libeat, quid mihi hic noui contigerit. Nunquam putabam me futurum dominum, iam tamen seruos possideo tres. Audi nomina, ut rideas magis, Michael Dento, Antonius Nigrinus, Sebastianus Carbo: hi sunt Aethiopes, quos sic instituo, ut mihi queant aliquando esse lectores, & scriptores: quod si Deus vitam prouiderit, cur non possim ex eis facere Theologos, ut non minus Esaiam gestiant legere, quam Aethiops baptizatus ab Apostolo Philippo? ubi habuero quartum, quid restabit, nisi ut literas eos doceam Chaldaicas, ut quatuor illis contigit in Babylonia? Alij purpurati simias in delitiis habent: ego dum studendo sum defatigatus, oblecto me istis simiis ratione præditis. Latine discunt velint nolint: aliud enim ex me non audiunt, iam utcunque pingunt, sic ut legere queas. Natu minimus constitit aliquanto pluris, quam triginta ducatis: si quis mihi reddat ducatos centum, non eum addiceré. Poteram ingenuos ministros mihi parare, verum ubi docti à me fuissent, me reliquissent: istis quod impendo, mihi impendo. Si senectute desipere incepero, vicarios faciam seruos sapientes, ut aliquid saltem sapientiæ retineam. Habes res meas, inuicem scribes de tuis.

Ora

Ora Deum vt vobis amicis intra paucos dies aut men-
 ses restituar. Si literas tuas merebor, eas mittes ad M.
 Rutgerum Rescium professorem Græcum Louanij.
 Suspicio nos hoc vere profecturos Braccaram: nam
 Princeps meus, Regis frater, Archiepiscopus est Brac-
 carësis, nuper initiatus sacerdotio, & omnino inuisen-
 dæ sunt oues. Arbitror eadem opera nos salutaturos di-
 uum Iacobum Compostellæ: non enim inde longè di-
 stat. Si adesses, videres Theologum valde expeditum,
 scilicet vt pueri sunt, qui in supplicatione Louanienfi
 alligantur equis ne decidant. Vale, charissime Marti-
 ne, & exulem precibus tuis adiuua. Eboræ x. Ianuarij,
 Anno M. D. XXXVII.

NICOLAUS CLENARDVS RVT-
 GERO SVO, S. P. D.

HODIE Pascha est, mi Resci, & rebus diuinis ani-
 mus occupandus fuit: dulce mihi tamen est, vel sic
 leuiter tecum fabulari: quæroque quid dicam, quod li-
 teris tuis mihi ad plenum respondisse videar. Quid er-
 go? in mentem venit, vt sus Mineruam doceam. Qua
 quæso in re? In filio tuo Ioanne. Est hic nobis in ædi-
 bus D. Archidiaconi hospitis mei, puer bene ingenia-
 tus, natus patre Gallo, amicissimo Archidiaconi. Cum
 primùm indolem fuisset contemplatus: Cur, inquam,
 Dionysius non discit Latine? Voluit pater (is mercator
 est Vlyssipone) vt vernaculam linguam probè queat
 scribere. Dissuasi facilè: sed quomodo formabitur in La-
 tinis, quando hic ludimagister non admodum Latine
 loquitur? Recipio, inquam, ad me: tantùm adsit perpe-
 tuò nobis comedentibus, & affuescat. Sic discet Lati-
 nè? quid ni? vos nõne Lusitanicè iam nostis, nec præ-
 terea præter consuetudinem, vllum habuistis præce-
 ptorem? Etiam: verùm alia res est Latina. imò profus
 eadè: & sic olim Romana iuuentus instituebatur. Quid
 multa? iubeo vt quotidie ad meum veniat cubiculum,
 &

& tanquam per iocum rem incœpto, potius animi cau-
 sa, quam vt seriũ laborẽ voluerim capescere. Nonne,
 inquis, docuisti declinationes & coniugationes? mi-
 nimẽ gentium. Dic quomodo puerum Lusitanum tra-
 5 ctaſti, qui ipse ne sententiam quidem vnã efferte po-
 tes Lusitanicẽ? Libellum paruulum concinnabam, &
 scribebam vnũ atque alterum versum: Salue domine,
 vt vales? benẽ? ex animi sententia. Id legebat & vel me-
 10 moriter dicebat, prãdentibus nobis, aut etiã recita-
 bat. Singulas voces vt non assequeretur, consueſcebat
 tamen occurrenti statim dicere: Salue domine. Et ego
 omnia Latinẽ, & tu quoque. Vales rectẽ? hærebat quid
 responderet. & quamuis verbo vernaculo non pote-
 ram, gestu tamen docebam, vt diceret: Etiam domine.
 15 Iam sequenti die: Quomodo valet dominus Archidia-
 conus? fecit rem diuinã? vbinã est? domi an in tem-
 plo? Et hæc quoque è libello recitabat: quin & ridendi
 & iocandi gratia, Græcula etiã aspersi: *πᾶς ἔχεις ὦ φίλε;*
καλῶς; κατὰ γράμην, ὡς δύναιμι, καὶ μὴ ὡς βέλονται: quæ lege-
 20 bat me præeuntem imitatus, non quod vllum caracte-
 rem dinosceret, nisi quod versum primũ cum vide-
 ret, formabat vocem *πᾶς ἔχεις ὦ φίλε,* & ita in cæteris. Ne
 longum faciam, sensim ita puer creuit, vsu & lectione
 eiusmodi quotidianarum oratiuncularũ, vt omnia iam
 25 intelligat, quæ inter comedendum referimus, nec quic-
 quam nisi Latinẽ apud me vel audit, vel loquitur: quã-
 doque confabulor horã vnã, & omnia probẽ intel-
 ligit, & orationi aptẽ subseruit: & tamen reliquo fermẽ
 tempore, domi nihil audit præter vernaculum. Quid
 30 non efficiat tuus Ioannes, qui sæpius domi cogitur au-
 dire Latinẽ, quã Teutonicẽ. Meus si esset, nihil attin-
 geret Grammaticæ, priusquã vsu linguã didicisset. Agit
 annum septimũ: scribãtur ei quotidie versus aliquot de
 iis rebus, quæ domi geruntur: Ioannes vbi est mater? In
 35 culina. Quid agit ancilla? concinnat lectos. Abi, defer
 hunc libellum ad prælum: dies diem docebit, & sensim
 eò promouebit, vt istis Grammaticorum canonibus,

vel ipse per se legendis sufficiat, vel non admodum
 opus habeat. Nec ob id malè discet, quod quadriennio
 forsitan loquetur non satis congruè, vt ita dicam. Quid
 periculi, si decimo demùm anno ea vitia corrigat? Quan-
 ta molestia liberaueris puerum, si hac via iustitias? Vi-
 tabis tamen orationes longas, & semper sexto & aut se-
 ptimo verbo sit absoluta perìodus. Deinde omnia scri-
 bantur *καταλογικῶς*. Nec magni feceris, tametsi singulis
 paginis videbuntur fragmenta modò dialogorum. Sed
 ego stultus, mi Rutgere, qui hisce de rebus te moneam. 10
 Vt tamen stultescam bis eadem epistola, hoc etiam ad-
 dendum, Quinctilianum, si hodie adesset, nò daturum
 consilium, vt noster Ioannes à Græcis incipiat: alia cò-
 ditio illius temporis, alia præsentis, vbi non sunt, quo-
 rum quotidiana consuetudine linguam discat. Lubet 15
 & aliud narrare, quo magis tibi persuadeam, non con-
 temnenda esse hæc mea consilia: Est hic puer quidam
 quadrimulus, patre sic satis Latino: is filium renellum
 Latinè docuit, haud aliter atq; vulgus hominum facti-
 tat in idiomate vernaculo. Miraculo nobis fuit. Iam au- 20
 nus est, cum coràm principel meo, memoriter carmina
 quædam recitaret è III. libro Aeneidos, & orationem
 illam Laocoontis, tanta velut auctoritate pronuncia-
 bat, vt grauius auctor ipse non posset. Cumq; pergeret,
 & Poëtam ageret. Sic fatus: Validis ingentè viribus ha- 25
 stiam, &c. Videbar mihi videre trementè machinã, tam
 pulchrè gestum fingebat. Quodq; mireris etiam, discrimina
 generum, & temporum egregiè nouit, & nihilo
 peior nostratibus, qui annum fortè agunt decimũ, nisi
 quòd tanta linguæ peritia, in infirmam ætatem non vi- 30
 detur cadere. Paucis ab hinc diebus, vnà cum patre fuit
 apud nos in prandio, & iussus à me postridie datis lite-
 rulis salutauit. Mitto ipsam chartam, vt magis de Ioan-
 ne tuo spem bonam foueas, si modò vsu potius nitatur,
 quàm carnificibus Grammaticis. Vale, mi Rutgere, par- 35
 tim heri, partim hodie, hoc est, postridie Paschæ: si qui-
 dem heri scribentem interpellabat coena. Et non est
 mihi

Exemplum
 puri ap-
 primum
 geniosum

mihî mos, vt post vespertinû cibum, librum vel saltem
 inspiciam: etiam si ante octauam redeam ad cubicu-
 lum, protinus me ad nidum confero. Antelucana stu-
 dia ficamo, vt malim hora prima lumen pascere, quàm
 5 lucubrare vesperi. O charissime amice, rogo vt vicif-
 sim longam epistolam scribas, & suauiter mecum pri-
 stino more garras. Eboræ postridie Paschæ, Anno
 M. D. XXXV.

10 NICOLAUS CLENARDVS RVT-
 GERO SVO, S. D. P.

REDVNTI mihi nuper à Principe meo, Coelius
 Faustinus reddidit fasciculû, in quo literæ tuæ in-
 rant binę, nec adscriptum erat de die: quę quàm fuerint
 15 mihi gratæ, frustra fecero si tibi studeam declarare. E-
 quidem non magis gauisurum puto, cui ex insperato
 sacerdotium aliquod opimum obuenerit. Sint igitur hæc
 sanè literæ, charissime Resci, instar duarum præbenda-
 rum sub eodem tecto, vt illi vocant: quæ enim minus
 20 nostris istis beneficiis dispensatione inuidebimus, quàm
 illis indignissimo nomine beneficiis: quę tam malos fa-
 ciant sæpe possessores? quiq; tam tetrico semper vultu
 nûmos suos somniant, vt ridere nõ possint, nisi fortè ad
 lactucas asini, cû Crasso illo, quem vocauerunt ἀγέλασος.
 25 Nos rideamus, & securi spernamus istas nugas: di-
 camusque insultando vniuersis sacerdotiis: Vbi vos
 habere volui, non potui; vbi potero, non volam.
 Ne mireris, optime Rutgere, stultitiam meam, nihil
 facio noui, sed omnium tibi mortalium mores in me
 30 commonstro. Quis est, quem victoria non facit insole-
 scere? Quis ferme non foras lingua promit, quod gestat
 in pectore? & me putas apud te filere posse, & nõ aper-
 tẽ clamare, quòd hic viuam suauiter? Valeant iam curę,
 valeant sollicitudines, & mordaces cogitationes de parã
 35 dis opibus in posterũ. Quid, inquires, adeò nobis repẽ-
 tẽ Croesus factus es, vt sic tibi placeas? Imò Croeso bea-
 tiore me puto. Deliras Clenarde, et fallaci somnio te ipse
 G 2 decipis.

decipis. Vtinam hoc somnio diu fruī liceat: vtinam hęc
 mihi Deus mentem sempiternet. Dic ergo apertè, quid
 est, quòd sic gaudio gestis & exultas? Omnis disputa-
 tio, auctore Cicerone, debet à definitione proficisci.
 Age igitur, certissimæ sunt diuitiæ, suis esse contentū. §
 Has ego, mi Rutgere, iam teneo: nō quòd educatis me-
 tor felicitatem; aut tam iis abundem, quàm pleriq; for-
 sitan suspicantur. Nam vt id obiter aspergam, ducatum
 ego Lusitanicū non pluris facio, quàm isthic faciebam
 philippeum. Si capio multum, expendo multū, nec ani- 19
 mum adiicio ditandis hæredibus. Suppeditat Rex quæ
 vsibus quotidianis cōueniunt. Stultescere nolo, vt plus
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 Deus senectutem, adiiciet, spero, viaticum: sin minus,
 quorsum opus est in crucibus viuere, vt diues moriaris? 15
 Lamentatus es non nihil in epistolis tuis, & dum aliorū
 mihi fortunam commemoras, tanquam fortè tuam de-
 ploras. Ego te contrā ditiozem illis omnibus, & felicio-
 rem dico. Rectè Salomō: Melior, inquit, est pauper, qui
 ambulat in simplicitate suā, quàm diues torquens labia 20
 sua, & insipiens. Habebimus multa bona, si timuerimus
 Deum. Perge vt facis, labore quopridiano Deum tibi de-
 mereri: Pluris mihi est, quòd iuuentutē doceas, et quòd
 angustia rei familiaris intra seruitutem Dei contineris,
 quàm nescio quæ præbendæ & causificorum capturæ. 25
 Qui repente ditescunt, etiam si ad extremam redigātur
 inopiam, animū tamen semper à pietate ferunt alienū.
 At quibus Dominus τῆς πενίας τὸ φάρμακον principio cle-
 mens admonet, apud eos ita religio radices agere con-
 suevit, vt etiam si postea diuitiarum spinæ succrescant, 30
 frumentū tamen bonum, cōsuetudine dulci, conferuetur.
 Habent se res tuæ iam melius, spes est fore, vt ali-
 quando sese habeant optimè. Dum ago in hoc exilio,
 Deum precibus nostris fatigemus, vt aliquando cōmu-
 munem nobis senectutis sedem capiamus. Vale optimè 31
 Rutgere, & nugas meas boni consule. Cras pergemus
 in fabula. Eboræ x x i i i. Martij.

NICO-

NICOLAUS CLENARDVS AMICO

INTEGERRIMO RUTGERO

RESCIO, S. D. P.

5 **G**RATV LOR auctam tibi familiam, alteram pro-
 lem masculam cælo redditam, vt patrem Deo com-
 mendet, alteram in terris superstitem: vt quemadmodũ
 Ioannem filium viris aliquando imitandum formabis,
 ita Corneliam fortè Gracchorũ olim per te videamus.
 10 Nihil fuit tota lætius epistola, quòdque me magis apud
 Rutgerum sisteret, quàm tua illa verba: Hæ sunt præci-
 puæ opes meæ. Venit enim in mentem prouerbij tui:
 Non simus miseri ante tempus: quod ego, mi Rutgere, ,,
 in hac peregrinatione sic memoria sæpius tractaui, vt ,,
 15 sensim dicere sim ausus, ne in ipso quidem tempore si- ,,
 mus miseri: quãdo nullum profectò est tempus, in quo ,,
 miseri esse cogamur, nisi ipsi velimus. Iam me ad illud ,,
 Horatianum composui. Lætus in præsens animus, quod ,,
 vltra est, oderit curare: & quantum licet, Euangelium ,,
 20 audio, ne quid curem de crastino. Ago gratias Deo, ,,
 quòd peccatorem tandem ad hanc mentem venire cõ- ,,
 cesserit. Iam agitur quadragesimus ætatis annus, & ,,
 quot, bone Iesu, minores extincti sunt? quis scit an die ,,
 crastino spirabo? Proinde, mi Rutgere, ne te crucient
 25 multorum diuitiæ. Si tibi salutare essent, iam dudum
 præbuisset, cui filiorum suorũ salus est charissima. Lon-
 gè potiora dedit, vt laboribus sufficias, quos instituen-
 da iuuentus requirit. Hæreditas, ad quam festinatur in
 principio, inquit sapiens, in nouissimo, benedictione
 30 carebit. Iacta, vt facis, cogitatum tuum in Dominum,
 & ipse te enutriet. Tandem (mihi crede) futurus est
 Rutgerus Louanij, quod Badius Lutetiæ, quem virum
 velim, vt, si eò te conferas, meo salutes nomine. Tu hoc
 fortè loco cogitas, beatum me iam, & bene nummatũ,
 35 facillè posse de tenuiori disputare fortuna: & illud oc-
 cinis. Tu si hîc sis, aliter sentias. Imò verò felicissimus
 ocio, nihilo re nummaria te sum præstantior. Vbi multæ
 G 3 opes,

opes, multi & qui comedunt eas: & istic centū philip-
 priorū prouētū magis mihi placere poteram, quā hīc
 quingentis ducatis, si modō data fuisset studiorū tran-
 quillitas, vt omittā optatissimas mihi semper diuitias,
 de iuuetute studiosa semper bene mereri, & laboribus 5
 ignauiam excutere, omniū malarum artium matrem.
 Atque, vt ne me mutatum putes, nihil magis in votis ha-
 beo, quā quicquid restabit vitæ in posterum, totum
 aliorum institutioni consecrare, & cum Cleante labo-
 ribus immori. Id si non præstabit patria, nec reducem 10
 alere poterit, moriar in exilio, & perpetua peregrina-
 tionē, discam humanam sortem: vt cogitem me alienā
 patriam inquirere, & peregrinari à Domino, quamdiu
 versor in hoc corpusculo. Nam quōd vos istic somnia-
 tis fore, vt bene saginatus domum reuertar, & auro Lu- 15
 sitanico inertem pascam senectutem: id verō somnium
 est. Sat est, si redeam melior & animi bonis instructior.
 An ego sedem studiis delectam, mordacibus istis, & pe-
 cuniariis curis inquietabo? Non possum, mi Rutgere,
 nec volo: magis mihi libet in diem viuere, & harum re- 20
 rum nullam rationem ducere. Quando ita fermē com-
 paratum video, vt simulatq; parandis opibus animum
 intenderis, frigeant studia. Hoc propositum si aliis stul-
 tum videtur, orabo Deum, vt Apostolum suum fortiter
 instillare faciat: Habentes victum & amictum, his con- 25
 tenti simus. Nimum nimium, mi Rutgere, vitiis nostris
 indulgemus, & nihil tam facilē comminiscimur, quā
 quod cōtra Euangelicam illam *αὐτάρχειαν* bellum gerat.
 O si queam hanc mentem retinere, nihil certē velim
 magis. Ora, quæso, communem Dominum, vt etsi di- 30
 uites, etsi pauperes, etsi foris, etsi domi viuentes, sibi ta-
 men viuere faciat, non mundo. Gaudeo verō, & ex ani-
 mo tibi gratulor amicitiam Petri Nannij: Non potest
 esse vir improbus, quisquis colat meum Rescium. De
 illius literis, quid me attinet dicere? *αὐτὸν τὰ συσπράμματα* 35
δείξει. Hominem ex me salurabis quā diligentissimē:
 non potest non esse meus, qui sit Rescianus: Bene vale,
 optime

optime Rutgere, & si nimium tibi videatur epistola
theologica, nec satis Latina, veniam dabis Arabicanti-
bus: fermè calamum Latinum proximo mense perdidit.
Cras fortè rursus fabulabimur. Nūc conuolo ad Eu-
5 angelia Arabica: de quibus aliquid tibi narrare libet.
Nactus sum codicem descriptum, & versum ab hinc
annis sexcentis. Habeo & aliud exemplar ex eadem
translatione descriptum. Reperio pleraque omnia sic
se habere, vt hodie legimus in Græcorum codicibus,
10 quos sequutus est Erasmus. Illud Ioan. vlt. Si eum volo
manere. Et illud in Luca: In terra pax, hominibus bona
voluntas: & reliqua quæ Erasmus restituit, omnia sic
habent Arabes: ne putemus olim aliter legisse Græcos,
quàm hodie sonant vulgata exemplaria. Nullum non
15 moueo lapidem, vt epistolas Pauli consequar, & reli-
quos sacros codices: omnia enim sunt apud illos iam
olim versa. Quin & scripta Thomæ quædam verterunt,
& alia quàm plurima. De sacris mihi præcipuè cura est,
quæ ad vtrumque attinent Testamentum: & iam Pen-
20 tateuchum quidam habet, missurus vbi voluero. Hæ
mæ sunt opes Rutgere, quas multi non plaris facerēt,
quàm ego eorum aureos. Si his moribus, & ingeniis
nati, & facti sumus, feramus alter alterius vitium: non
possumus omnes esse Cræsi, nec omnes possumus vi-
25 deri Grammatici & *γλωττολόγοι*. Rursus vale. Eboræ
II. Octob. Anno M. D. XXXVI.

FINIS LIBRI I.

